

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK SANATI ANABİLİM DALI

KARS VE ÇEVRESİ KONUT MİMARİSİNDE CEPHE TEZYİNATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE ÖZKAN

İSTANBUL 2015

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK SANATI ANABİLİM DALI

KARS VE ÇEVRESİ KONUT MİMARİSİNDE CEPHE TEZYİNATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÖZGE ÖZKAN

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR. SELMAN CAN

İSTANBUL 2015

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Özge ÖZKAN'ın "Kars ve Çevresi Konut Mimarisinde Cephe Tezminatı" konulu tez çalışması jürimiz Türk Sanatı Anabilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Selman CAN
Üniversitesi Marmara Üniversitesi

Üye : Doç. Dr. Nalan TÜRKMEN
Üniversitesi İstanbul Üniversitesi

Üye : Yrd. Doç. Dr. Nuri SEÇGİN
Üniversitesi Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi

İmza

.....

.....

.....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun ...25../12.../ 2015 tarih ve 2015/22-4 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Gülsen SEYHAN-ALİŞİK
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	IV
ÖZET.....	V
ABSTRACT.....	VI
KISALTMALAR.....	VII
FOTOĞRAF LİSTESİ.....	VIII
ÇİZİM LİSTESİ.....	X

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Konunun Amacı ve Kapsamı.....	1
1.2. İlgili Kaynak Ve Araştırmalar.....	1
1.3. Metod ve Düzen.....	3
2. KARS VE ÇEVRESİ TARİHİ.....	5
2.1. XIX. Yüzyıla Kadar Kars Ve Çevresi.....	5
2.2. Kars'ta Rus İşgal Dönemi.....	7
3. MERKEZDE YER ALAN TARİHİ KONUTLAR VE CEPHE DÜZENLEMELERİ...9	
3.1. Kars Merkezde Tarihi Konut Yapıları.....	9
3.1.1. Yusufpaşa Mahallesi 26 Numaralı Konut.....	13
3.1.2. Yusufpaşa Mahallesi 102 Numaralı Konut.....	15
3.1.3. Yusufpaşa Mahallesi 26 Numaralı Konut (Gevher Yaman Evi).....	17
3.1.4. Yusufpaşa Mahallesi 2 Numaralı Konut.....	19
3.1.5. Yusufpaşa Mahallesi 18 Numaralı Konut (Birbey Evi).....	21
3.1.6. Yusufpaşa Mahallesi 90 Numaralı Konut (Tuncer Akbaba Evi).....	23
3.1.7. Yusufpaşa Mahallesi 11 Numaralı Konut.....	25
3.1.8. Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konut (Tuncer Güvensoy Evi).....	27
3.1.9. Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konut.....	29
3.1.10. Yusufpaşa Mahallesi 96 Numaralı Konut (Ahmet Şahin Evi).....	31
3.1.11. Yusufpaşa Mahallesi 15 Numaralı Konut (Aydın Fıdkçı Evi).....	33
3.1.12. Yusufpaşa Mahallesi 1 Numaralı Konut.....	35
3.1.13. Yusufpaşa Mahallesi 33 Numaralı Konut (Atatürk Çocuk Kütüphanesi).....	37
3.1.14. Yusufpaşa Mahallesi 8 Numaralı Konut.....	39
3.1.15. Yusufpaşa Mahallesi 41 Numaralı Konut.....	41
3.1.16. Yusufpaşa Mahallesi 12 Numaralı Konut.....	43
3.1.17. Yusufpaşa Mahallesi 15 Numaralı Konut.....	45

3.1.18. Yusufpaşa Mahallesi 33 Numaralı Konut.....	47
3.1.19. Yusufpaşa Mahallesi 27 Numaralı Konut (İstiklal Sokak).....	49
3.1.20. Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konut (Resul Yıldız Evi).....	51
3.1.21. Yusufpaşa Mahallesi 24 Numaralı Konut.....	54
3.1.22. Yusufpaşa Mahallesi 16 Numaralı Konut	55
3.1.23. Yusufpaşa Mahallesi 44 Numaralı Konut	57
3.1.24. Yusufpaşa Mahallesi 59 Numaralı Konut	59
3.1.25. Yusufpaşa Mahallesi 95 Numaralı Konut	61
3.1.26. Yusufpaşa Mahallesi 52 Numaralı Konut	63
3.1.27. Yusufpaşa Mahallesi 21 Numaralı Konut	65
3.1.28. Yusufpaşa Mahallesi 27 Numaralı Konut (Şehit Hulusi Aytekin Cad.).....	67
3.1.29. Yusufpaşa Mahallesi 175 Numaralı Konut	69
3.1.30. Yusufpaşa Mahallesi 79 Numaralı Konut	71
3.1.31. Yusufpaşa Mahallesi 54 Numaralı Konut	73
3.1.32. Yusufpaşa Mahallesi 9 Numaralı Konut	75
3.1.33. Yusufpaşa Mahallesi 65 Numaralı Konut	77
3.1.34. Yusufpaşa Mahallesi 165 Numaralı Konut	79
3.1.35. Yusufpaşa Mahallesi 6 Numaralı Konut (Kars Ticaret ve Sanayi Odası)	81
3.1.36. Yusufpaşa Mahallesi 17 Numaralı Konut	83
3.1.37. Yeni Mahalle 22 Numaralı Konut	85
3.1.38. Yeni Mahalle 221 Numaralı Konut	86
3.1.39. Yeni Mahalle 208 Numaralı Konut	88
3.1.40. Yeni Mahalle 261 Numaralı Konut	90
3.1.41. Yeni Mahalle 19 Numaralı Konut	92
3.1.42. Yeni Mahalle 26 Numaralı Konut	94
3.1.43. Yeni Mahalle 1 Numaralı Konut (Aynalı Köşk).....	96
3.1.44. Ortakapı Mahallesi 216 Numaralı Konut (Türk Ocakları Kars Şubesi).....	98
3.1.45. Ortakapı Mahallesi 99 Numaralı Konut	99
3.1.46. Ortakapı Mahallesi 134 Numaralı Konut (Kars-Ardahan Barosu).....	101
3.1.47. Ortakapı Mahallesi 62 Numaralı Konut (Kars Kent Konseyi).....	103
3.1.48. Ortakapı Mahallesi 46 Numaralı Konut	105
3.1.49. Ortakapı Mahallesi 98 Numaralı Konut	107
3.1.50. Ortakapı Mahallesi 190 Numaralı Konut	108
3.1.51. Ortakapı Mahallesi Sağlık Merkezi.....	110

3.1.52. Ortakapı Mahallesi 89 Numaralı Konut	112
3.1.53. Ortakapı Mahallesi 126 Numaralı Konut (Hikmet Çiftçi Evi).....	114
3.1.54. Ortakapı Mahallesi 147 ve 149 Numaralı Konutlar.....	116
3.1.55. Ortakapı Mahallesi 304 Numaralı Konut (Atatürk Caddesi).....	118
3.1.56. Ortakapı Mahallesi 304 Numaralı Konut (Şehit Yusuf Bey Cad.).....	120
3.1.57. Ortakapı Mahallesi 191 Numaralı Konut	122
3.1.58. Ortakapı Mahallesi 51 Numaralı Konut	124
3.1.59. Ortakapı Mahallesi 114 Numaralı Konut	126
3.1.60. İstasyon Mahallesi 17 Numaralı Konut	128
3.1.61. İstasyon Mahallesi 39 Numaralı Konut	130
3.1.62. İstasyon Mahallesi 89 Numaralı Konut (Kars Bel. Temizlik İşl. Müd.).....	132
3.1.63. Kaleiçi Mahallesi 1 Numaralı Konut (Namık Kemal Toplum Merkezi).....	134
3.1.64. Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konut (Paşa Konağı).....	136
3.1.65. Kaleiçi Mahallesi Ahmet Tevfik Paşa Konağı	138
3.1.66. Çakmak Köyü Malakan (Molokan)Evi.....	140
3.2. Sarıkamış Merkezde Tarihi Konut Yapıları.....	142
3.2.1. Katerina Av Köşkü	144
3.2.2. Cumhuriyet Mahallesi Tek Katlı Konut	146
3.2.3. İnönü Mahallesi 219 Numaralı Konut	148
3.3. Ardahan Merkezde Tarihi Konut Yapıları.....	150
3.3.1. Kaptanpaşa Mahallesi 6 Numaralı Konut.....	152
3.3.2. Kaptanpaşa Mahallesi 171 Numaralı Konut	153
3.3.3. Kaptanpaşa Mahallesi 111 Numaralı Konut	154
3.3.4. Kaptanpaşa Mahallesi 10 Numaralı Konut (Ankara Palas Otel).....	156
3.3.5. Kaptanpaşa Mahallesi 95 Numaralı Konut	157
3.3.6. Kaptanpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konut	159
3.3.7. Kaptanpaşa Mahallesi 75 Numaralı Konut	161
3.3.8. Kaptanpaşa Mahallesi 36 Numaralı Konut	163
3.3.9. Halil Efendi Mahallesi 4 Numaralı Konut	165
3.3.10. Ardahan/Merkez Değirmenli Köyü İlkokulu	167
3.4. Iğdır Merkezde Tarihi Konut Yapıları.....	169
3.4.1. Söğütlü Mahallesi 21 Numaralı Konut (Iğdır Mavalı Kasım'ın Evi).....	171
3.4.2. Söğütlü Mahallesi 24 Numaralı Konut (Cemalettin Güneş Evi).....	173
3.4.3. Söğütlü Mahallesi 75 Numaralı Konut (Ömer Şark Evi).....	175

3.4.4. Söğütlü Mahallesi 54 Numaralı Konut (Almancının Evi).....	177
3.4.5. Söğütlü Mahallesi 5 Numaralı Konut (Aziz Güvenen Evi).....	179
3.5. Cephe Elemanlarında Tasarım Uygulamaları.....	180
3.5.1. Kapılar.....	180
3.5.2. Pencereleler.....	180
3.5.3. Sundurmalar.....	181
3.5.4. Alınlıklar.....	181
3.5.5. Çatılar.....	181
3.5.6. Balkonlar.....	182
3.5.7. Çörttenler.....	182
3.5.8. Dekoratif Taş Kaplama Elemanları.....	182
3.6.Cephe Tasarımında Kullanılan Malzeme.....	182
3.6.1. Taş.....	183
3.6.2. Ahşap.....	183
3.6.3. Tuğla.....	184
3.6.4. Demir.....	184
3.6.5. Çinko.....	184
4. KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME.....	185
SONUÇ.....	188
KAYNAKÇA.....	189
FOTOĞRAFLAR.....	191
ÇİZİMLER.....	197

ÖN SÖZ

Türkiye'nin kuzeydoğusunda yer alan sınır şehri Kars, kurulduğu günden bugüne değin geniş bir coğrafyayı kapsayan çeşitli milletlerin yurdu olmuştur. Burada varlığını sürdüren medeniyetler beraberinde şehre zengin bir kültürel miras bırakmışlardır. Meydana getirilen tarımsal, ticari, mimari ve sosyal oluşumların etkilerini bugün de rahatlıkla görmek mümkündür. Gelen her medeniyet arkasında kalıcı izler bırakmıştır.

Şehrin mimari yapıları resmi, dini ve sivil yapılardır. Osmanlı ve Rus dönemi yapılarının kent merkezinde ağırlıkta olduğu görülür. İki ayrı şehir olarak bugün karşımıza çıkan Kars'ın dönemlerinin ayrı ayrı incelenmesi gerekir. Tezin esasını oluşturan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi) bölge ile birlikte şehrin de kaderini değiştirmiştir. Bu savaşlar sonrası yapılan antlaşmalarla yönetim el değiştirmiş, Ruslar ebedi kalacaklarını düşündükleri şehir için yeni bir imar ve alt yapı çalışması başlatmışlardır. 1917 Bolşevik İhtilali sonrası yapılan yeni antlaşmalarla Türk topraklarına tekrar katılan Kars merkezi ve ilçelerindeki Rus etkisi kırk yıl sürmüştür.

Çalışma ile bilgi ve belgenin sivil yapılar için yeterli olmayışı sebebiyle bu alandaki boşluk doldurulmak amaçlanmıştır. Öncelikle sivil yapıların ön cepheleri ele alınmış, detaylı çizimleri yapılmıştır. Envanter fişlerinden yararlanılarak atılan adımla üç ana başlık altında tez konusunun anlatımı yapılmıştır.

Çalışmalarım sırasında bana her türlü desteği ve sabrı gösteren danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Selman CAN'ın katkıları büyüktür. İngilizce çevirilerde desteğini gösteren çok değerli meslektaşım Elif A. ÇOLAKOĞLU'na, tezin her safhasında danıştığım Yrd. Doç. Dr. Suat VURAL, Öğr. Gör. Göknil ARDA, Yrd. Doç. Dr. Oğuz Şimşek ve eşim Arş. Gör. Volkan ÖZKAN'a tüm desteklerinden ve anlayışlarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Özge ÖZKAN

ÖZET

XIX. yüzyıl sonu- XX. yüzyıl başlarında Kars ve çevresindeki Rus işgal süreci ile birlikte görülen Baltık mimari üslubun, şehirde yarattığı yeni düzen ve yapılaşma dört ana başlık altında incelenmiştir.

Birinci bölümde konunun amacı ve kapsamı hakkında genel bir bilgi sunulmuştur. Konuya yön veren ilgili kaynak ve araştırmaların hangi düzeyde yarar sağladığı ve nerelerde kullanıldığı belirtilmiştir. Kullanılan kaynaklar dâhilinde hazırlanan çalışma yönteminin aşamaları sırasıyla verilmiştir.

İkinci bölümünde Kars ve çevresinin tarihi anlatılmıştır. Tarih anlatımı iki aşamadan meydana gelmekte olup, birinci aşamada XIX. yy'a kadar Kars ve çevresi, ikinci aşamada ise Kars'ta Rus İşgal Dönemi hakkında genel bir bilgi akışı sağlanmıştır.

Üçüncü bölümde Kars'ın merkezine bağlı mahallelerde tespit edilen konutlar envanter düzeni içerisinde sırasıyla verilmiştir. Konutların konum bilgileri, fotoğraf ve çizimleri bir bütün içerisinde aktarılmıştır. Merkezden sonra Kars'ın Sarıkamış ilçesi hakkında bilgi verilip, tespit edilen konutlar yine aynı düzenle anlatımı sırasıyla yapılmıştır. Bugünkü Kars sınırları dışında kalan Ardahan ve Iğdır illeri ise ayrı bölümler içinde ele alınmıştır. Önce tarihi anlatımları ve genel mimari özelliklerinden bahsedilmiş, daha sonra da konum bilgileri, fotoğraf ve çizimleri sırasıyla anlatılmıştır.

Üçüncü bölüme dâhil olan cephe elemanlarının anlatımı örneklerle aktarılmıştır. Bu bölümde kapılar, pencereler, çatılar ve benzeri uygulamaların başlıca özellikleri örneklerle açıklanmıştır. Yine üçüncü bölüme dâhil olan cephe tasarımında kullanılan malzemeler hakkında bilgi verilmiştir. Malzemelerin türü, genel özellikleri ve kullanım alanları örneklerle açıklanmıştır.

Dördüncü bölümde ise konunun genel karşılaştırma ve değerlendirmesi yapılmıştır. Mimariye yansıyan genel özelliklerin bölge ile uyumu ve etkileri anlatılmıştır. Çevre şehirlerin etkileri üzerinde de durulmuştur. Benzerlikleri ve farklılıkları da kapsayan genel bir anlatım yapılmıştır. Tez konusunda varılan sonuç ve kaynakça eki ile çalışma tamamlanmıştır.

ABSTRACT

In Kars and its provinces Baltic architecture style's new order and construction which had seen at the end of 19th century and at the beginning of 20th century with the Russian invasion, has been studied under four main titles.

In chapter 1 there is a general information about the scope and significance of the topic. The resources and researches that gives direction to the topic are indicated as in which level they helped and where they are used. Methodology's stages within the used resources are shown in order.

In chapter 2 the history of Kars and its province has been told. Historical account has two parts; First part : Kars and its province until 19th century, second part : general information about Russian invasion period.

In chapter 3 the houses which are found at the neighbourhoods in Kars centre are shown in order in the inventory system. Street numbers, photographs and drawings of the houses, are told as a whole. After city centre, some information is given about Kars' district Sarıkamış. The houses which are found in Sarıkamış are told in the same order as done before. Ardahan and Iğdır cities are discussed in different chapters. At first their historical accounts and architectural features and then their street numbers, photographs and drawings are told respectively.

Side elements which are included in chapter 3 are told with examples. In this chapter main features of the doors, windows, roofs and similar applications are explained with examples. Also the information about the elements which are used in side designs are given in chapter3. Types of tools general features and usage areas are explained with examples.

In chapter 4 there is an evaluation and general comparison of the topic. General features on architecture, their harmony and not only the effects to the area but also the effects on surrounding cities are told. There is a general explanation including similarities and differences. The study is completed with thesis's conclusion and reference section.

KISALTMALAR

a.g.e – Adı geen eser

Bkz. – Bakınız

M.Ö. – Milattan Önce

M.S. – Milattan Sonra

Nşr. – Neşreden

S. – Sayı

s. – Sayfa

vd. – Ve devamı

C. - Cilt

* - Envanter bibliyografyalarında yer alır.

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 1: Ortakapı Mahallesi 114 Numaralı Konutun Kapı Detayı

Fotoğraf 2: Ortakapı Mahallesi 134 Numaralı Konutun (*Kars-Ardahan Barosu*) Kapı Detayı

Fotoğraf 3: Yeni Mahalle 26 Numaralı Konutun Hayat Kapısı Detayı

Fotoğraf 4: Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konutun (*Resul Yıldız Evi*) Hayat Kapısı Detayı

Fotoğraf 5: Yusufpaşa Mahallesi 18 Numaralı Konutun Ahşap Kepenli Pencere Detayı

Fotoğraf 6: Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konutun (*Tuncer Güvensoy Evi*) Pencere Detayı

Fotoğraf 7: İstasyon Mahallesi 39 Numaralı Konutun Pencere Detayı

Fotoğraf 8: Yeni Mahalle 1 Numaralı Konutun (*Aynalı Köşk*) Pencere Detayı

Fotoğraf 9: Yeni Mahalle 261 Numaralı Konutun Sundurma Detayı

Fotoğraf 10: Yusufpaşa Mahallesi 26 Numaralı Konutun Sundurma Detayı

Fotoğraf 11: Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konutun (*Tuncer Güvensoy Evi*)

Hayat Kapısı Üzerinde Yer Alan Alınlık Detayı

Fotoğraf 12: Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konutun (*Paşa Konağı*) Alınlık Detayı

Fotoğraf 13: Yusufpaşa Mahallesi 95 Numaralı Konutun Alınlık Detayı

Fotoğraf 14: Ortakapı Mahallesi 126 Numaralı Konutun (*Hikmet Çiftçi Evi*) Çatı Detayı

Fotoğraf 15: Çakmak Köyü Malakan Evi Çatı Detayı

Fotoğraf 16: Yusufpaşa Mahallesi 2 Numaralı Konutun Baca Detayı

Fotoğraf 17: Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konutun (*Resul Yıldız Evi*) Balkon Detayı

Fotoğraf 18: Yusufpaşa Mahallesi 65 Numaralı Konutun Ahşap Balkon Detayı

Fotoğraf 19: Ortakapı Mahallesi 191 Numaralı Konutun Çörten Detayı

Fotoğraf 20: İnönü Mahallesi 219 Numaralı Konutun Ahşap Balkon Detayı

Fotoğraf 21: Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konutun (*Paşa Konağı*) Dövme Demir Sundurması

Fotoğraf 22: Söğütlü Mahallesi 54 Numaralı Konutun Pencere Korlukları Detayı

Fotoğraf 23: Ortakapı Mahallesi 304 Numaralı Konutun (*Şehit Yusuf Bey Caddesi*) Çatı Üst Örtüsü Detayı

Fotoğraf 24: Kaptanpaşa Mahallesi 6 Numaralı Konutun Galvanizli Trapez Sac Uygulaması

ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1: Ortakapı Mahallesi 114 Numaralı Konutun Kapı Detayı

Çizim 2: Ortakapı Mahallesi 134 Numaralı Konutun (*Kars-Ardahan Barosu*) Kapı Detayı

Çizim 3: Yeni Mahalle 26 Numaralı Konutun Hayat Kapısı Detayı

Çizim 4: Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konutun (*Resul Yıldız Evi*) Hayat Kapısı Detayı

Çizim 5: Yusufpaşa Mahallesi 18 Numaralı Konutun Ahşap Kepenkli Pencere Detayı

Çizim 6: Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konutun (*Tuncer Güvensoy Evi*) Pencere Detayı

Çizim 7: İstasyon Mahallesi 39 Numaralı Konutun Pencere Detayı

Çizim 8: Yeni Mahalle 1 Numaralı Konutun (*Aynalı Köşk*) Pencere Detayı

Çizim 9: Yeni Mahalle 261 Numaralı Konutun Sundurma Detayı

Çizim 10: Yusufpaşa Mahallesi 26 Numaralı Konutun Sundurma Detayı

Çizim 11: Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konutun (*Tuncer Güvensoy Evi*)
Hayat Kapısı Üzerinde Yer Alan Alınlık Detayı

Çizim 12: Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konutun (*Paşa Konağı*) Alınlık Detayı

Çizim 13: Yusufpaşa Mahallesi 95 Numaralı Konutun Alınlık Detayı

Çizim 14: Ortakapı Mahallesi 126 Numaralı Konutun (*Hikmet Çiftçi Evi*) Çatı Detayı

Çizim 15: Çakmak Köyü Malakan Evi Çatı Detayı

Çizim 16: Yusufpaşa Mahallesi 2 Numaralı Konutun Baca Detayı

Çizim 17: Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konutun (*Resul Yıldız Evi*) Balkon Detayı

Çizim 18: Yusufpaşa Mahallesi 65 Numaralı Konutun Ahşap Balkon Detayı

Çizim 19: Ortakapı Mahallesi 191 Numaralı Konutun Çörten Detayı

Çizim 20: Sarıkamış İnönü Mahallesi 219 Numaralı Konutun Ahşap Balkon Detayı

Çizim 21: Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konutun (*Paşa Konağı*) Dövme Demir Sundurması

Çizim 22: Iğdır Söğütlü Mahallesi 54 Numaralı Konutun Pencere Korlukları Detayı

Çizim 23: Ortakapı Mahallesi 304 Numaralı Konutun (*Şehit Yusuf Bey Caddesi*) Çatı Üst Örtüsü Detayı

Çizim 24: Ardahan Kaptanpaşa Mahallesi 6 Numaralı Konutun Galvanizli Trapez Sac Uygulaması

1.GİRİŞ

1.1. Konunun Kapsamı ve Amacı

Ülkemizin kuzeydoğusunda yer alan sınır şehrimiz Kars, geçmişten günümüze dek süren geniş bir kültür birikimine sahip her açıdan farkındalığı olan önemli merkezlerimiz içerisinde yer almaktadır. Birçok medeniyete ev sahipliği yapan bu şehirde yer yer karmaşanın da baskın olduğu görülür. Buradaki yoğun siyasi gelişmeler, çeşitli milletlerin göçü ve beraberinde getirdiği birlikte yaşam ana etkenler olarak sıralanabilir. Kış aylarının da uzun ve oldukça sert geçmesi bölgede değişik oluşumların sergilendiği, diğer Anadolu kentlerinden farklı bir yapılaşmaya sahne olarak karşımıza çıkar.

1878-1917 yılları arasında hüküm süren Rus idaresi, Osmanlı mahallelerine dokunmadan, askeri amaçlı ikinci bir şehir inşasına başlamışlardır. Kars çayının kenarında bugünkü Kaleiçi Mahallesi alanı dışında yer alan Tahtdüzü adı verilen alan seçilmiştir. Yeni kurulan şehir ızgara plana sahip alt yapısına dikkat edilen, Hollanda'dan getirilen mimar, mühendisler ile yerel ustaların çalıştırıldığı yepyeni ve Anadolu'da bir ilk özelliği taşıyan askeri şehir anlayışıyla ele alınmıştır.

Çalışma alanı olarak seçilen Kars ve çevresinde yer alan Rus dönemi sivil yapılarının bölgeye cephe ve malzeme açısından etkisi incelemek ve de bunları çizimlerle öne çıkarmak hedeflenmiştir. Çalışılan bu konunun daha önce sivil yapıların cephe tezyinatı açısından ele alınan bir örnek çalışma olmaması bizi konuya yönlendirmiştir.

1.2. İlgili Kaynak ve Araştırmalar

Mimari açıdan birçok konutun ve konak olarak kullanılan yapıların, plan ya da genel özellikleri üzerinde durulsa da ön cephelerle ilgili yetkili kurumlarda ya da tez kataloglarında herhangi bir çalışma görülmediği için envanter niteliğinde bir çalışma hedeflenmiştir. İlk aşamada Kars Valiliği tarafından 2009 yılında hazırlanan ve bu alanda konut tespitine ilişkin ilk çalışma olan **Kars İli Kültür Envanteri**, başlangıç için ilk kaynak olmuştur. Tescile giren yapıların onay tarihleri bu kaynaktan alınmıştır. Eserin detaylı incelenmesi sonucunda eksik anlatımlar ve yanlış fotoğraf kullanımına sıklıkla rastlanılmıştır. Oldukça yüzeysel kalan bu çalışmayı doğru verilerle ve yerinde yapıların konum tespitiyle hatalar giderilmeye çalışılmıştır. Kars Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu'nun resmi internet sitesinde tescile alınan yapıların güncellemeleri takip edilerek kayıt altına alınmıştır.

Kars ve çevresini konu alan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Bu tezlerde mevcut olan konuya ilişkin bölümlerden derlemeler yapılmıştır. Asuman Çiftçi'nin **Kars'ta Rus İşgali Dönemi** adlı yüksek lisans tezinde ele alınan nitelikli yapılar konu edinilmiştir. Örneklerle anlatılan resmi ve sivil yapılardan örneklerin genellikle plan ve iç bölümlerin düzenlenmelerine ağırlık verilmiştir. Nadire Tuba Aksoy'un Batılılaşma **Dönemi Kars'ın Şehir Dokusu ve Resmi Binalar** adlı yüksek lisans tezinden yola çıkarak tespit edilen örnekler olarak seçilen yapılar üzerinden değerlendirmeden yararlanılmıştır. Özellikle resmi bina ayrımında faydalı olan bu çalışma sonrası Hamza Gündoğdu'nun **XIX. Yüzyıl Kars Yapılarına Baltık Mimari Üslubunun Yansıması** isimli makalesinde yer verilen bilgilerle genel çalışmada anlatım planını düzenleme konusunda yardımcı olan özet bilgiler içermesi ile başvuru niteliğinde bir kaynak olmuştur. 2015 yılında Kültür Bakanlığı yayınlarından çıkarılan; Kafkas Üniversitesi akademisyenleri Dr. Ş. Cem Tuysuz, Dr. Ahmet Deniz ve Dr. Ayhan Yardımcı tarafından hazırlanan **Orta Çağ'dan Cumhuriyet'e Siyasi ve İktisadi Mimari Gelişmelerle Kars'ta Sivil Mimari** adlı eser de incelenmiştir. Bu eser üzerinde Malakanların yaşadıkları köyler ve tespit edilen sivil mimari örneklerine ulaşma imkânı bulunarak, örnek teşkil eden bir konutun envanteri hazırlanmıştır.

Tarihi metinlerin incelenmesinde öncelikli olarak kısa ve öz bilgilere ulaşma hedeflenmiştir. Kars ilinin tarihi bilindiği üzere oldukça eski dönemlere dayanan, ana güzergâh ve geçişlerin ilk basamağı olan jeopolitik öneme sahip serhat şehrinin sınırları pek çok medeniyetin yurdu olmuş, yoğun istila, işgal dönemi ve idari yönetimler geçirmiştir. Bu sebep ile karışık bir geçmiş yapısında, anlaşılabilirliği öne almak için belli başlı kaynaklara başvurulmuştur. Öncelikle Kars şehrinin tarihini kronolojik düzenle anlatan M. Fahrettin Kırzıoğlu'nun **Kars Tarihi ve Osmanlıların Kafkas Ellerinin Fethi** adlı eserleri incelenmiş ve tez için önem arz eden bölümlere yer verilmiştir. İlber Ortaylı'nın **Çarlık Rusyası Yönetiminde Kars** adlı makalesinde, genel işgal sürecinde yaşanan gelişmeler ve değişimleri aktarması açısından önemle üzerinde durulmuştur. Osmanlı Devleti idaresi sürecini anlatan önemli bir kaynak olan, Dündar Aydın'ın **Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)** isimli eserinden de istifade edilmiştir. Tufan Gündüz'ün **Kars** adlı makalesinde tarihi anlatımın giriş gelişme ve sonuç bağlantılarını sağlayan düzenden yararlanılmıştır. 2011 yılında basılan ve güncel bilgilerle genişletilen Ural Selçuk, Jülide Akyüz Orat vd. **Kars Tarihi Geçmişten Cumhuriyete** adlı eserden de Kars tarihine ilişkin bölümlerden alıntılar yapılmıştır.

Ardahan tarihi ve sivil mimarisi hakkında ana kaynak olan Gönül Cantay'ın **Ardahan'da Türk Mimarisi** isimli eseri bu bölge araştırmasında önemli bir işlev görmüştür.

Mevcut yapılar hakkında verilen bilgilerden yararlanılmıştır. Bu kaynaktan yola çıkarak Ardahan'da tespit edilen diğer sivil mimari örnekleri hakkında genel özelliklerin anlatımında detaylara da yer verilmiştir.

Iğdır'ın tarihi ve sivil mimarisi hakkında öncelikle konutların şehir merkezinde tespitleri yapılmıştır. Tek mahallede yoğunlaşan yapılar hakkında genel bilgi ve konut isimlerinin paylaşıldığı Hasan Buyruk'un **Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır** adlı eserinden yararlanılmıştır. Eserde tespit edilen konutlardan günümüze beş adet tarihi konut gelebilmiştir. Bu konutların sahipleri ve genel özelliklerinin anlatıldığı eserden de yararlanılmıştır.

Bu eserlerin dışında kullanılan kaynaklarda olup, dipnot ve kaynakça ekinde isim ve künyeleri sıralı nizamda sunulmuştur.

1.3. Metod ve Düzen

Çizimlerde esas alınan sivil yapıların buldukları mahalle; cadde ya da sokak konumları numaraları belirlenmiştir. Bunun sebebi belediyenin cadde ve sokak isimlerini, numaralarının değiştirmesinden kaynaklanan karmaşıklık giderilmiştir. Tespit edilen her yapının mevcut kaynaklarda yer aldığı bölümler kayıt altına alınmıştır. Çekimine müsaade edilen sivil konutların fotoğraf çekimleri ön cepheyi tamamen alacak şekilde kadrage alınmıştır. Cepheden çekilmesi mümkün olmayan birkaç konutun kısmen yan profillerinden çekimi sağlanmıştır. Geniş ebatlı evlerde cephelerin tamamı kadrage giremediği için parça parça çekilip, Adobe Photoshop CS6 programı ile birleştirilmiştir. Baltık mimari özelliklerini yansıtan ve işgal döneminin etkisiyle ele alınan eserlerden emin olunan yapıların, Corel-DRAWX4 programı ile detaylı çizimi yapılmıştır. Bu program, klasik çizim özelliklerinden farklı, detayları ince bir şekilde alan, bilimsel çalışmalarda kullanılmaktadır. Çekilen fotoğraflar üzerinde çizimler yapılmıştır. Çizimler esnasında konutların inşa edildiği zeminlerdeki eğimlerde fotoğraflara birebir yansır. Düzeltme yapılması yapının gerçek görüntüsünü bozacağı ve program kurallarına aykırı olması sebebi ile olduğu gibi yansıtılmıştır. Yapıların sınıflandırılması ve yazım aşamasında ön cephelerin sokak veya cadde ile bağlantıları, süsleme özellikleri ve kullanılan malzeme türleri açıklanmıştır. Kars merkezli çalışma alanı Iğdır ve Ardahan illerini de kapsayan merkeze bağlı köy ve mahallerde de aynı yöntemle tespit edilip, bulunan sivil mimari örnekleri fotoğraflanmıştır. Sınırlarımız dışında olan Gürcistan'ın Ahılkelek Bölgesi, Karsak Köyü aynı coğrafyanın kopan bir parçası olarak sivil mimari örnekleri üzerinden karşılaştırma ve değerlendirme bölümünde özellikleri ve benzerlikleri üzerinde durulmuştur.

Kısa bir dönem Rus işgaline maruz kalan ve sınır komşusu olan Erzurum ilinin de geleneksel Osmanlı mimari özelliklerini yansıtan konut tipleri ile olan farklılıkları üzerinde durulmuştur. Bu sürecin çizim aşamasında gösterilen titizlik, çalışma süresinin uzamasına sebep olsa da gün yüzüne çıkmayı bekleyen bir çalışmaya öncülük eder nitelik taşıması açısından önemli bir adımdır.

2. KARS VE ÇEVRESİ TARİHİ

Oldukça eski bir tarihsel mirasa sahip olan Kars şehrinin geçmişten günümüze gelen tarihine ilişkin öncelikle 19. yüzyıla kadar bir değerlendirme yapılmış daha sonra çalışmamıza konu olan yapılardan inşa edildiği Rus işgal dönemi ayrıca ele alınmıştır.

2.1. XIX. Yüzyıla Kadar Kars ve Çevresi

Dîvânu Lugâti't-Türk'te “derisinden güzel kürk yapılan bir hayvan veyâ bozkır tilkisi” olarak ifade edilen Kars adı, Prof. Dr. M. Fahrettin Kırzioğlu'na göre M.Ö. II. Yüzyılda Dağıstan üzerinden Kars ve çevresine gelip yerleşen Bulgarların Vanand/Valentur Boyuna mensup Karsak oymağından gelmektedir.¹ Yine bir diğer görüşe göre ise kelimenin kökeni Gürcüce “kari/karis” ile bağlı olup, kapı manasındadır. Menşei konusunda birçok görüşün bulunduğu ancak yukarıda zikredilen iki nazariyeyi dikkate aldığımız Kars adı için özellikle Kırzioğlu'nun kanaati göz önünde bulundurulursa, Kars'ın Anadolu'daki en eski Türkçe şehir adı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kars'ın doğal sınırlarını kuzeyde Kür, doğuda Arpaçay ve güneyde Aras nehirleri çizer. Yapılan yüzey araştırmaları ve elde edilen buluntular ile geçmişinin paleolitik çağa kadar uzandığı tahmin edilen şehir, önemli bir geçiş noktasında olması hasebiyle Hurri, Hitit, Urartu, İskit/Saka, Med, Pers ve Roma medeniyetlerinin hâkimiyet sınırları içerisinde yer almıştır. Arap fetihlerinin bölgeye ulaştığı 7. Yüzyıldan itibaren Bizans ile birlikte Türklerin de yayılma alanına dâhil olan Kars ve çevresinin jeopolitik özelliği, asırlar sürececek bir hâkimiyet mücadelesi alanı oluşturmaktaydı. Bu mücadele alanı etrafında Kuman/Kıpçaklar ve Bagratlı Gürcüler de Selçuklu fethine değin bölgede etkili olmuşlardır.

Tuğrul ve Çağrı Beyler zamanında Kars ve çevresinde ağırlık kazanan Türk akınları, 16 Ağustos 1064'te Sultan Alparslan'ın Anı'yı fethi ile neticelenmiş ve şehir Şeddadlı Beyliği idaresine verilmiştir. Bizanslıların, Türk fethinden yirmi yıl önce işgal ederek doğudan imparatorluğa gelebilecek tehditlere karşı, bir yerde mecbur kalarak meydana getirdikleri güçlü Anı savunma noktası, onları korkularında haklı çıkarırcasına Türkler tarafından çökertilmiştir. Bu fetih ile Anadolu'nun Türk yurdu olma yolundaki en mühim aşamalarından biri gerçekleşmiştir dersek yanılmış olmayız. Çünkü burada Bizans'a karşı elde edilmiş zafer, geri dönüşü olmayan zaferler silsilesinin en önemli başlangıcı olmuştur. Bizans'ın doğudaki en müstahkem ve aynı zamanda ruhani hayat açısından da Hıristiyanlığın bir kısmı için kutsal

¹ M. Fahrettin Kırzioğlu, **Kars Tarihi**, İstanbul 1953, s.15.

addedilen bu şehrin Türkler tarafından ele geçirilmesi, Hıristiyanlar arasında nasıl bir üzüntü yaratmış ise İslâm âlemi tarafından da bir o derece sevinçle karşılanmıştır. Alparslan fetihten sonra bu şehrin en büyük katedralini “Fethiye camii” adıyla ibadete hazır hale getirterek, 20 Ağustos 1064’te devlet erkânı, oğlu ve askerleri ile birlikte Cuma namazını kılmıştır.² Sultan Melikşah’ın öldüğü 1092 yılına değin Selçuklu idaresinde kalan Kars, Selçuklu Devleti’nin parçalanmasından sonra Anadolu’da kurulmuş beyliklerden biri olan Saltukluların kısa süreli egemenliğini yaşamış ve 1239 yılında Cormagon Noyan idaresindeki Moğol ordularının istilasına maruz kalmıştır. Genceli Kiragos’un ifadelerine göre Anı şehriden sonra Kars şehri de Moğolların katliam ve yağmasına sahne olmuştur.³ 1356’da Altınordu, 1380’de Karakoyunlu hâkimiyetine giren şehir, 1387 yılında Tebriz üzerinden gelen Timurlu Devleti’nin idaresine geçmiştir. Timur’un 1405’te ölümünün ardından Karakoyunlu hükümdarı Kara Yusuf Kars’ı ele geçirmiş ve 1468 yılına değin hâkimiyet sağlamıştır. 1468’de Akkoyunlu saldırısı neticesinde şehir el değiştirmiştir. Uzun Hasan 1473 Otlukbeli Savaşı’nda Osmanlılar’a yenilince Safevîler bölgede önemli bir güç olarak ortaya çıktı.⁴ 16. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Doğu Anadolu Bölgesi ile birlikte Kars ve çevresi, Safevî-Osmanlı mücadelesine sahne olacaktır.

Yavuz Sultan Selim’in 1514 Çaldıran Seferi’nde ordunun konak merkezi olarak kullanılan⁵ Kars, Osmanlı hâkimiyetine kesin olarak 1537 tarihinde Dulkadirli Mehmed Han’ın seferiyle girmiştir.⁶ Fetih neticesinde Erzurum Beylerbeyliği’ne bağlanan Kars, sancak merkezi olmuştur. 1580 tarihinde ayrı bir eyalet merkezi olacak olan şehir, 19. Yüzyılın başlarına kadar bu statüsünü sürdürecektir.⁷

Kanuni Sultan Süleyman’ın oğlu Şehzade Bayezid’in isyan edip Safevîler’e sığınmasından sonra onun Osmanlı Devleti’ne teslim edilmesine karşılık olarak yüklü miktarda altınla birlikte Kars şehrinin İran’a verilmesi vaad edildi. Ancak Osmanlılar Kars’ın teslimi hususunda yavaş davrandılar. Bununla birlikte 1565’te yapılan sınır tashihinde Kars İran’a bırakıldı. 1576’dan az önce yeniden Osmanlı topraklarına dâhil oldu. Kars gerek Anadolu’dan İran, Azerbaycan ve Gürcistan üzerine yapılacak seferlerde gerekse adı geçen yerlerden Anadolu’ya yapılacak saldırılarda önemli bir stratejik konuma sahip olduğundan sık sık baskına ve tahribata uğradı.

² Selçuk Ural, Jülide Akyüz Orat, vd., **Kars Tarihi Geçmişten Cumhuriyete**, Kars 2011, s.149.

³ S. Ural, J. Akyüz Orat, vd., **a.g.e.**, s.259.

⁴ S. Ural, J. Akyüz Orat, vd., **a.g.e.**, s.267-268.

⁵ M. Fahrettin Kırzioğlu, *Osmanlıların Kafkas Ellerini Fethi (1451-1590)*, Ankara 1998, s.111.

⁶ Tufan Gündüz, ‘*Kars*’, **TDVİA, C. 24**, s.516.

⁷ Dündar Aydın, **Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)**, Ankara 1998, s. 79.

1579'da büyük bir ordu ile Kars'a gelen Lala Mustafa Paşa, kalenin ve şehrin tamirine çalıştı bu sırada şehirde cami, okul, hamam, suyu, değirmen ve evler yapıldı.⁸

19. Yüzyılın başlarına varıncaya kadar belirli aralıklarla Safevîlerin tacizine maruz kalan Kars şehri, yine bu yüzyılda sıcak denizlere inmeyi hedefleyen Rus yayılcılığının kesişim noktası haline gelecek ve etkileri günümüze ulaşacak bir mücadele alanı haline gelecekti.

2.2. Kars'ta Rus İşgal Dönemi

Kars üzerine doğu/güneydoğu hattından gelen Safevî Devleti ve takibi yıllarda Revan ve Kaçar hanlıklarının akınları, yerini 1800'lü yılların başlarında kuzeyden hızlı bir şekilde ulaşan Rus saldırılarına bırakacaktır.

Rus-Osmanlı ilişkileri Kars'ın siyasi tarihi için büyük önem arz eder.⁹ İlk olarak 1807'de Kars'ı kuşatan Ruslar daha sonra 1828'de yeniden gelmiş ve şehri kısa süreli ele geçirmiştir. 1830 Edirne Antlaşmasına değin Kars'ta kalan Ruslar, şehrin ve bölgenin Türk ahalisini göçe zorlamış ve yaklaşık 90 yıl sürecek işgal ve iskân planının ilk adımlarını atmıştır. Şehirde yapılan büyük yıkımın ardından 72 cami ve mescitten sadece 24'ü sağlam kalmıştır. Nüfus 50.000'den 12.000'e kadar inmiştir.¹⁰

1855'te kente tekrar saldıran Rus birlikleri zorlu ve yıpratıcı bir kuşatmaya rağmen geri püskürtülmüş ve Kars şehri emsali görülmemiş bir savunmayı gerçekleştirmiştir. "1855 Zaferi" olarak bilinen bu savunmanın hatırası olarak Kars'a Sultan Abdülmecid tarafından gâzilik unvanı verilmiş ve İstanbul darphanelerinde hatıra madalyaları bastırılmıştır. Kars halkı üç yıl süreyle vergi ve askerlikten muaf tutulmuştur.¹¹

"93 Harbi" olarak da bilinen savaşın patlak verdiği 1877-1878 yıllarına gelindiğinde tüm Osmanlı Devleti'nin Balkan sınırında ve Doğu Anadolu bölgesinde olduğu gibi Kars'ta da ciddi yıkımlar meydana gelecektir. Bu savaş Osmanlı Devleti'nin Güney Kafkasya'ya nüfuz etme hayalini ortadan kaldırırken Rusya'nın da bölgeden atılamayacağını ispat etmiştir.¹²

3 Mart 1878 Ayastefanos Antlaşması ile Kars, Ardahan ve Batum çevresi Ruslara savaş tazminatı olarak bırakıldığında, bu üç şehrin Türk nüfusu batıya doğru göç etmek zorunda kalmış ve özellikle Kars ve çevresinde, yerlerine Rusya içlerinden Malakan, Dukhobor, Ermeni, Rum, Süryani, Yezidi gibi birbirinden farklı milletler yerleştirilmiştir. Bu şekilde Rusya'nın

⁸ T. Gündüz, **a.g.m**, s.516.

⁹ S. Ural, J. Akyüz Orat, vd., **a.g.e**, s.279.

¹⁰ S. Ural, J. Akyüz Orat, vd., **a.g.e**, s.280.

¹¹ M. F. Kırzioğlu, **a.g.e.**, İstanbul 1953, s.551.

¹² S. Ural, J. Akyüz Orat, vd., **a.g.e**, s.280.

güneye inme yolundaki en önemli kontrol noktasında çok dilli ve çok dinli karmaşık bir şehir yapısı meydana getirilmeye çalışılmıştır.

Kars için artık kırk yıl sürecek olan Rus işgali başlamış, Kafkasya sınırında Rusya'ya karşı önemli bir stratejik merkez kaybedilmiştir. Kars, Ruslar tarafından merkezi Tiflis olan Zakafkasya genel valiliğine bağlı bir oblast haline getirilmiş ve Ardahan, Kağızman ve Oltu kazaları kendisine bağlanmıştır.¹³

Ekim 1917'deki Bolşevik ihtilâline kadar sürecek olan bu sürede Kars'ın değişen demografisi ile birlikte mimari çehresi de farklılaşmıştır. Tezimizin esasını teşkil edecek mimari değişim döneminin tarih aralığı, yaklaşık kırk yıl süren bu işgal yıllarını kapsamaktadır.

1855 Arazi Nizamnamesini uygulayan Çarlık yönetimi; Kars, Ardahan ve Batum'daki halkın toprak mülkiyetini kaldırıp bütün yerleri devlet malı saymıştır. Yine bölgede Türk kültürü ve mimarisi adına iz bırakmamak için Baltık üslubu yeni bir yapılaşmaya gidilmiştir. Bu doğrultuda Türk mahalleleri, camileri, medreseleri, mezarlıkları ve abideler yerle bir edilmiştir. Osmanlı Devletinden alınan harp tazminatıyla imar masrafları karşılanırken, yeni mekânlara gayrimüslim unsurlar yerleştirilmiştir. Rus yönetimi Türklere ait birçok dini ve millî yapıyı tahrip ettiği gibi, dini yapıların büyük kısmını depo veya kiliseye dönüştürmüştür. İşgali takip eden üç yıl içinde 11.000 şehir merkezinden olmak üzere bölgeden 82.000 kişi Erzurum'a ve diğer vilayetlere göç etmiştir. 1878'den önce Kars 30.000 civarında nüfusa sahipken, işgalden dokuz ay sonra yaklaşık 9.000 kişinin yaşadığı bir şehre dönüşmüştür.¹⁴ Bundan başka, Kars'ta "Türk" sözü ağza alınmayıp yasak edilmiş, Türklerin yerleşik olanlarına kasten "Tatar" ve "Truç" adı takılarak benimsetmek istenilmiştir. Göçebe ve yarı göçebe olan ufak bir tarikat ayrılığı bulunan Türk zümrelerini ayrı ayrı "Millet" olarak göstermeğe son derece dikkat ve gayret gösterilmiştir. Bu ayrıştırma politikası nüfus sayımlarında da kendini göstermiştir.¹⁵

¹³ İlber Ortaylı, 'Çarlık Rusyası Yönetiminde Kars', *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. IX, s.344-345.

¹⁴ S. Ural, J. Akyüz Orat, vd., *a.g.e.*, s.304.

¹⁵ Ahmet Ender Gökdemir, *Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti*, Ankara 1998, s.12.

3. KARS MERKEZDE YER ALAN TARİHİ KONUTLAR VE CEPHE DÜZENLEMELERİ

3.1. Kars Merkezde Tarihi Konut Yapıları

Kars kent merkezi, kuruluşundan itibaren zengin bir kültürel mirası içinde barındıran ve bu tarihi dokuyu günümüze taşıyan önemli bir serhat şehrimizdir. Kafkas ve Baltık mimari unsurların kaynaştığı görselliğin ön plana çıktığı şehrin dokusunu oluşturan resmi ve sivil yapılar XIX. yüzyılın son dönemleri hakkında bilgi verir. Kars'ın genel tarihi içinde önemli yer tutan iki yönetim vardır. Bunlardan birincisi Osmanlı egemenliği altında kaldığı dönemdir. Tam bir Türk şehri statüsüne ulaşılan Kars Kalesi eteklerinde kurulan Kaleiçi Mahallesi ve sınırı Kars Çayı ile belirlenmiş alan bugün Osmanlı kültüründen izleri kısmen de olsa taşımaktadır. Savaşlar sırasında yoğun bombardımana uğrayan bu bölgeden günümüze gelebilmiş harap durumda üç Osmanlı evi bulunmaktadır.¹⁶

Selçuklular zamanında kale içi ve civarında başlayan imar çalışmaları ile köprü, cami, medrese, hamam, değirmen, konut ve dükkânlar inşa edilmiştir. Kale içi 1878'de Rusların yönetimine geçinceye kadar kentin merkezi olmuştur. O dönemde kale eteklerinde kurulmuş yapılar, dar sokaklar boyunca sıralanmış bir ya da iki katlı düz toprak damlı yapılardır. Çoğu yığma taş ya da kerpiçtendir.¹⁷

1878 Berlin Antlaşması ile 40 yıl süren Rus işgali sırasında, eski kent dokusuna dokunulmadan, güneye doğru Tahtdüzü denilen ovaya kurulan ızgara planlı kent, aslında bir garnizon kent uygulamasıdır.¹⁸ Kars'ta oluşan yeni kentin karakterini oblast (askeri eyalet) adı verilen şehir anlayışıyla ele almışlardır.¹⁹

Doğu-batı, kuzey-güney doğrultusunda dörder geniş caddenin meydana getirdiği, kökeni eski çağlara uzanan ızgara planının esas alındığı kent yerleşiminin benzeri, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Rusların işgal ettikleri Kuzey Yunanistan'ın Dedeğaç Kent'inde

¹⁶ Sahure Çınar, 'Kars'taki Osmanlı Evleri Üzerine Bir Deneme', **I. Uluslararası Iğdır Sempozyumu**, Iğdır 2013, s.189.

¹⁷ Nevzat Bozkuş, "Dünden Bugüne Kars", Uluslararası Kaşgar'dan Endülüs'e Türk-İslam Şehirleri Sempozyumları Gazi Kars Şehrengizi Bildiriler Kitabı, Ankara 2011, s. 45.

¹⁸ Sercan Yıldırım, **Kentsel ve Mekânsal Yapı Çözümlemesi**, Ankara 1996, s.2.

¹⁹ Hamza Gündoğdu, 'XIX. Yüzyıl Kars Yapılarına Baltık Mimari Üslubunun Yansıması', **Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, S. 18, s.83.

uygulanmıştır. Düz ve geniş sokaklarıyla dikkati çeken bu kent uygulaması, Ruslar çekildikten sonra Osmanlılarca da benimsenerek kullanılmıştır.²⁰

Kars'ta uygulanan ızgara planının, Miletoslu Hippodamos'a kadar uzandığı bilinmektedir. Onun tasarladığı kentler; birbirini dik kesen yollarla, bunların arasında eşit kalan büyüklükteki kare ya da dikdörtgen planlı adalardan oluşmaktadır.²¹ Izgara planlı kentler Avrupa'da da esas alınmıştır. Bunun da nedeni bu uygulamanın matematik ve estetik ilkelerine uygunluğundan kaynaklanmaktadır.

Kars'ın kuruluşunda, Çar I. Petro'nun 1703 yılında kendi adına kurduğu St. Petersburg şehrinin plan düzeni ve yapılaşma esas alınmış, bu yönü ile de Kars, Anadolu'da belirli bir imar düzenine göre kurulmuş ilk şehir olma özelliğini kazanmıştır.

Çar I. Petro'nun kurduğu St. Petersburg'un Baltık Denizi kıyısında olması nedeniyle yeni Kars'ın yapımında da benzeri mimari üslubun XIX. yüzyıl sonundaki yansımaları şehri biçimlendirmiştir. O tarihlerde Rusların eline geçen Elviye-i Selâse adı verilen Kars, Ardahan ve Batum gibi Osmanlı şehirleri ile bunlara bağlı Sarıkamış, Kağızman, Susuz gibi ilçelerde ve Tiflis, Gümrü gibi sınırlarımız dışındaki kentlerde de benzeri yapı tipleri uygulanmıştır.²²

Resmi ve sivil yapılar hafif eğimli arazi üzerine, kesme taş malzemededen inşa edilmiştir. Tek katlı ya da iki katlı olarak yapılan konutların dikdörtgen plan uygulaması genellikle görülür. Yapılar kış mevsiminin sert ve yoğun kar yağışlı geçmesinden dolayı kırma çatı adı verilen üst örtüsü kullanılmıştır. Bugünkü Dereiçi'ne ve Karadağ'ın eteklerinde açılan ocaklardan yapı taşları çıkarılarak; kabartmalarda Anı bölgesinden getirilen siyah kevang taşı, dış duvarlarda Arpaçay'a bağlı Melikköy, Kurtköy ve Kağızman Paslı Köyü'nden getirilen bazalt, ahşap kısımlarında Soğanlı Dağlarından getirilen ardıç çamı kullanılmıştır.²³ Merkezde inşa edilen yapıların genelinde içte soba ile kalorifer arasında kalan o dönem şartları ile modern bir ısıtma sistemi olan "peç" kullanılmıştır. Peçler odaların köşelerine dikey olarak yerleştirilen ve duvarların arasından ısının eşit şekilde odalara yayılımı sağlanır. İçerideki peç sayısınca çatıda baca sayısı artar. Bacalarda Baltık stiline uygun olarak kare ya da dikdörtgen tabanlı olarak tuğla malzemededen yüksekliği 30-40 cm olarak tasarlanmıştır.

²⁰ Aleksandra Yerolimpos, 'Tanzimat Döneminde Kuzey Yunanistan'da Şehircilik ve Modernleşme, Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri', İstanbul 1999, s. 31.

²¹ Gündüz Özdeş, 'Kent Planlama', **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, II**, İstanbul 1997, s. 985-986.

²² H., Gündoğdu, **a.g.m.**, s.84-85.

²³ Nevzat Bozkuş, 'Dünden Bugüne Kars', Uluslararası Kaşgar'dan Endülüs'e Türk-İslam Şehirleri Sempozyumları Gazi Kars Şehrengizi Bildiriler Kitabı, Ankara 2011, s. 44.

Ön cephelerine dikkat edilen yapıların sokak ya da cadde ile bağlantısı kaldırımların geniş tutulmasıyla sağlanmıştır. Bu da geniş caddelerin ferah yapısı ile ulaşımın akıcılığını kolaylaştırmıştır. Yapıların giriş kapıları, pencereleri genel olarak ahşap malzemeden çift kanatlı olarak yapılmıştır. Giriş kapılarının birçoğunda üstte metal ya da ahşap sundurmalar yer alır ve konutların görselliğini öne çıkaran, şehrin silüetinde yeri olan önemli mimari öğelerdir.

Cephe düzenlemelerinde daha çok neoklasik ve ekletik özellikler görülür. Yatay ve dikey hatlar yapıya hareketlilik kazandırır. Kimi yapılarda oldukça detaylı ve yoğun süslemeler görülürken kimi yapılarda ise sınırlı tutulan yalın süslemelere yer verilmiştir. İyon, korint sütun başlıklarına sahip, gömme ya da diğer adıyla yalancı sütun kullanımı oldukça yaygındır. Bu sütunların üzerinde yivli, blok şeklinde uygulamalar görülür. Yuvarlak ya da basık kemer uygulamalarını giriş kapısı, pencere üzerinde bir çerçeve gibi algılanması sağlanmıştır. Burada merkeze alınan kilit taşları sade veya bitkisel görünümlü motifler olarak değişik şekillerde ele alınmıştır.

Rusların idaresinin etkisinde altında gelişen merkez ve çevre şehirlerde aynı tür özellikler görülürken köylerde ise Malakanların (Molokanlar) etkisi büyüktür. Rus topraklarından Çarlık yönetiminin askerlik yapmaya zorlaması sebebiyle Kafkasya'ya; 1878'den sonra da güneybatı Kafkasya'ya; yani bugünkü Kars, Ardahan, Iğdır ve hatta Erzurum ve Erzincan yörelerine yerleşmişleridir.²⁴ Kars ve civarındaki köylere yerleştirilen bu halkın katkıları büyük olmuştur. Yeni bir imar anlayışı ile planladıkları köylerinde geniş ve uzun tutulan ana bir caddenin karşılıklı kollarında sıralı bir düzende konutlar yapılmıştır. Su kenarında değirmeni olan, alt yapısına dikkat edilen köyle evler taş malzemeli ve üst örtüsü yüksek eğimli beşik çatı olarak karşımıza çıkar. Evlerin önünde yer alan ahşap direkli veranda uygulamasını ilk kez uygulayan Malakanlar, yerli halkında konutlarında bu oluşumu benimsemesine katkı sağlamıştır. Ahşap malzemeli kapı ve pencere kepenklerinde, lenton bölümlerinde ince oyma tekniği ile süslemeye önem verdikleri görülür. Kars ve çevresinde günümüzde de var olan düz dam örtü yerine ahşap hatıllarla kuvvetlendirilen beşik çatı kullanımı yaygınlaşmasını sağlamışlardır. Dinleri gereği askerliğe karşı olan bu halkın ikinci sürgün yeri olan Kars coğrafyasından ayrılıp, dünyanın farklı yerlerine gönderilmeleri sebebiyle boşalan köylere yerli halk kaydırılmıştır. Malakanlardan kalan geleneğin yaşatıldığı köylerde sivil mimari sayısı çok az olmasına rağmen, yenilikleri yeni yapılan köy evlerinde benimsenmiştir. Kars'a 5 km uzaklıkta yer alan Çakmak Köyü, imar ve konut görünümleri açısından örnek verilecek önemli bir bölgedir.

²⁴ İ.Y Seymenov- Erkan Karagöz, **Sürgün Bahçesinin Solan Renkleri: Molokanlar**, İstanbul 2009, s. 105.

Şehrin imarında ve dokusunda halkın feodal yapısı da dikkate alınmıştır. Örneğin şehrin yüksek konumlu ve manzaraya açık kısımlarına soylu sınıfa ait konak, konut ve resmi binalar inşa edilirken, ikinci derecede önemli şahıslara ve ruhbanlara ait ikametgâhlar, yine önemli kavşak noktalarına inşa edilmişlerdir. Bunları kentliler ve köylülere ait konut tipleri takip ederken Kars'ın alınmasında yararlıları görülen Kazak askerler ve özel statüye sahip yabancılar da sıralamada nasiplerini almışlardır. Şehrin kuruluşunda Rus, Malakan, Sırp, Ermeni, Yezidi, Yahudi, Ortodoks, Katolik, Protestan ve çok çeşitli halk çalıştırılmıştır. Kentte çoğunluğu teşkil eden Müslümanlar ise daha çok amelelik ve yol yapımı gibi ikinci sınıf işlerde çalıştırılmışlardır. Bu durum, Kars'ın demografik yapısını çok etkilemiştir. Örneğin savaştan iki yıl önce (1876), Erzurum Vilayeti Salnamesine göre, 100.000'i bulan Kars nüfusunun %90'ı Müslüman iken, 1897'de yöreye çokça iskân ettirilen Ermeni ve Hıristiyanlarla sayısı hızla artarak 300.000'e ulaşmış, böylece bu sayı içerisindeki Müslüman unsurun oranı da % 30'lara düşmüştür.²⁵

Kars'ın merkezine bağlı Yusufpaşa Mahallesi'nde 36, Ortakapı Mahallesi'nde 16, Yenimahalle'de 7, İstasyon Mahallesi'nde 3, Kaleiçi Mahallesi'nde 3 ve Çakmak Köyü'nde 1 adet olmak üzere; toplam 66 adet sivil mimari içerisinde yer alan konut, konak ve köy evi örnekleri ile tanıtım ve anlatımlara yer verilmiştir.

²⁵ H. Gündoğdu, **a.g.m.**, s.85.

3.1.1 Yusufpaşa Mahallesi 26 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Hulusi Aytekin Caddesi
Mimari Çağ	XIX. Yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	Yok
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı bodrum kat üzerine artı bir kat olarak yapılmıştır. Dikdörtgen planlı ve düzgün kesme taş malzemeden müteşekkildir. Yapının girişi zeminden yüksek kaldığı için birkaç basamaklı merdivenle çıkılır. Ön cephesi oldukça sade tutulan yapıda pencereler ahşap malzemeden çift kanatlı olup, kenarları kevek adı verilen bazalt taştan sade kaplama yapılarak çerçeve içerisine alınmıştır.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Ön cephe çeşitli dönemlerde sıvanmıştır ve iki renk boya kullanımı görülmektedir. Giriş kapısının üzerindeki ahşap sundurma ve korkulukları yapıya sonradan eklenmiş, plastik boya ile boyanmıştır. Yapının çift kanatlı pencereleri sonraki dönemlerde değiştirilmiş ve ahşap iskelet kullanılmıştır. Yapının giriş kapısı çift kanatlı ahşap malzemedendir olup, yapıldığı dönemden kalma özgün bir nitelik taşır. Belirli dönemlerde boyama işlemi görmüştür.

Bibliyografya**Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.141.**

3.1.2. Yusufpaşa Mahallesi 102 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	1891
Kitabe	Konutun kitabesi giriş kapısının yanındaki pencere üzerinde yer alır. Yapan mimar ya da ustanın isminin baş harfleri arasında tarih yer alır.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen konut, bodrum kat üzerine artı bir kat olarak yapılmıştır. Eğimli zemin üzerine konumlandırılmıştır. Dikdörtgen planlı ve kırma çatı örtülüdür. Küçük ölçekli bir yapı olmasına karşın ön cephe hareketli bir görünüme sahiptir. Bu hareketlilik ön cephede düzgün kesme taş kullanımıyla sağlanmıştır. Yalancı sütunlar giriş kapısının iki yanında ve sağ uçta kullanılmıştır. Her pencere üzerinde kilit taşı yer alır ve bu taşlar pencerelere vurgu yapar.

Yapılan Onarımlar:

Konutun öncelikle kırma çatısı ve metal sundurma çinko levhalarla kaplanmıştır. Giriş kapısının önünde yer alan merdiven yenilenmiş beton görüntüsü ile bırakılmıştır. Ahşap çift kanatlı giriş kapısı ve pencereleri döneminden kalma özgün nitelik gösterir, sadece belirli dönemlerde boyama işlemi görmüştür.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.163.

ÇİFTÇİ, Asuman, Kars'ta Rus İşgal Dönemi (1878-1918) Konut Mimarisi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2000, s. 145.

3.1.3 Yusufpaşa Mahallesi 26 Numaralı Konut (Gevher Yaman Evi)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Halitpaşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	1907
Kitabe	Metal sundurmanın arkasında kalır, üzerinde sadece yapım tarihi verilmiştir.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	04.07.2003

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen konut, bodrum kat üzerine artı bir kat olarak inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı ve kırma çatı ile örtülüdür. Düzgün kesme taş caddeye bakan ön cephede kullanılmıştır. Diğer cephelerde moloz taş kullanılmıştır. Ön cephe sade özellik gösterir. Giriş kapısı kısmen merkeze alınmış, zeminden yüksekte kaldığı için birkaç basamaklı merdiven eklenmiştir. Kapının iki yanında yalancı sütunlar yer alır. Kapı üzerinde yer alan sundurma çinko levha örtülüdür. Yapının ahşap çift kanatlı kapısı üzerinde geometrik süslemeler simetrik olarak kabartma şeklinde işlenmiştir. Pencereler geniş tutulmuş, ahşap ve çift kanatlıdır.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Çatı ve çinko örtülü sundurma yakın zamanda yenilenmiştir. Ön cephede belirli dönemlerde boyama işlemi yapılmıştır. İki renk boya kullanımı ile hareketlilik sağlansa da kullanılan boyanın iklim şartlarına ve taş zemine uygunsuzluğu sebebi le yoğun dökülmeler yaşanmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.137.

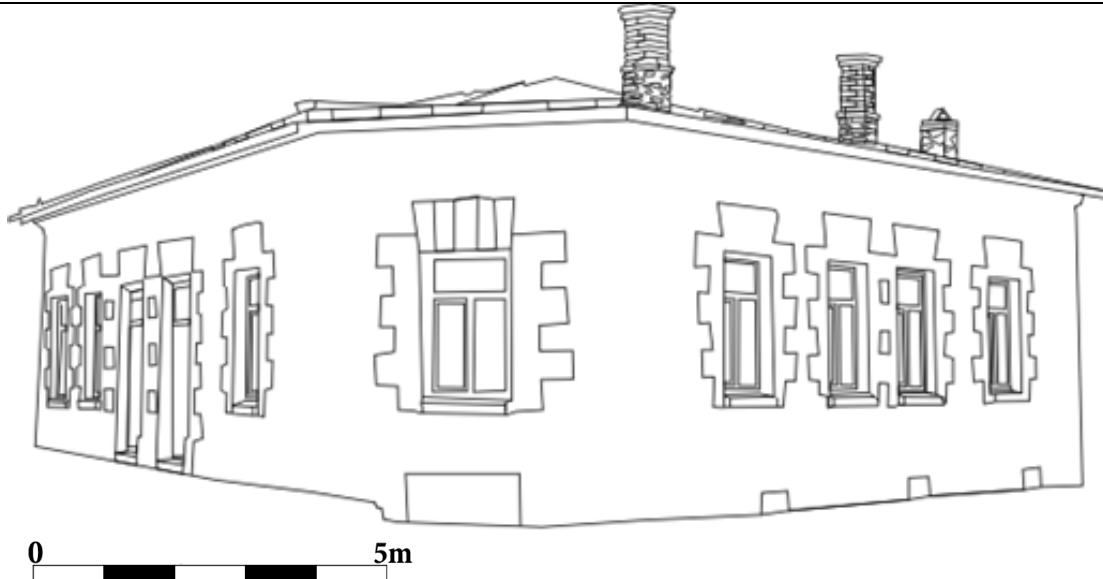
ÇİFTÇİ, Asuman, Kars'ta Rus İşgal Dönemi (1878-1918) Konut Mimarisi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2000, s. 162.

3.1.4. Yusufpaşa Mahallesi 2 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988

Genel Tanım:

Konut caddenin köşesine uygun olarak yapılmıştır. Bu sebeple yapı hafif eğimli zemin üzerine üçgen planlı olarak inşa edilmiştir. Bodrum kat üzerine artı bir kat olarak yapılmıştır. Konut günümüzde iki ayrı ev olarak kullanılmakta ve iki giriş kapısı yer almaktadır. Bu yapı düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Yapının kuzey yönü Atatürk Caddesine, diğer cephesi ise kuzeydoğu yönünde yer alan Şehit Hulusi Aytekin Caddesine bakar.

Yapılan Onarımlar: Yapının belirli dönemlerde cepheleri boyanmıştır. Çatı üst örtüsü tamamen değiştirilip sac levhalarla kapatılmıştır. Tuğladan bacaları döneminden kalma özgün nitelik taşır. Konutun ahşap kapıları değiştirilmiş, yerine çelik kapılar konulmuştur. Ahşap çift kanatlı pencerelerin yerine de plastik iskelete sahip pencereler kullanılmıştır.	
Bibliyografya	Kars İli Kültür Envanteri , Kars 2009, s.126.

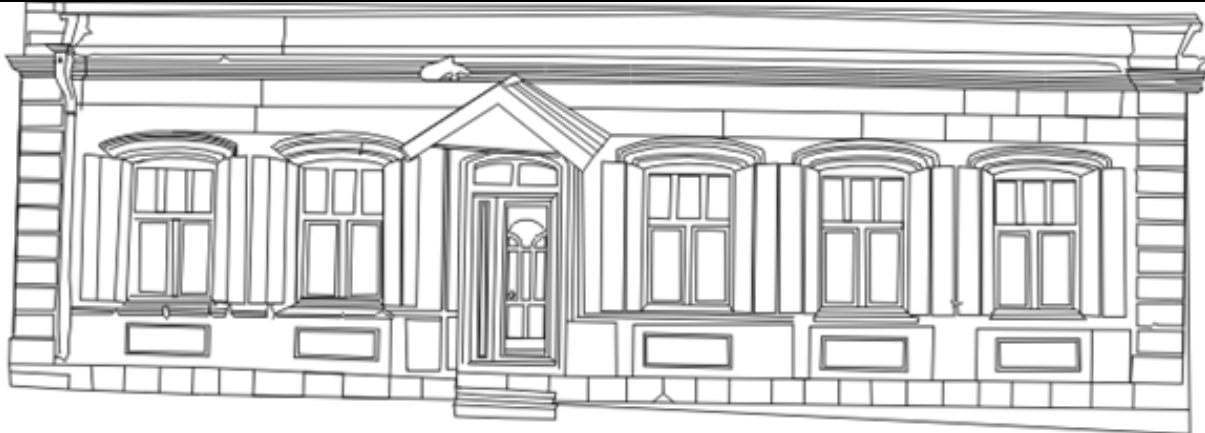

3.1.5. Yusufpaşa Mahallesi 18 Numaralı Konut (Birbey Evi)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Hulusi Aytekin Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	Yok
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, tek katlı dikdörtgen planlıdır. Düzgün kesme bazalt taşından inşa edilen yapının eğimli zemin üzerine yapılmasından dolayı giriş yüksekte kalır. Buraya birkaç basamaktan oluşan merdivenle çıkılır. Yapının üst örtüsü kırma çatı ile örtülüdür. Yapıya ön cepheden bakıldığında çatı görünmez geri planda kalır. Bunun sebebi çatının alt hizasındaki saçaksız bölüm yüksek tutulmuştur. Yapının caddeye bakan ön cephesi oldukça hareketlidir. Yapının iki ucunda çerçeve görüntüsü veren yalancı sütunlar yer alır. En çok dikkat çeken ise pencerelerin genişliği ve boyutudur. Diğer konutlara göre daha geniş ve yüksek tutulan, dıştan ahşap kepenkli ve çift kanatlıdır. Her pencere geniş kemerli taş işlemler içinde çerçeve görüntüsü veren bir tutumla ele alınmıştır. Pencerelerin altında yine tekrarlanan dörtgen panolar yer alır, içleri boş bırakılmıştır. Yapının üzerinde yatay uzanan şerit şeklinde sıralanan silme kuşağı yer alır.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Yapının ahşap kanatlı pencere ve kepenkleri yenilenmiştir. Çift kanatlı ahşap kapı çıkarılıp, çelik kapı takılmış, pencerelerle uyum sağlaması için plastik boyama işlemi görmüştür. Kapının üzerindeki ahşap sundurma sonradan eklenmiş, geniş tutulmuştur. Girişe geçişi sağlayan kapı önündeki merdiven yenilenmiş, beton dökülmüştür. Yapının üst örtüsü çinko levhalar kullanılarak yenilenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.145.

3.1.6. Yusufpaşa Mahallesi 90 Numaralı Konut (Tuncer Akbaba Evi)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	Yok
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988

Genel Tanım:

Konut kuzey-güney doğrultuda enine dikdörtgen planlıdır. 6,41x12,96 boyutlarına sahiptir.* Eğimli arazi üzerine inşa edilen yapı, düzgün kesme taş ve moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Zemin kat üzerine artı bir kat olarak yapılmıştır. Zemin kat galeri ve ahır, birinci kat konut olarak kullanılmıştır. Evin ön cephesi kuzeye bakar. Giriş kapısı merkeze alınmış ve merdivenle ulaşılır. Yapının diğer ahşap, çift kanatlı kapısı galeri altında yer alır. Bu kapı ahıra açılır. Yapının bu galeri kısmı boyaların dökülmesi sonucu geniş kemerli giriş ortaya çıkmıştır. Bu alana sonradan pencere eklenmiş ve moloz taşla boşta kalan kısımları örülmüştür. Yapının yine ahır kapısının hemen yanında ahşap çift kanatlı kapı yer alır, buradan üst katta sonradan eklenen birime ulaşılır. Cephede yer alan yalancı sütunlar dışında herhangi bir süsleme unsuru yoktur.

Yapılan Onarımlar:

Yapının üst örtüsü kırma çatı olup, lamarina ile yenilenmiştir. Üst katın pençeleri ve giriş kapısı yenilenmiştir. Çift kanatlı kapı kaldırılıp, çelik kapı konulmuştur. Zemin kattaki kapılarda yakın zamanda yenilenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.165.
GÜLTEKİN, R .Eser- ÖZTÜRK, Şahabettin,
Kars Sivil Mimarlık Örneklerinden Tuncay
Akbaba Evi Koruma Sorunları ve Öneriler, **I. Uluslararası Aras Havzası Sempozyumu 05-08 Temmuz 2010 Kağızman-Kars**, İstanbul 2013, s. 127.

3.1.7. Yusufpaşa Mahallesi 11 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, düz zemin üzerine tek katlı olup, enine dikdörtgen planlıdır. Yapının ön cephesi düzgün bazalt taş malzeme ile inşa edilmiştir. Yapı uzun süredir kullanılmadığı için içte ve dış cephe yüzeylerinde tahribata uğramıştır. Kars merkezli yapılar içinde cephe tasarımı olarak oldukça farklı, kabartma süslemelerin detaylı olarak işlendiği görülmektedir. Kabartma tekniği ile yapılan geometrik taş süslemeler cepheyi simetrik düzenle kaplamıştır. Kare, üçgen ve dikdörtgen olarak ele alınan rölyefler stilize edilmiş bir şekilde karşımıza çıkar. Yapının çatı alt hizasında yatay olarak devam eden bir dizi kartuş süslemesi yer alır. Bu süslemelerin üzerinde yine yatay olarak devam eden silme kuşağının devamı yer alır. Yapının iki ahşap kanatlı girişi yer almaktadır. Pencereleri ahşap malzemeden olup, farklı boyutlarda ele alınmıştır. Yapının sol yönünde yer alan ve geniş tutulan ahşap kapılı büyük bir hayat kapısı yer alır. Bu yapının pencere ve kapıları sonradan değiştirildiği için özgün nitelik taşımaz. Yapının üst örtüsü kırma çatı olup iki ucunda alınlık kaideleri sadece günümüze gelmiştir. Tuğla malzemeden yapılan bacalar günümüze özgün özelliğini koruyarak gelmiştir.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Yapının ön cephesinde konut olarak kullanıldığı dönemden kalma iki renk boyama işleme yapılmıştır. Bu boyama işlemi alt bölümlerde bakımsızlıktan dolayı dökülmelere maruz kalmıştır. Çinko ve sac levhanın üst örtüde birlikte kullanıldığı görülmektedir.

Bibliyografya

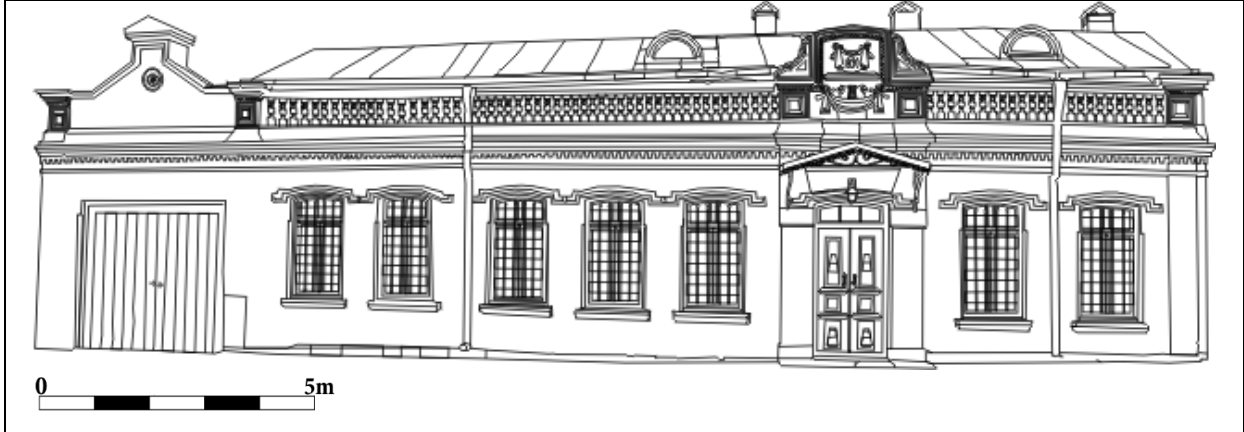
-

3.1.8. Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konut (Tuncer Güvensoy Evi)	
İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	1890
Kitabe	Kapı üzerinde yer alan alınlık bölgesinde vardır.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen kışlık konak, doğu-batı yönünde uzanan tek katlı ve dikdörtgen planlıdır. Uzun yıllar Ticaret Borsası* olarak işlev gören bu yapı daha sonra şahıs mülkiyetine geçmiştir. 1890 tarihli kitabesinden yola çıkarak yapıldığı dönemin tüm Barok etkilerini ön cephede toplayan nitelikli bir yapı özelliği gösterir. Ön cephe güneybatı yönüne bakar. Burada iki adet ahşap çift kanatlı kapı yer alır. Hayat kapısı adı verilen arka bahçeye geçişi sağlayan bu birimin önceden demir ince işçiliğe sahip dikdörtgen kapısı* bugün mevcut değildir. Yerine sade tutulmuş ahşap çift kanatlı kapı konulmuştur. Bu kapının da üzerinde çatı hizasında yukarı alana kıvrımlı yüksek tutulan alınlıkla vurgu yapılmıştır. Alınlığın üst noktasına rozet yerleştirilmiş, iki ucunda kaideler yer alır. Yapının giriş kapısı ahşap, çift kanatlı ve simetrik olarak işlenmiş stilize motifler içerir. Kapı 10 cm öne alınmış, iki yanında yalancı sütunlar yer alır. Kapı üzerinde duvara sabitlenmiş metal sundurma yer alır. İnce ve zarif işçiliğin stilize edilmiş bitkisel motiflerle sağlandığı görülür. Hemen üzerinde kaidelere oturan kıvrımlı uzanan alınlık yer alır. Bu alınlığın içinde üst üste iki adet kenarlardan tutulmuş perde motifi yer alır. Alt perde motifinde yapının kitabesi olan tarih yazılmıştır. Bu alınlığın iki yanında ve diğer alınlığa kadar uzana hatta taş işçiliğin detaylı olarak işlendiği korkuluklar yer alır. Korkuluklar kaidelerle sınırlandırılmıştır. Yapının pencereleri ahşap ve çift kanatlıdır. Pencere üstlerinden yatay şekilde uzanan alçı kuşak bu alana hareketlilik katar. Yapının üst örtüsü kırma çatı olup, sac levha ile kapatılmıştır. Çatıda yarım daire ufak pencereler yer alır. Bu da çatının depo olarak kullanıldığını gösterir. Kapıların üst hizasından yatay şekilde uzanan alçı silmeler yapıyı ikiye bölen bir görünüm sağlar.

Yapılan Onarımlar:

Şahıs mülkiyetine geçtikten sonra konak, bir dizi onarım geçirmiştir. İçte ve dış mimarisinde yenileme çalışmaları yaşanmıştır. Ön cephedeki tüm alçı süslemeler yenilenmiştir. Kapı ve pencereler onarılmış, aslına uygun olarak boyanmıştır. Üst örtüsü kırma çatı olup, sac levhalar ile kapatılmıştır. Bacalar onarılmış, cephede kullanılan aynı tür boyama işlemi yapılmıştır. Cephede sarı rengin hâkim olduğu ve sonraki dönemlerde boyama işleminin aralıklarla yapıldığı bilinmektedir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.79-80.

GÜNDOĞDU, Nadire Tuğba, Batılılaşma Dönemi Kars'ın Şehir Dokusu ve Resmi Binalar, A.Ü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2005, s. 122.

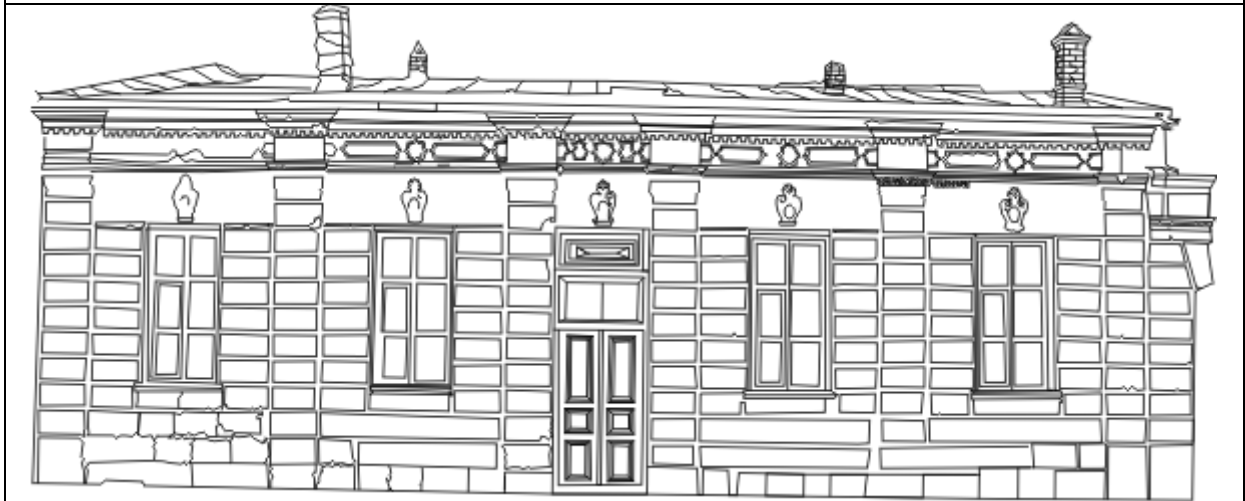
ÇİFTÇİ, Asuman, Kars'ta Rus İşgal Dönemi (1878-1918) Konut Mimarisi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2000, s. 129.

3.1.9. Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	Yok
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, düz zemin üzerine tek katlı ve dikdörtgen planlıdır. Caddeye bakan ön cephe düzgün kesme bazalt taş, yan cepheleri ise moloz taş ile örülmüştür. Merkeze alınan giriş kapısı ahşap ve çift kanatlıdır. Kapının iki yanında yine ahşap ve çift kanatlı olan yapıya simetrik bir görüntü sağlayan pencereler yer alır. Kapı ve pencereler üzerinde vazo görümlü stilize edilmiş süsleme öğeleri yer alır. Yapıyı bölümlere ayıran yalancı sütunlar cepheye hareketlilik katar. Yapının çatı alt hizasında kalan bölümde yatay şekilde uzanan dörtgen ve altıgen iç içe geçmiş süslemeler görülür.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Ön cephenin sıklıkla boyandığı dökülen katmanlar ve eski arşiv fotoğraflarından anlaşılmaktadır. Uygun olmayan bu boya kullanımı bazalt taşların alt bölümlerinde ciddi zarar verdiğini gösterir. Kıрма çatı sac levhalarla örtülmüş, yenilenmiştir. Bacalar yapıldığı döneme ait olup, küçük çaplı tadilat görmüştür. Ahşap çift kanatlı penceresi özgün olup, üzerindeki camlar değiştirilip, plastik boya ile boyanmıştır. Pencere yenilenmiş, ahşap korkuluklar eklenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.130.

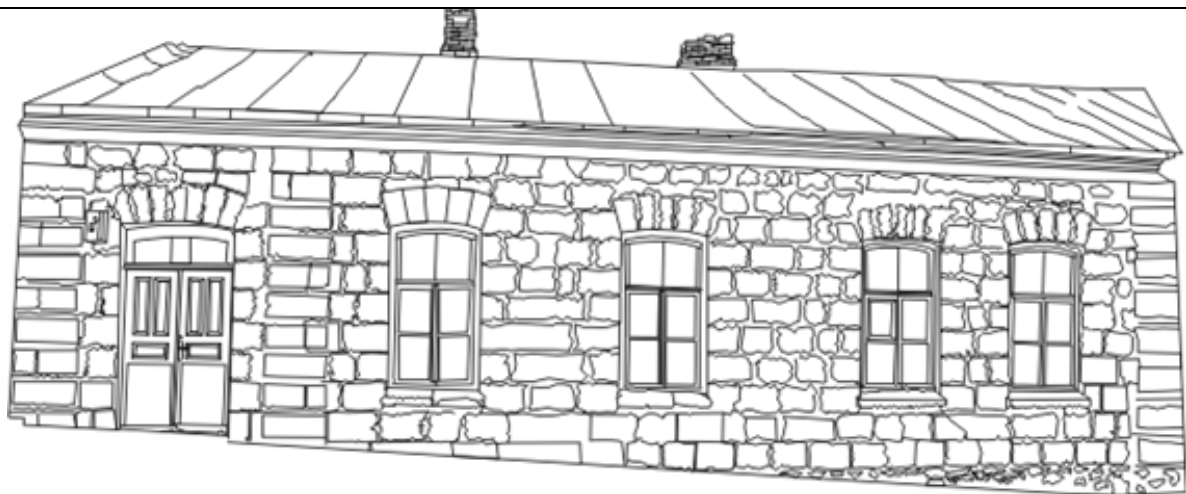

3.1.10. Yusufpaşa Mahallesi 96 Numaralı Konut (Ahmet Şahin Evi)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	Yok
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, eğimli zemin üzerine tek katlı ve dikdörtgen planlıdır. Yapının tüm cephelerinde moloz taş kullanılmıştır. Sadece ön cephede yer alan yalancı sütunlarda, giriş kapısı ve pencere üzerinde dikey olarak yerleştirilen düzgün taş kullanımı görülür. Zengin Baltık mimari öğelerinden uzak sade bir forma sahip bu konutta üst örtüsü kırma çatı ile örtülmüştür. Giriş kapısı ahşap çift kanatlıdır, üzerinde ufak cam boşluklar bırakılmıştır. Üzerinde yer alan sundurması günümüze ulaşamamıştır. Konutun ahşap iskeletli pencereleri içten de ahşap kepenklerle korunmaktadır.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Yapıda net bir onarım karşımıza çıkmaz, özgünlüğünü büyük ölçüde korur. Kıрма çatının sac levhaları önceki dönemlerde yenilenmiş, bugün birçok yerinde ufak tadilatlar yapılmıştır. Çatılar özgün, tuğla kaplı olup, yer yer dökülmeler görülmektedir. Giriş kapısı ve pencere iskelet ve kepenkleri önceki dönemlerde plastik boyama işlemi görülmektedir. Giriş kapısının alt bölümlerinde çift olarak metal plaka konulmuştur. Bunun sebebi kapının altında dökülmeler sebebiyle monte edilmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.164.

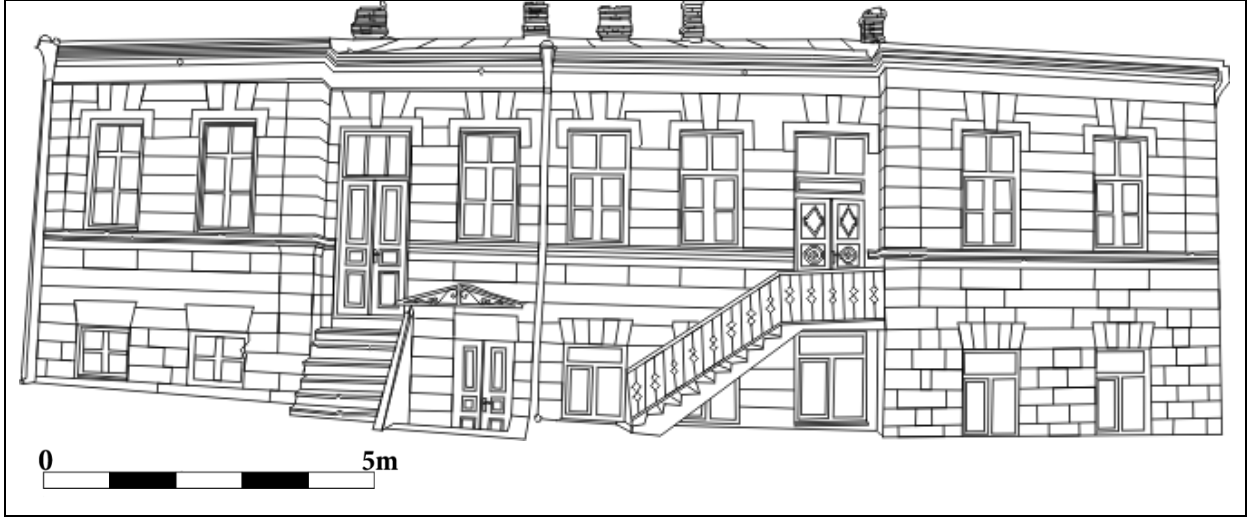
3.1.11. Yusufpaşa Mahallesi 15 Numaralı Konut (Aydın Fıdıkçı Evi)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	Yok
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, hafif eğimli zemin üzerine iki katlı ve enine dikdörtgen planlıdır. Yapının caddeye bakan iki cephesinde düzgün kesme bazalt taş, diğer cephelerinde moloz taş kullanılmıştır. Konutun ön cephede üç ayrı giriş kapısı bulunmaktadır. Bunların ikisi birinci katta, diğeri zemin kattadır. Günümüzde üç ayrı ailenin yaşayabileceği şekilde bölünmüştür. Yapının üstte yer alan giriş kapıları zeminde yüksekte kaldığı için merdivenlerle ulaşılır. Kapılar ahşap ve çift kanatlı olup, farklı bezeme özellikleri gösterir. Zemin katta yer alan üçüncü giriş kapısına merdivenle inilir. Bu özellik nadir olarak karşımıza çıkar. Çift kanatlı, ahşap kapının üzerinde metal malzemeden sundurma yer alır. Konutun üst pencereleri belirli bir düzen içinde sıralanmıştır. Pencereler kendi içlerinde iki üç iki olarak sıralanmış, her biri kendi bölümünü oluşturur. Her pencerenin üzerinde dikey yerleştirilen ve yarım çerçeve görüntüsü veren taş kabartmalar görülür. Alt kat pencerelerinde ise pencereler enine ve dikey olarak iki farklı grup oluşturur. Bu pencerelerde çift kanatlıdır. Yapıyı ikiye bölen ortada ve üstte çatı alt hizasında yatay şekilde uzanan silme kuşağı görülür. Üst örtü kırma çatı olup, tuğla kaplı bacaları vardır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının üst örtüsü çinko levhalarla yenilenmiştir. Zemin kat pencerelerinin tamamı yenilenmiştir. Sol bölümde yer alan pencerelerde ahşap iskelet, diğer pencerelerde de yapıyla tamamen uyumsuz çift kanatlı plastik pencereler konulmuştur. Ön cephede yer alan duvara sabitlenmiş iki çörten aslına uygun bir görünümde yenilenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.164.

3.1.12. Yusufpaşa Mahallesi 1 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut düz zemin üzerine tek katlı ve dikdörtgen planlıdır. Cephelerde düzgün kesme taş ve moloz taş birlikte kullanılmıştır. Birlikte kullanılan bu iki taşın görüntüsü cephede algılanmaz. Bunun sebebi ise cephelerin sıvanarak boyanmasıdır. Ön cephe oldukça sade olup, herhangi bir süsleme görülmez. Çift kanatlı ahşap kapısı zeminden aşağıda kalmıştır. Bu giriş kapısının üzerinde dikdörtgen pencere açıklığı yer alır, kapıyla birlikte aynı ahşap iskelet içinde ele alınmıştır. Pencereler çift kanatlı ahşap iskeletlidir. Üst örtüsü kırma çatı olup, sac levha kaplıdır. Günümüzde çatının yer yer çökmeler göstermektedir.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Konut günümüzde kullanılmamaktadır. Kendi haline bırakılan yapı yakın zamanda harabe görüntüsüne ulaşmıştır. Konut olarak kullanıldığı dönemde cephesi sıvanmış, kapı ve pencereler cilalanarak boyanmıştır. Kapı ve pencere etrafı farklı tonda boyanarak, çerçeve oluşturulmuştur.

Bibliyografya

.-

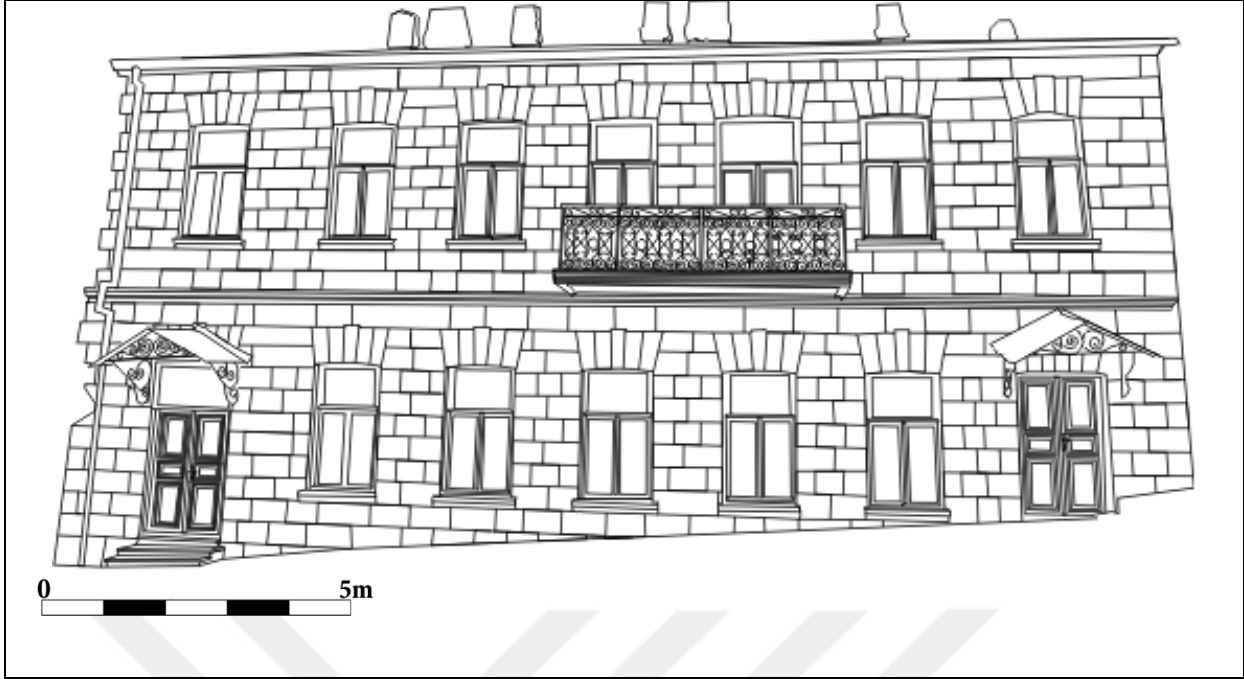

3.1.13. Yusufpaşa Mahallesi 33 Numaralı Konut (Atatürk Çocuk Kütüphanesi)	
İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Halitpaşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Kütüphane
Tescil Tarihi	23.06.1988

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen konut, eğimli zemin üzerine iki katlı ve dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Yapının ön cephesi düzgün kesme taş malzeme ile yanlar moloz taşla malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Konutun alt katında iki adet ahşap çift kanatlı giriş kapısı yer alır. Üzerlerinde metal sundurmaları yer alır. İki giriş arasına ahşap, çift kanatlı pencereler yerleştirilmiştir. Pencerelerin lentonları, yöredeki Kafkas mimari özelliklerine sahip yapılarda görülen pencerelerin genelinde olduğu gibi, düzgün kesme taşların kilit noktasındaki dışa taşkın olmak üzere dikey yerleştirilmesiyle oluşturulmuştur.*Yapının üst katında çift kanatlı ahşap pencereler, balkon ve çift kanatlı camlı balkon kapısı kullanılır. Balkonda kullanılan demir şebeke, stilize edilmiş bitkisel kıvrımların simetrik olarak işlendiği görülür. Yapının ortasından geçen yatay uzanan silme kuşağı cepheyi ikiye böler. Bu yapı Cumhuriyet'in ilanından sonra Kars Kız Mektebi olarak hizmet vermiştir. 6 Ekim 1924 yılında Atatürk'ün Kars'ı ziyareti sırasında gezdiği yapılardan biridir. Bu yapı 1970 yılında Atatürk Çocuk Kütüphanesi olarak hizmet vermeye başlamıştır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının üst örtüsü ve sundurmaları yenilenmiş, aynı tür çinko levha ile kapatılmıştır. Bacaları tuğla malzemeden olup, boyama işlemi uygulanmıştır. İkinci katta yer alan balkon yenilenmiş, demir şebekeleri aslına uygun görünüme sahiptir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.92.
GÜNDOĞDU, Nadire Tuğba, Batılılaşma Dönemi Kars'ın Şehir Dokusu ve Resmi Binalar, A.Ü, Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 2005, s.105.

3.1.14. Yusufpaşa Mahallesi 8 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Konut düz zemin üzerine iki katlı ve dikdörtgen planlıdır. İkinci kat sonradan eklenmiştir ve yapının genel görüntüsü ile bütünlük göstermez. Ön cephe düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır. Yapının alt katında solda giriş kapısı ve sağ yönde çinko kepenkli depo olarak kullanılan bölümün kapısı yer alır. Bu kapıların yanlarında yukarıya doğru dikey hareketlilik kazandıran yalancı sütunlar yer alır. Alt pencereler çift kanatlı olup, yüksek tutulmuş, üst kat pencereleri ise ikili ve üçlü olarak aynı tür pencereler sıralanmıştır. Yapının üst örtüsü cepheden görülmez, kırma çatıdır.

Yapılan Onarımlar:

Ön cephede kimi yerlerde taşların dökülmesine bağlı olarak yer yer sıvama işlemi yapılmıştır. Cephe yüzeyini tamamen boyama işlemi gördüğü için duvar yapısı net olarak anlaşılmaz. Ahşap çift kanatlı giriş kapısı kaldırılmış, sadece üst pencere açıklığı günümüze gelmiştir. Yapı ile uyumsuz çelik kapı kullanılmıştır. Yapının tüm pencereleri yenilenmiş, plastik malzeme iskelete sahiptirler.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.155.

3.1.15. Yusufpaşa Mahallesi 41 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Haydar Aliyev Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	İşyeri
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen bu yapı, eğimli zemin üzerine dikdörtgen planlı ve bodrum kat üzerine artı bir kat olarak yapılmıştır. Ön cephe düzgün kesme bazalt taştan yan cepheleri moloz taş malzeme kullanılmıştır. Yapının hemen önünde caddeye meyilli geniş basamaklı merdivenler geniş yer tutar. Pencerelemin yüksekliği 2.15 metredir. Yapının ahşap malzemeden çift kanatlı giriş kapısı 70 cm yüksekliğinde aydınlatma pencerelemin 1.4 * 2.95 metre* ölçülerine sahiptir. Giriş kapısı geniş basamaklara eşik kısmı ve bir basamağı oturur. Kapının iki yanında demir korkuluklar ve metal sundurmanın demir çubuklarında stilize edilmiş bitkisel kıvrımlarda ince işçilik görülür. Cephe oldukça sadedir herhangi bir süsleme ögesi yoktur. Sadece çatı alt hizasında belirgin olmayan yatay silme kuşağı vardır.

Yapılan Onarımlar:

Konut işyeri olarak kullanılmaya başlanılmadan önce tüm pencereler bodrum katta dâhil olmak üzere yenilenmiştir. Ahşap görümlü plastik iskelet kullanılmıştır. Bodrum kat pencereleri önüne korkuluk eklenmiştir. Kıрма çatısının üst örtüsü ve sundurmanın çatısı çinko levha ile kapatılmıştır. Eczane logosu üst alanı kapladığı ve duvara sabitlendiği için yapının şimdiki görünümü ile 2009 yılındaki görünümü arasında ciddi farklılık görülür.

Bibliyografya**Bibliyografya**

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.161.
ÇİFTÇİ, Asuman, Kars'ta Rus İşgal Dönemi (1878-1918) Konut Mimarisi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2000, s. 123.

3.1.16. Yusufpaşa Mahallesi 12 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	İstiklal Sokak
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, düz zemin üzerine dikdörtgen planlı ve bodrum üzerine tek katlı olarak inşa edilmiştir. Düzgün kesme bazalt taş malzemeden ön cephesi yapılmış, yan cephelerinde ise moloz taş uygulaması görülür. Sokağa bakan ön cephe Baltık süslemelerini içinde barındıran zarif ince işçilikle karşımıza çıkar. Yapının bakımsızlık ve yanlış tadilatlar yaşaması sebebiyle bu süsleme unsurlarını pencere üzerinden çatıya doğru alanda bir kuşak halinde düzenli bir şekilde sıralanan motiflerde görürüz. Yapının iki ucunca yalancı sütunlar yer alır. Sütun başlıkları arasında kalan üst bölümde sıralı halde yatay uzanan kartuş süsleme ve zikzak kabartma şeklinde süslemeler görülür. Sol tarafta dökülmeler yaşandığı için kapının üzerine kadar u süslemeler uzanır. Her pencere dikey olarak yerleştirilen taşlarla yapılan uzun kemerler içine alınmıştır. Eski giriş kapısı günümüzde mevcut olmadığı için sağ pencereler kaldırılmış, buraya kapı eklenmiştir. Yapının üzeri düz sac levha ile örtülüdür.

Yapılan Onarımlar:

Konut olarak kullanılan yapının cephesinde ciddi boyutlarda tahribat görülür. Kesme taşların alt bölümlerde büyük kısmı düşmüş ve bu boş kalan alanlar sıvanmıştır. Kapı sonradan eklenmiş, bu alandaki pencereler yok edilmiştir. Diğer bölümde yer alan pencerelerde yenilenmiştir.

Bibliyografya

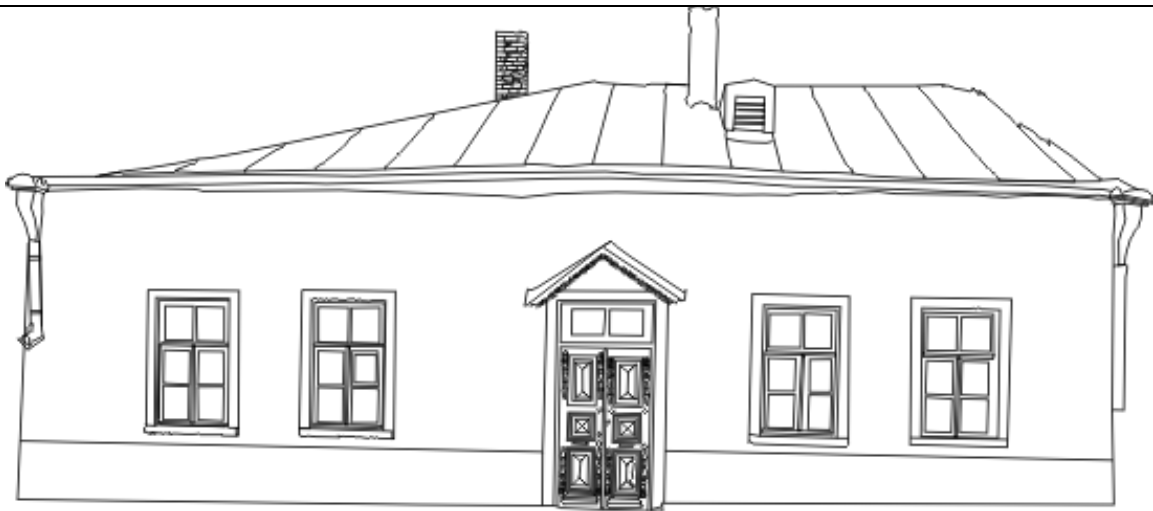
-

3.1.17. Yusufpaşa Mahallesi 15 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı düz zemin üzerine tek katlı ve dikdörtgen planlıdır. Konutun cepheleri kesme taş malzemeden inşa edilmiştir. Merkeze alınan ahşap çift kanatlı giriş kapısı ve çift kanatlı pencereleri ile simetrik bir görünüm sağlanmıştır. Yapının ahşap giriş kapısı ince işçilikli simetrik olarak yapılmış kabartma olarak geometrik süslemeler dikkat çekicidir. Yapının üst örtüsü kırma çatı olup, tuğladan bacaları vardır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının caddeye ve sokağa bakan iki cephesi sıvanmış üzerine boyama işlemi uygulanmıştır. Çatının ve sundurmanın sac levha örtüsü oldukça eski olup, önceki dönemlerde yenilenmiştir. Yapının cephe duvarlarının sıvanması ve boyama işlemi haricinde herhangi bir onarım görülmez.

Bibliyografya

-

3.1.18. Yusufpaşa Mahallesi 33 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Hulusi Aytekin Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, tek katlı ve dikdörtgen planlıdır. Düzgün kesme bazalt taşından inşa edilen ön cephe oldukça sade bir özellik gösterir. Dönemine göre sade nitelik taşıyan yapının merdivenlerle çıkılan ahşap sundurmalı bölümü yapıya hareketlilik katar. Bu alan ön cepheden bakıldığında ufak bir balkon görünümü verir. Bunun sebebi sundurmaya eklenen girişi çevreleyen ahşap korkuluklardır. Çift kanatlı ahşap giriş kapısı ve çift kanatlı pencereleri yalın bir şekilde ele alınmıştır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının ön cephesi sıvanmış ve iki renkli boyama işlemi yapılmıştır. Eski sac levhalar kaldırılmış, yenilenmiştir. Pencereler yenilenmiş, kenarları çerçeve içine alınarak boyanmıştır. Ahşap sundurma, korkulukları ve giriş kapısı da yenilenmiştir aynı tür plastik boya kullanımı görülür.

Bibliyografya

-

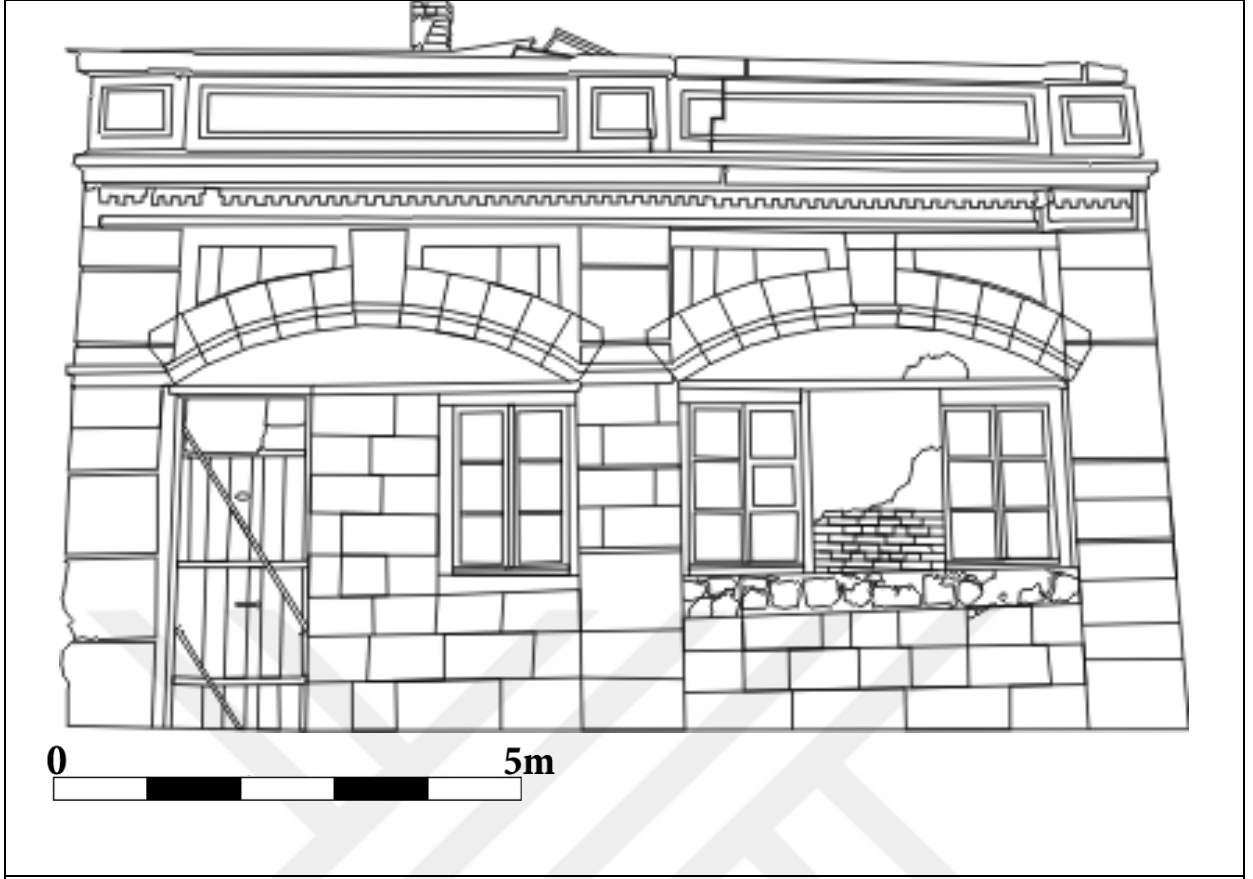
3.1.19. Yusufpaşa Mahallesi 27 Numaralı Konut (İstiklal Sokak)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	İstiklal Sokak
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, düz zemin üzerine tek katlı ve kare planlıdır. Plan özelliği ile diğer yapılardan farklılık gösterir. Bunun sebebi ise yapı alanının dar olmasıdır. Konut düzgün kesme bazalt taş malzeme ile ön cephele diğer alanları ise moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Günümüzde kullanılmayan yapı, harap durumdadır. Ön cephe taşların büyük bölümü dökülmüş, çatısında çökme yaşanmıştır. Konutun dökülme yaşanmayan üst bölümleri ne kadar ince işçilikli, bir çalışmanın sergilendiğini gösterir. Giriş kapısı ve ahşap çift kanatlı pencereleri, cephe yüzeyinde yer alan iki geniş kemer içine alınmış, iki bölüm oluşmuştur. Yapının iki ucuna yalancı sütunlar eklenmiştir. Bu sütunlara kenarlara hareketlilik sağlamıştır. Bu alanın üzerinde yatay uzanan silme kuşağı ve kartuş süslemeleri vardır. Silmelerden yukarıya doğru çıkıldığında kaideler arasına alınmış iki dikdörtgen pano görülür. İçleri sade bırakılan bu panoların üzerinde çatıya meyilli saçak kısmı vardır. Yapının çatısı ön cephenin üst alanının yüksek tutulması sebebiyle tam olarak görülmez.

Yapılan Onarımlar:

Yapının ön cephesi ve içinde ciddi tahribat yaşanmıştır. Kesme taşların büyük bölümü dökülmüştür. Çift kanatlı ahşap olduğu düşünülen kapısı yerine ahşap tek kanatlı kapı konulmuş bu da konut olarak kullanıldığı sonraki dönemlere aittir.

Bibliyografya

-

3.1.20. Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konut (Resul Yıldız Evi)	
İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988
Genel Tanım:	
<p>Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, eğimli zemin üzerine iki katlı konak şeklinde yapılmıştır. Dikdörtgen planlı olup, düzgün kesme bazalt taş malzemeden yapılmıştır. Birinci katta giriş kapısı ve arka bahçeye bağlantıyı sağlayan hayat kapısı yer alır. Bu iki kapı arasına üzerleri yivli yalancı sütunlarla birbirinden ayrılan pencerelere yer verilmiştir. Her pencerenin üzerinde üçlü kilit taşları ve dikey inen burğu taş süslemeleri simetrik olarak işlenmiştir. Çift kanatlı pencerelerin üzerinde de dikdörtgen camlar yerleştirilmiştir. Her pencere altında dikdörtgen panolar birbirinden yalancı sütunların payeleri ve onların hemen altına yerleştirilen kaidelerle ayrılır. Birinci kattaki düzen üst katta da devam ettirilmiş olup, ince işçiliğe sahiptir. Üst kat merkezine balkon ve balkonun çift kanatlı kapısı alınmış, yanlarına simetrik olarak üçer, çift kanatlı pencere konulmuştur. Bu pencerelerde birbirinden kaide ve payelere oturan, üzerleri yivli yalancı sütunlarla ayrılmıştır. Üst kat ile alt kat arasında sütun başlıklarında farklılık görülür. Üst katta iyon stili, alt kat yalancı sütunlarında korint sütun başlıkları kullanılmıştır. Bu etki Avrupa'da görülen ve Baltık mimariyi etkileyen klasik döneme özgü mimari unsurların yansımasıdır. Üst kat pencere altlarındaki panolar daha hareketli olup, dörtgen formlarda kıvrımlar görülür. Yapının çatısı dışarıdan görülmez çünkü cephede üst bölüm yükseltilmiş, iki silme kuşağı yatay olarak verilmiştir. Ortada kalan bölüme ufak çaplı yivli bölümler oluşturulmuştur. Üst örtü kırma çatıdır.</p>	

Yapılan Onarımlar:

Yapının tüm pencere ve kapıları, demir balkon şebekesi, kapı üzerinde yer alan sundurma aslına uygun görünüme sahip kalınarak yenilenmiştir. Yapının çörlenleri de yine görüntüyü bozmayacak şekilde yenilenmiştir. Çatı ön cepheden görülmese de üst örtünün çinko levhalarla kaplıdır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.128.

3.1.21. Yusufpaşa Mahallesi 24 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Halitpaşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, düz zemin üzerine tek katlı ve dikdörtgen planlıdır. Düzgün kesme bazalt taş malzeme ön cephede kullanılmıştır. Yapının girişi zeminden yüksekte kaldığı için birkaç basamaklı merdiven giriş kapısının önüne eklenmiştir. Ahşap çift kanatlı giriş kapısı üzerinde sundurma yer alır. Bu sundurma ahşap malzemeden yapılmıştır. Yapının pencereleri de çift kanatlı ahşap malzemeden yapılmıştır. Ön cephe yüzeyi sade olup, süsleme öğeleri yoktur.

Yapılan Onarımlar:

Yapının ön cephesi sıvanmış ve iki renk boya kullanımı dikey hatlar oluşturarak uygulanmıştır. Ön cephe sıvandıği için cephedeki taşlar sadece alt zeminde net olarak görülür. Yapının üst örtüsü kırma çatı olup, renkli çinko levha ile kaplıdır.

Bibliyografya

-

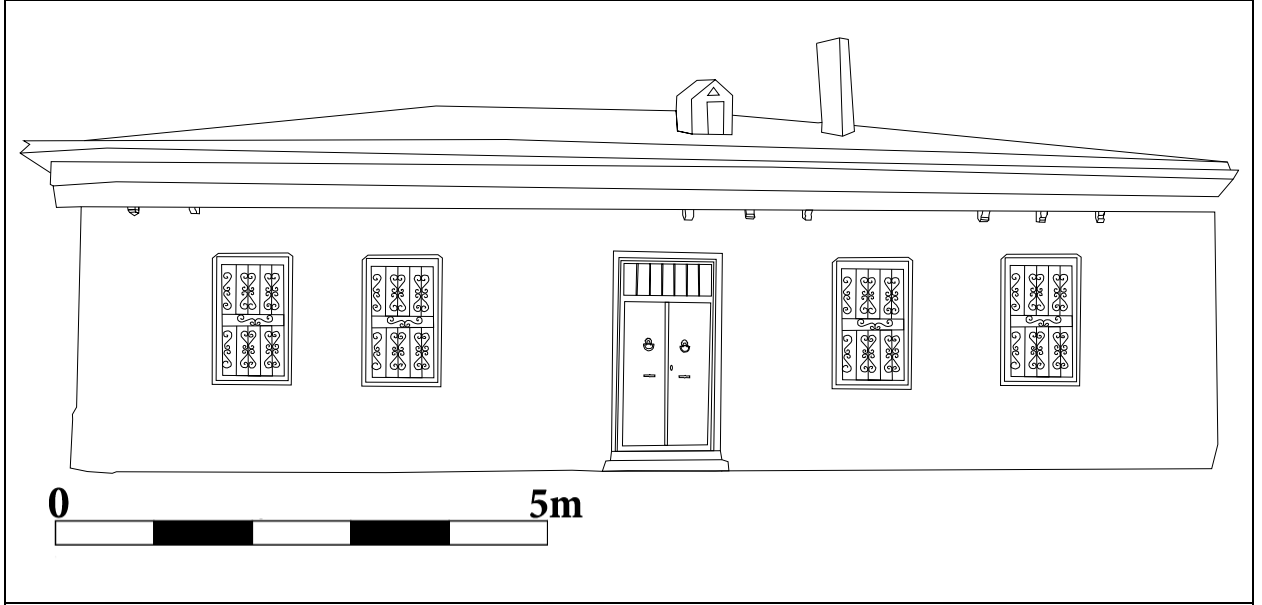
3.1.22. Yusufpaşa Mahallesi 16 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Haydar Aliyev Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Tek katlı konut, ön cephe düz; yan ve arka cepheler yüksek eğimli zemin üzerine dikdörtgen planlıdır. Konut bulunduğu caddenin yokuşta olması sebebiyle, bu özelliğe uygun olarak inşa edilmiştir. Arka cephe ve yan cephe duvarları, ön cephe duvarlarına göre kısa kalmıştır. Konutun ana girişi merkeze alınmıştır. Önünde iki basamakla çıkılan, ahşap malzemeli ve dikdörtgen formu kapısı sade bir görünüme sahiptir. Üzerinde aydınlık penceresi, önünde demir korkuluklu olarak düzenlenmiştir. Ön cephelerde yer alan pencereler de simetrik olarak konumlandırılmış olup, dikdörtgen forma sahiptir. Pencerelerin önünde demir malzemedeki, kıvrımlı ve simetrik düzene sahip, korkuluklara yer verilmiştir. Az eğimli üst örtüsünün üzerinde beşgen bir açıklık ve kare tabanlı bir baca yer alır. Cephe yüzeyinde süsleme unsurları görülmez.

Yapılan Onarımlar:

Konutun tüm cephe yüzeylerinin taş dolgusu, sıvama işlemi sonrası boyanmıştır. Demir malzemeli ana giriş kapısı ve pvc uygulanan pencereler yakın dönemde yenilenmiştir. Pencerelerin önünde yer alan demir korkuluklarda sonradan eklenmiş olup, üst örtü çinko ile kaplıdır. Çatı üzerinde yer alan tek bacasının dört yüzeyi de dayanıklı olması için sıvanmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.160.

3.1.23. Yusufpaşa Mahallesi 44 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Kafeterya
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

İki katlı konut, eğimli zemin üzerinde dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Yapının iki cephesinde düzgün kesme bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Diğer iki cephede ise moloz taş kullanılmıştır. Birinci katta ana giriş kapısı, merkeze yakın bir konuma alınmıştır. Tek yöne açılan dikdörtgen ve ahşap malzemeli kapı üzerinde düz kemer başlık yer alır ve eşik kısmı yüksekte kalmıştır. Düzgün kesme taşlarla düzenlenen bu katın üç adet dikdörtgen formlu ve çift kanatlı penceresi vardır. Pencereilerin üzerinde düz kemerlerle başlık oluşturulmuş olup, denizlik bölümleri geniş tutulup dışa taşkındır. Yapının ikinci katında cephe yüzeyi kesme taşlarla düzenlenmiştir. Burada üç adet pencere ve bir balkon yer alır. Pencereiler, dikdörtgen ve çift kanatlıdır. Her pencere üzerinde ve denizlik bölümleri alt kat pencere düzenine sahiptir. Bu kata hareket katan balkon bölümüdür. Balkon, ahşap malzemeli ve üstü çinko kaplıdır. Dikdörtgen formlu, çift kanatlı kapısı vardır. Balkon korkulukları simetrik ele alınmış ve sade bir süsleme özelliği gösterir. Konutun az eğimli, çatısı kırma çatı özelliği gösterir. Cephe yüzeyi yalın görünüme sahip olup, hareket katan alan balkon bölümüdür.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Konutun tüm cepheleri yenilenmiştir. Bazı alanlarında kesme taşlarında değiştirilip, benzer özelliklere sahip, yapı bütünlüğünü bozmayan aynı tür malzeme kullanılmıştır. Tüm pencereler yenilenip, yerine çift camlı pvc sistemi uygulanmıştır. Ana giriş kapısı ve balkonda aynı tür ahşap malzeme kullanılmıştır. Üst örtü tamamıyla değiştirilmiştir. Sert geçen kış mevsimine uygun olarak galvanizli trapez sac levha kullanılmıştır.

Bibliyografya

-

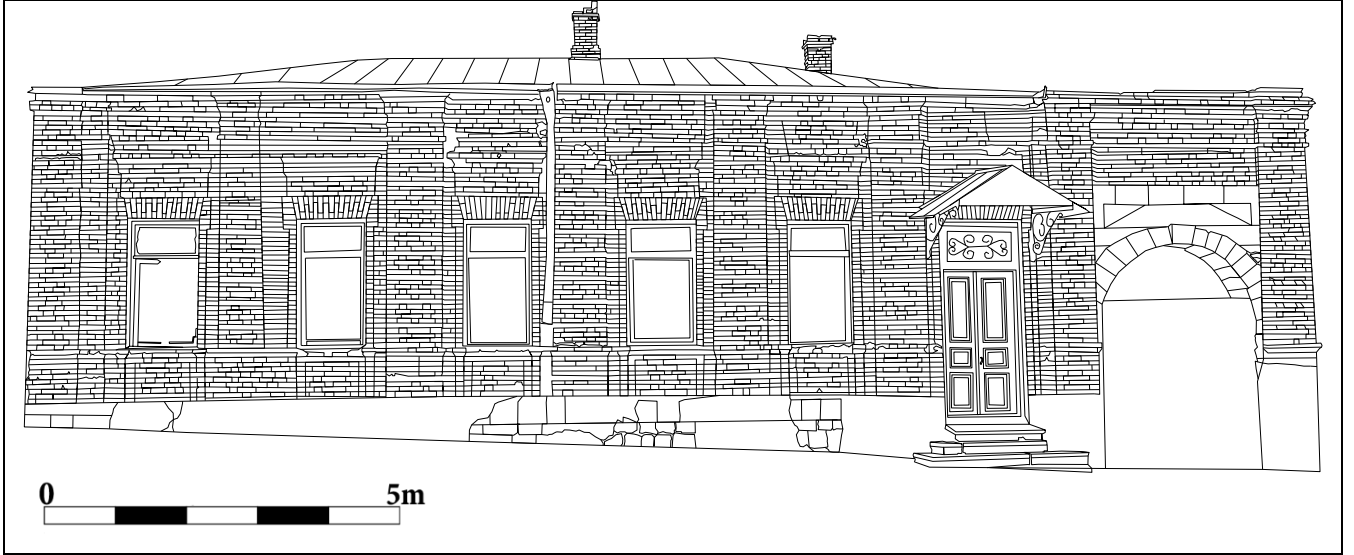
3.1.24. Yusufpaşa Mahallesi 59 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Haydar Aliyev Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002 *

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, eğimli zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. Konutun zemininde iki sıra kesme taş malzeme sonrası cephe yüzeyinin tamamında tuğla malzeme kullanılmıştır. Tuğla malzemenin cephe yüzeyinde baskın olarak kullanıldığı önemli örneklerden biri olarak karşımıza çıkar. Cephede iki ana iki vardır. Konuta geçişi sağlayan ana giriş kapısı, zeminden yukarıda kaldığı için birkaç basamaklı merdiven eklenmiştir. Dikdörtgen formu, ahşap malzemeli kapısı üzerinde aydınlık penceresi yer alır. Kapı üstünde demir dövme ayaklara oturan metal üçgen formu bir sundurma yer alır. Yapının ikinci girişi, hayat kapısıdır. Yuvarlak kemerli bu kapı, arka bahçeye geçiş sağlar. Bu alanda düzgün kesme taş malzeme kemerde ve üzerinde kullanılmıştır. Konutun pencereleri dikdörtgen formu ve üzerinde düz tuğla malzemedeki kemerlerle başlık oluşturulmuştur. Cephe yüzeyini kaplayan tuğlalar boşluk bırakılmaksızın sık bir şekilde yatay olarak yerleştirilmiştir. Pencere aralarına yerleştirilen yalancı sütun başlıkları yüzeyde yoğun tuğla kullanımı ile kaybolmuştur. Üst örtüde çift meyilli, az eğimli kırma çatı ile örtülmüştür. Çatı üzerinde yarım daire bir açıklık ve iki adet kare tabanlı tuğla örülü bacalara yer verilmiştir. Çatıya sabit şekilde düzenlenen çinko çörten döneminde kalma özellik gösterir.

Yapılan Onarımlar:

Uzun süredir kullanılmayan konutun, bugün birden çok bölümünde tahribatlar görülür. Pencereilerin çift kanatları ve camları yoktur. Boş kalan kısımlarda çimento harçlı duvarlar örülerek kapatılmıştır. Alt zeminde uygulanan, taş malzeme üzerine sıva işleminde dökülmeler görülür. Hayat kapısının önüne de çimento harcından duvar örülmüştür.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 102.

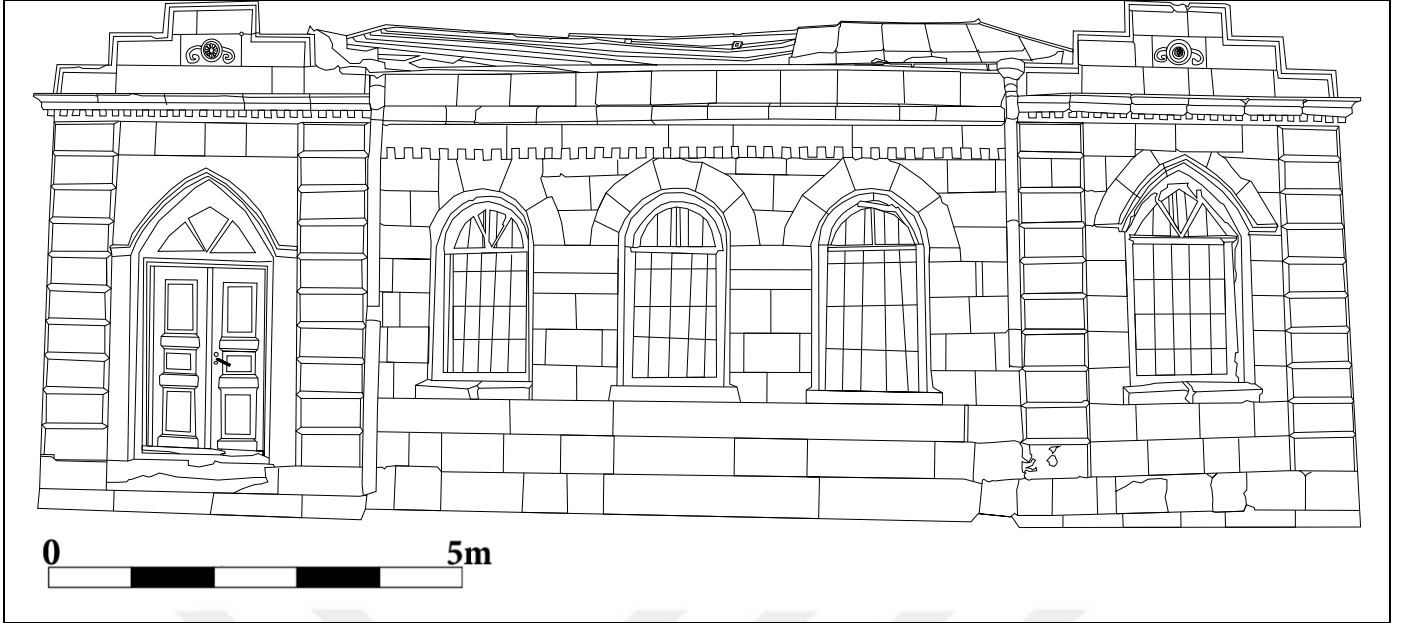
3.1.25. Yusufpaşa Mahallesi 95 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Hulusi Aytekin Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. XIX. yüzyıl sonlarında yapıldığı düşünülen bu yapı, Kars ve çevresinde inşa edilen sivil mimari türleri içinde tek tür özelliği gösterir. Bu da cephede ana giriş kapısının ve pencerelerin düzeninde sivri kemerlerin kullanılmasındır. XIX. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan Gotik Yeniden Canlandırma üslubunun, mütevazı ölçülerde bir örneğini oluşturur. Ön cephe düzgün kesme ve blok bazalt taş malzeme, yan cephelerde ise yığma moloz taş kullanılmıştır. Ana giriş kapısı, sol yöne alınmış olup, eşik kısmı zeminden yukarıda kalmıştır. Çift kanatlı giriş kapısının yüzeyleri sade görünüme sahiptir. Kapının aydınlık penceresi bölümü üç adet cam bölmeli, üçgen forma sahiptir ve yukarıdaki sivri kemerle bütünlük gösterir. Konutun merkezine üç adet sivri kemerli; denizlik bölümleri ise geniş tutulmuş ve dışa taşkın olarak tasarlanmıştır. Pencerelerin önünde demir korkuluklar yer alır. Konutta dikkat çeken ana girişin ve sağ yönde yer alan son pencere alanın öne doğru alınması ve yukarıdan alınlıklara yükseltilmesi, hareket kazandırır. Bu bölümlerde simetrik görünüm hakimdir. Basamaklarla yükselen alınlıkların ortasında stilize edilmiş bitkisel çiçek görünümlü süsleme unsurlarına yer verilmiştir. Alınlıkların altında, yalancı sütun başlıklarını da içine alan küçük karelerden oluşan bordür süslemelere yer verilmiştir. Bu bordürün cephe yüzeyinin merkezinde yatay olarak daha büyük formda ele alındığı görülür. Alınlıklarla öne çıkarılan bölümlerde blok taşlardan oluşan yalancı sütunlar da yapıya ayrı bir hareket kazandırmıştır. Yapının çift meyilli, kırma çatısının üzeri çinko malzeme kullanılmıştır. Çatıya sabit olduğu düşünülen çörlenlerin günümüze gövde kısımları gelmiş olup, çinko malzeme kullanıldığı görülür.

Yapılan Onarımlar:

Konut uzun süredir kullanılmadığı için üzerinde ve iç bölümlerde herhangi bir onarım yoktur.

Bibliyografya

-

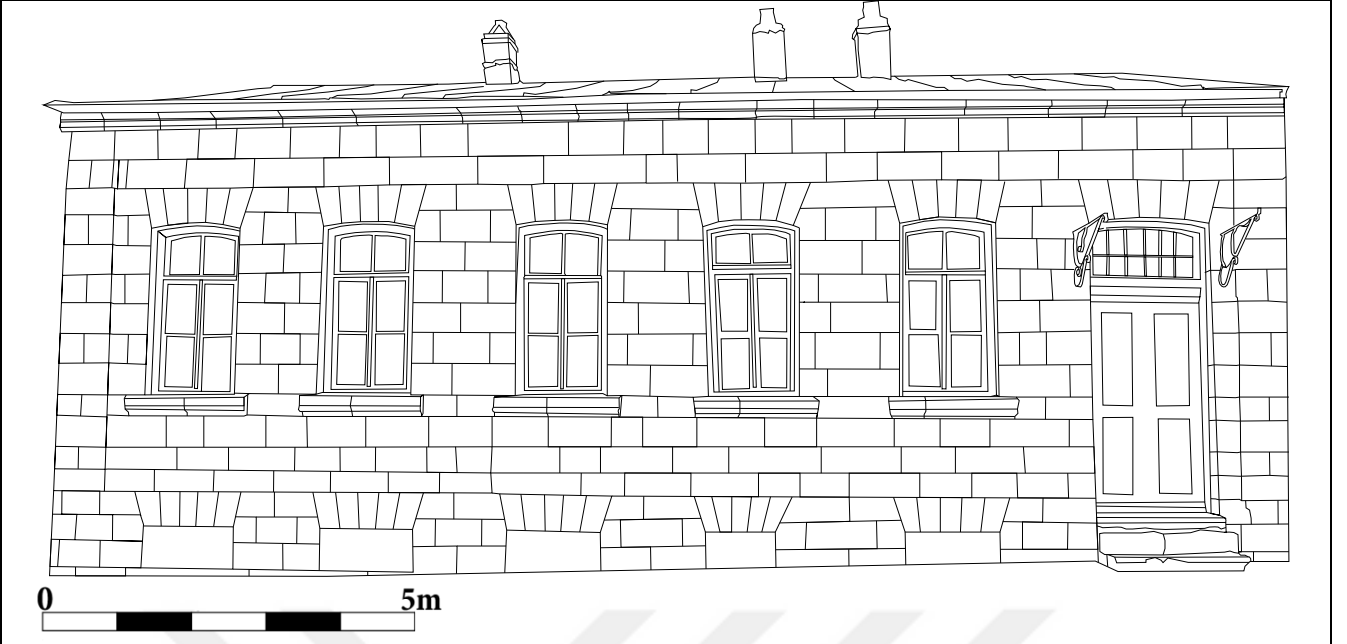
3.1.26. Yusufpaşa Mahallesi 52 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988*

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, bodrum kat üzerine tek katlı olarak dikdörtgen planlı olarak yapılmıştır. Konut, hafif eğimli zemin üstünde yükselir. Sade görünümlü yapının ön cephesi düzgün kesme bazalt taş malzeme, yan cephelerde ise moloz taş kullanılmıştır. Ana giriş kapısı, zeminden yukarıda kaldığı için önüne merdiven eklenmiştir. Ahşap malzemeli kapı, dikdörtgen formu ve çift kanatlıdır. Üzerinde demir korkuluklu aydınlık penceresi yer alır. Kapının üzerinde basık kemerle başlık oluşturulmuştur. Ana girişin üstünde, cephe yüzeyine sabitleştirilmiş sundurmanın sadece günümüze demir ayakları gelmiştir. Konutun pencereleri, ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır. Hepsinin üstünde basık kemerlerle başlıklara yer verilmiş olup, denizlik bölümleri de geniş tutulmuş ve dışa taşkındır. Bodrum katında yer alan pencerelerinde dikdörtgene yakın formda ele alınmış olup, üzerlerinde düz kemerlere yer verilmiştir. Üst örtü kırma çatıdır ve üzerinde üç adet tuğla malzemeli, kare tabanlı baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Günümüzde kullanılmayan bu konutun, çatı bölümünde birkaç onarım görülür. Bunlarda çinko düz levhaların yenilenip, bacalar yüzeyleri sıvanmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 98.

3.1.27. Yusufpaşa Mahallesi 21 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Halitpaşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002*

Genel Tanım:

İki katlı konut, eğimli ve ana yola göre aşağıda kalan bir alanda enine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Yapının iki ana girişi yer alır. Ana girişler, ahşap malzemeli; dikdörtgen formlu ve de sade yüzeye sahiptirler. Günümüzde iki ayrı konut olarak kullanılan yapının ön cephesinde kesme taş malzeme, yan cephelerde ise moloz ve kesme taş birlikte kullanılmıştır. Cephede yapılan değişiklikler günümüze dek geldiği için döneminden kalan ana özelliklerini kaybetmiştir. Alt kat pencereler kare ve dikdörtgen formda ele alınmıştır. Üst kat pencereleri ise üç bölmeli düzenlenen pencereler kare formlu ve ahşap malzemelidir. Sağ yöndeki pencerelerin etrafı girintili-çıkıntılı formda çerçeve görünümü verilmiştir. Diğer pencerelerin etrafı, yekpare taştan düz çerçeve oluşturulmuştur. Pencerelerin denizlik bölümleri, geniş tutulmuş ve dışa taşkındır. Konutun üst örtüsü, beşik çatı olup, üzerinde kare tabanlı ve tuğla örümlü iki adet baca ve kare bir açıklık yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Konutun tüm cephe yüzeyleri sıvanıp, boyama işlemi uygulanmıştır. Kapıların yüzeyleri ve pencerelerde plastik boyama yapılmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 158.

3.1.28. Yusufpaşa Mahallesi 27 Numaralı Konut (Şehit Hulusi Aytekin Cad.)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Hulusi Aytekin Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzın, yerel konutlardan etkilendiği konut, bodrum kat üzerine enine dikdörtgen planlı ve tek katlıdır. Konutun cephesinde düzgün kesme taş malzeme kullanılmış olup, günümüzde cephe yüzeyinin tamamı sıvandıği için taş dolgu anlaşılmaz. Cephede iki giriş vardır. Bunlardan konuta geçişi sağlayan ana giriş kapısı, ahşap malzemeli, dikdörtgen planlı ve çift kanatlıdır. Kapı kanatları sade yüzeye sahiptir. Ana girişe hareket kazandıran, merdivenle ulaşılan kare planlı üstü çinko malzeme kaplı olan sundurma bölümüdür. Yarı balkon işlevi gören, ahşap direklere oturan ve korkuluklara sahip bu alan konutun merkezine yakın bir bölüme alınmıştır. Ahşap malzemeli, çift kanatlı pencerelerin denizlik bölümleri dışa taşkındır. Konuta ikinci hareketi kazandıran alan, hayat kapısı üzerinde yer alan ahşap balkondur. Korkuluk düzeni sade, simetrik özellik gösterir. Balkonunda ahşap tek yöne açılan kapısı vardır. Yapının üst örtüsü kırma çatı olup, üzerinde iki adet kare tabanlı baca yer alır. Cephe yüzeyinin yalın görünümü, iyi korunmuş olması sebebiyle önemli bir sivil mimari örneğidir.

Yapılan Onarımlar:

Konutun tüm cephe yüzeyleri sıvanıp, boyama işlemi uygulanmıştır. Üst örtünün çinko malzemenen levhaları yenilenmiştir. Bacaların yüzeylerine sıvama işlemi yapılmıştır.

Bibliyografya

-

3.1.29. Yusufpaşa Mahallesi 175 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Haydar Aliyev Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002*

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen konut, hafif eğimli zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephesi düzgün kesme taş malzeme, yan ve arka cephelerinde moloz taş kullanılmıştır. Konutun cephesine sonradan eklenen girişi, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Kapının üzerinde, öne doğru tek meyilli bir çinko malzemeli bir örtü sistemi oluşturulmuştur. Cepheye yer alan pencereler ahşap malzemeli, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Pencereler kendi aralarında iki ayrı düzenle ele alınmıştır. Sağ yöndeki pencereler yuvarlak kemer başlığının altında bir bütün oluşturur. Diğer pencerelerde ise düz kemerlerle başlık formu verilmiştir. Cephe yüzeyinin sade görünümüne kesme taşların dizini ağırlık vermektedir. Konutun tek meyilli kırma çatısı, düz çinko levhalar ile kaplıdır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının cephe yüzeyinde herhangi bir tadilat görülmemektedir.

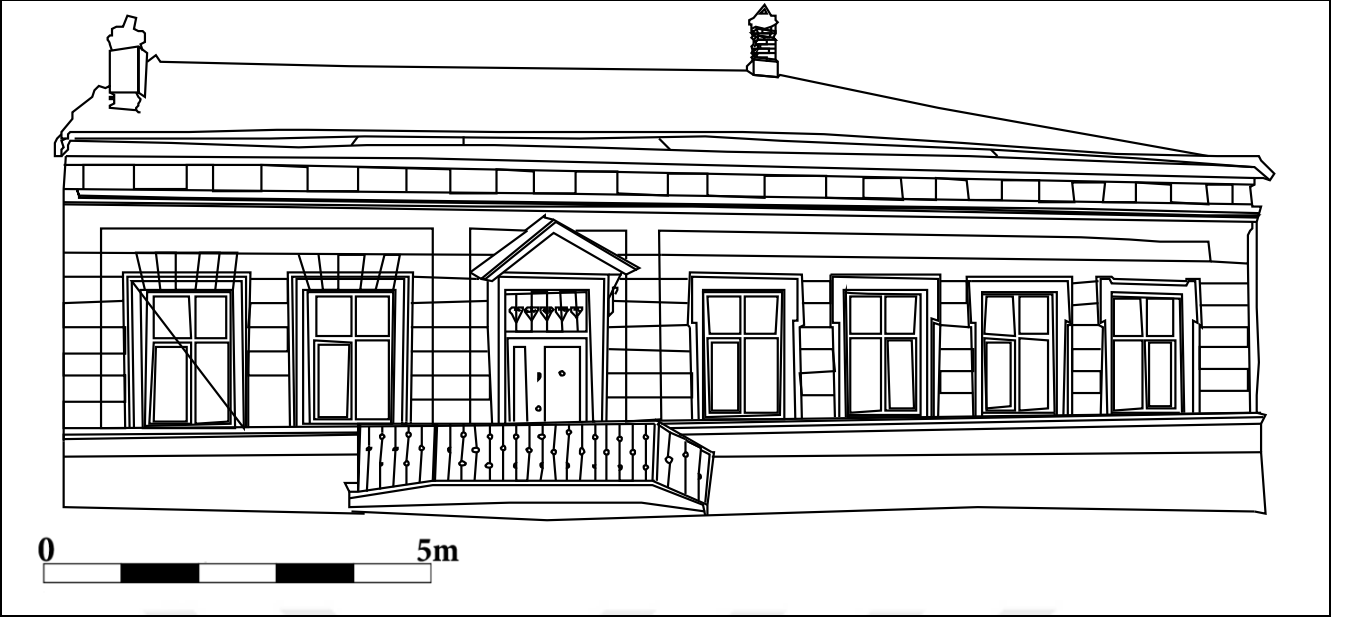
3.1.30. Yusufpaşa Mahallesi 79 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen konut, düz zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. Cephede düzgün blok bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Ana giriş merkeze yakın bir konuma alınmıştır. Kapının önünde çift yönce açılan merdiven ve demir malzemeli korkulukları yer alır. Tek yöne açılan, dikdörtgen formlu kapısının üzerinde aydınlık penceresi yer alır. Kapının üzerinde üçgen formlu bir sundurma yer alır. Cephede yer alan pencereler, dikdörtgen ve çift kanatlıdır. Pencerelerin lenton ve söveleri çerçeve formuyla ele alınıp, ince şeritleri bir bütünlük gösterir. Cephe yüzeyi sade görümlü ve blok taşların ağırlığı hakimdir. Konutun yüksek eğimli kırma çatısı üzerinde kere tabanlı iki adet tuğla malzemeden bacası yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının pencereleri değiştirilip, çift camlı pvc sistemi uygulanmıştır. Ana girişin kapısı, çelik malzeme olarak değiştirilmiştir. Kapının önündeki merdiven ve dövme demir malzemeli korkuluklar eklenmiştir. Üst örtüde ince şeritli çinko levha kullanılmıştır ve bacaların yüzeyinde yer yer sıvama işlemi yapılmıştır.

Bibliyografya

-

3.1.31. Yusufpaşa Mahallesi 54 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut ve işyeri
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen konut, iki katlı ve dikdörtgen planlıdır. Bulunduğu zeminin hafif eğimli olması sebebiyle sol yöne doğru yatkinlik gösterir. Bu konutun yanındaki evlerle bitişik nizamda olması sebebiyle, yan cepheleri hakkında net bir görüş yoktur. Ön cephede düzgün kesme bazalt taş malzeme kullanılırken, yan cephelerinde moloz taş kullanıldığı düşünülür. Alt katta sola alınan ana giriş kapısı, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Bu katta dikdörtgen formlu iki adet dükkân yer almaktadır. Üst katta ise merkeze alınmış, ahşap malzemeli ve cam bölmeli balkon yer alır. Balkon cephe duvarına altta ahşap hatıllarla sabitleştirilmiştir. Balkonun da yanlarında simetrik düzende ele alınmış pencereler yer alır. Bunlar, dikdörtgen formlu ve çift kanalıdır. Üzerlerinde düz kemer formlu başlıklar yer alır ve denizlik bölümlerinde yekpare taş kullanılmış olup, dışa taşkındır. Konutun üst örtüsü az eğimli, tek yöne meyilli kırma çatılıdır. Çatının üzerinde kare tabanlı iki baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının birinci katında değişimler yoğundur. Genel görünümün bozulduğu alt kat, sıvanıp boyama işlemi yapılmıştır. Ana giriş kapısı değiştirilip, yerine demir malzemeli çift kanatlı kapı yenilenmiştir. Dkknlardan ilki çinko kepenkli olup, diğer dkknda ise pvc sistemi uygulanmıştır. Üst örtünün çinko levhaları yenilenmiş olup, bacaların yüzeyleri sıvanmıştır.

Bibliyografya

-

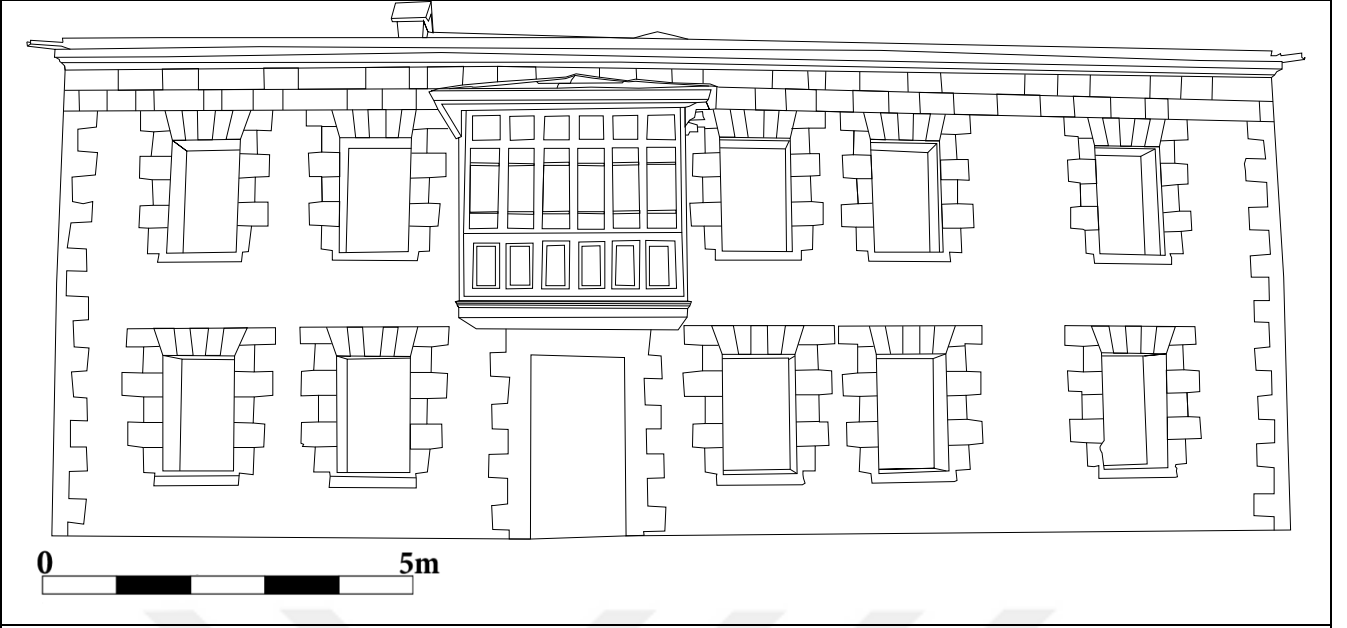
3.1.32. Yusufpaşa Mahallesi 9 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Hulusi Aytekin Caddesi
Mimari Çağ	XX. yy.
Yapım Tarihi	1949
Kitabe	İnşa kitabesi vardır.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002*

Genel Tanım:

İki katlı konut, düz alan üzerine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Konutun ön cephesinde düzgün kesme bazalt taş malzeme, yan cephelerde ise moloz taş kullanılmıştır. Yapının birinci katında ana girişi, cephenin merkezine yakın bir konuma alınmıştır. Kapının ve pencerelerin etrafı, girintili-çıkıntılı çerçeve formu verilmiştir. Üstlerinde düz kemer formlu başlıklar oluşturulmuştur. Pencerelerin denizlik bölümleri geniş tutulmuş olup, dışa taşkındır. İkinci katta yer alan pencerelerde de aynı uygulama görülmüştür. Ana girişin tam üstünde ahşap malzemeli ve cam bölmeli bir balkon yer alır. Balkonun üzeri çinko malzeme ile kaplıdır. Konutun cephe yüzeyinde iki kenardan simetrik görünümlü, dikey uzanan girintili-çıkıntılı görünümle hareket kazandırılmıştır. Yapının üst örtüsü, az eğimli kırma çatılı olup, kare tabanlı tek bacası vardır.

Yapılan Onarımlar:

Konut, 2014 yılında başlayan ve devam eden restore süreci içindedir. SERKA(Serhat Kalkınma Ajansı) tarafından yapılan genel restorasyon çalışmaları iç bölümlerde ve dış cephe yüzeyinde sıvama ve beyaz renk boyama işlemi yapılmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 81.

3.1.33. Yusufpaşa Mahallesi 65 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Hulusi Aytekin Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konak
Tescil Tarihi	15.07.2005*

Genel Tanım:

İki katlı konak, hafif eğimli zemin üzerine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephede düzgün kesme bazalt taş malzeme ve ahşap kullanılmıştır. Ahşap malzemenin yoğun kullanıldığı, sivil mimari örneklerinden biridir. Konağın birinci katında stilize edilmiş bitkisel yaprak motifli direklerin başlık bölümlerinde kullanılmıştır. Alt katın merkezine giriş kapısı alınmıştır. Dikdörtgen formu ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Kapının üst kısmında dikdörtgen formu korkuluklu aydınlık penceresi yer alır. Girişin iki yanında simetrik ele alınan dikdörtgen formu çift kanatlı pencereler yer alır. Pencerelerin kanatlarında bölmelerle hareket verilmiştir. İkinci kata hareket kazandıran ahşap balkondur. Simetrik görümlü korkuluklarla beş bölüm oluşturulmuştur. Ahşap direklerle çatıya uzanan alanda yine ahşap hatlı geçmelere yer verilmiştir. Üst kat pencereleri çift kanatlı ve dikdörtgen formudur. Pencerelerin ve bu katta yer alan ahşap kapının üzerinde alçıdan stilize edilmiş üstten kıvrımlı, başlıklara yer verilmiştir. Bu başlıklar, sövelere kadar uzanarak çerçeve görünümü verilmiştir.

Yapılan Onarımlar:

Konağın cephesinde, ciddi onarımlar görülmez. Cephe yüzeyi sıvama işlemi sonrasında belli dönemlerde renkli boyama işlemi yapılmıştır. Konağın düz dam olan çatısında da çinko levhalar kullanılmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 173.

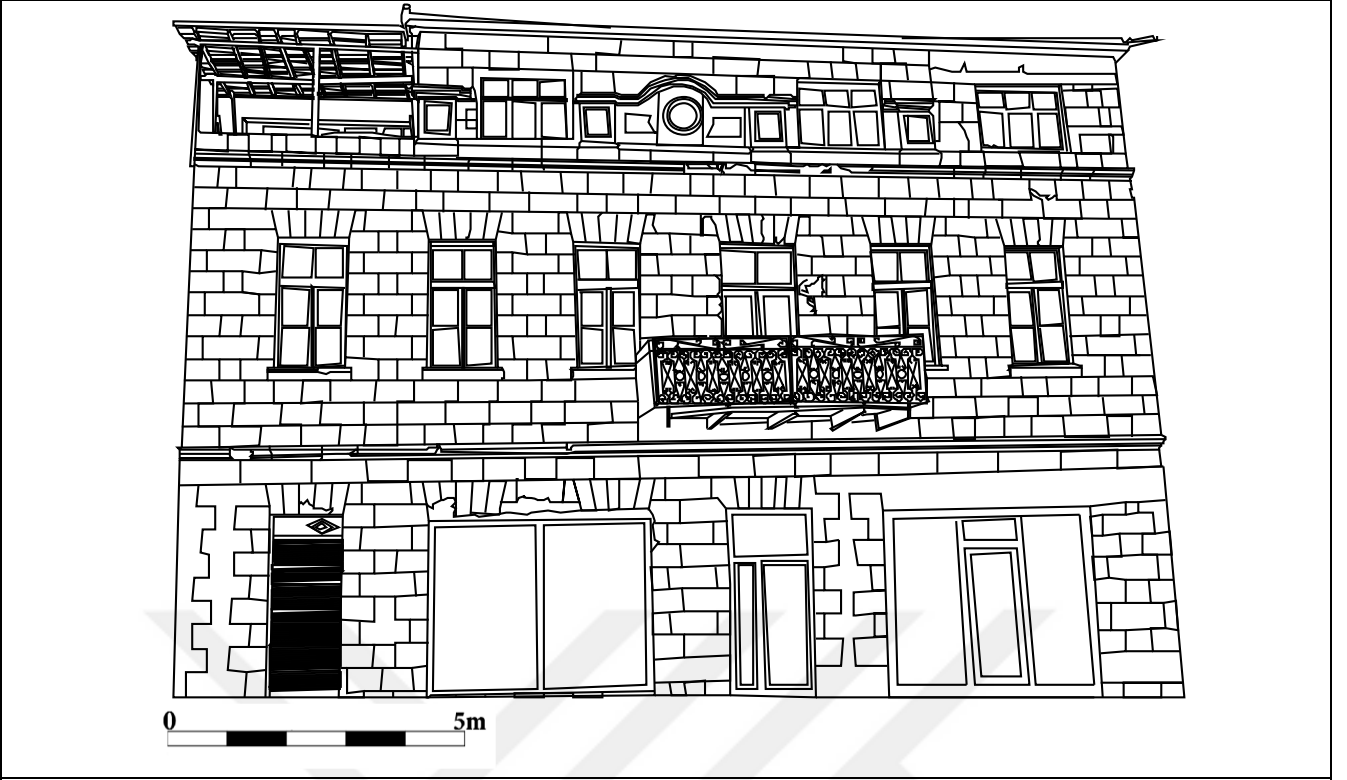
3.1.34. Yusufpaşa Mahallesi 165 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut ve işyeri
Tescil Tarihi	09.11.2002*

Genel Tanım:

İki katlı konut, eğimli zemin üzerine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Baltık mimari tarza uygun yapılan konutun ön cephesinde düzgün kesme bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Yan cephelerin diğer konutlarla birlikte bitişik nizamda ele alındığı için net olarak ne tür malzeme kullanıldığı fikri oluşmamıştır. Konutun birinci katında üç adet farklı boyutlara sahip dükkân yer alır. Merkeze yakın bir konuma da ana giriş alınmıştır. İkinci katta ise dikdörtgen formlu ve çift kanatlı pencerelere yer verilmiştir. Pencere üzerinde düz kemer formlu başlıklar yer alır ve denizlik bölümleri yekpare taştan olup, dışa taşkındır. Bu katta yer alan dövmeye demir malzemeden balkon şebekesinde simetrik ve yoğun kıvrımlı süslemelere yer verilmiştir. Balkonun kapısı, dikdörtgen formlu ve cam bölmeli olarak tasarlanmıştır. Yapının katlarının birbirinden ayıran ince şeritlerden oluşan silme kuşağına yer verilmiştir. İkinci katın üstünde aslında var olan yüksek alınlık bölümü, günümüzde kesme taşla kapatılıp, üçüncü bir kat elde edilmiştir. Bu katın son bölümüne de küçük bir teras açılmıştır. Üçüncü katın yüzeyinde üç adet dikdörtgen formlu, üçlü cam bölmeli pencereler açılmıştır. Konutun üst örtüsü düz ve çinko malzeme ile kapatılmıştır.

Yapılan Onarımlar:

Konutun üst örtüsü yeniden yapıldığı için çinko levhalarla kapatılmıştır. Yapıda birinci katta pvc sistemi iki dükkân kasalarında ve ana giriş kapısında kullanılmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 168.

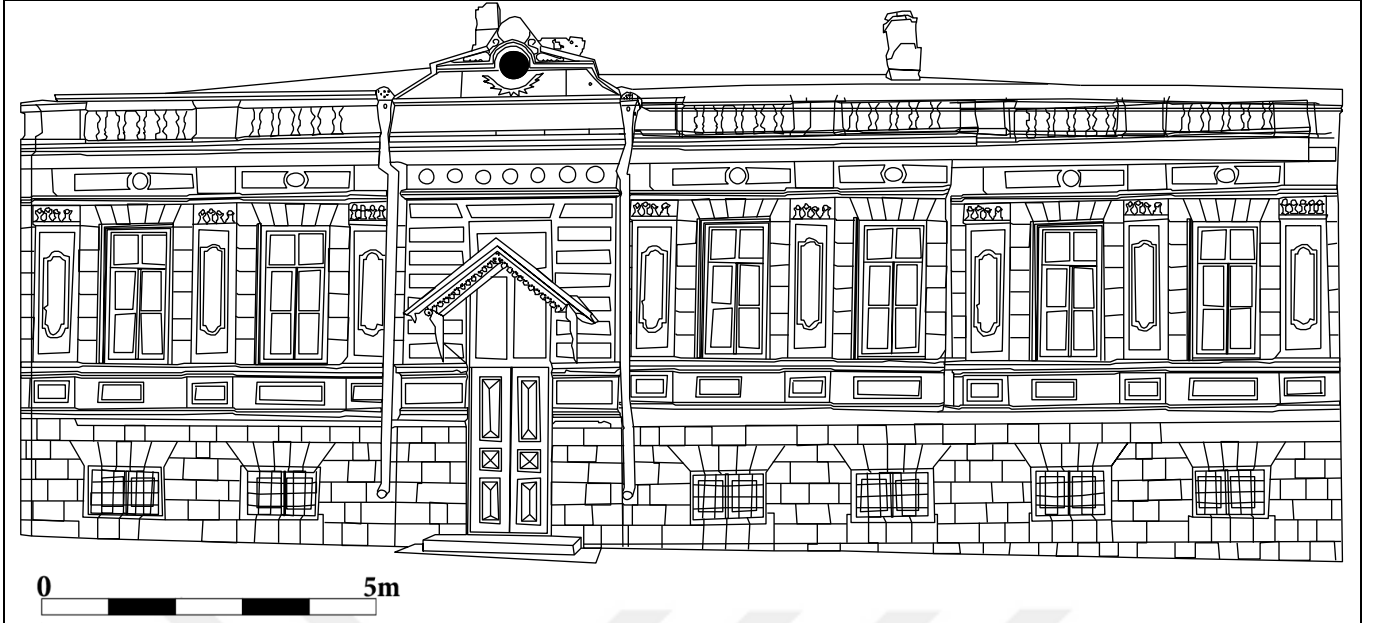
3.1.35. Yusufpaşa Mahallesi 6 Numaralı Konut (Kars Ticaret ve Sanayi Odası)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Karadağ Caddesi/ Maliye Sokak
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Kars Ticaret ve Sanayi Odası
Tescil Tarihi	23.06.1988*

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzda inşa edilen bu konak, yüksek bodrum kat üzerine tek katlı ve dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Kışlık konak olarak inşa edilen bu yapı, Cumhuriyetin ilanından sonra Ticaret ve Sanayi Odası olarak kullanılmaya başlanmış, günümüzde aynı amaçla kullanılmaktadır. Tüm cephelerde düzgün kesme bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Atatürk'ün 6 Ekim 1924 tarihinde, Kars iline gelişinde ziyaret ettiği binalardan biri olması sebebiyle ayrıca önem taşır. Tüm cephelerde düzgün kesme bazalt taş malzeme, üst katta da blok taşlar kullanılmıştır.*Konağın ana girişi, merkeze yakın bir noktaya alınmıştır. Dikdörtgen formlu, ahşap malzemeli olan kapı, çift kanatlıdır. Kapının yüzeylerinde dikdörtgen ve kare panolar sade görünümlüdür. Kapının hemen üzerinde birinci kata ait dikdörtgen formlu bir pencere yer alır. Kapının üstünde ise cephe yüzeyine sabitlenmiş, sundurma yer alır. Sundurmanın iki yanında yukarıya doğru yükselen blok taşlarla hareketlilik verilmiştir. Bu düzenin üstünde yedi tane daire formlu pano yer alır. Çatının merkezine alınlık yerleştirilmiştir. Alınlığın ortasında daire formunda bir boşluk vardır. Muhtemelen bu boş alanda inşa kitabesi olduğu düşünülür. Konağın pencereleri de dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Tüm pencerelerin üzerinde düz kemer şeklinde başlıklar yer alır. Pencerelerin yanlarında simetrik nizamla ele alınmış, dikey olarak ikili panolara yer verilmiştir. Bu panolarında üstünde başlık görümlü bitkisel yaprak motifleri işlenmiştir. Cephe yüzeyinin saçak bölümünde ise korkuluklarla hareket verilmiştir. Bodrum kat yüzeyinde kesme taşlar kullanılmıştır. Kare formlu, çift kanatlı pencerelerin üzerinde düz kemer başlıklar, camların önlerinde ise demir korkuluklar yer alır. Üst örtü, çift meyilli kırma çatıdır. Çatı üzerinde iki adet kare tabanlı, tuğla örümlü baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Konağın ana giriş kapısı ve pencereleri yenilenip, ahşap malzeme kullanılmıştır. Üst örtüde renkli galvanizli trapez sac levha kullanılmış olup, bacaların yüzeyleri sıvanmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 135.

3.1.36. Yusufpaşa Mahallesi 17 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yusufpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Halitpaşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzda inşa edilen konut, dikdörtgen planlı ve iki katlı olarak inşa edilmiştir. Konutun iki cephesinde düzgün kesme bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Ön cephede iki ana giriş yer alır. İç mekâna geçişi sağlayan ana giriş kapısı dikdörtgen formlu ve ahşap malzemelidir. Giriş zeminden yukarıda kaldığı için birkaç basamaklı merdivenle ulaşılır. Kapının üzerinde düz kemer formlu başlık yer alır ve eşik bölümü yekpare taştan yapılmış olup, geniş tutulmuştur. Cephede yer alan ikinci girişi alt katta zeminde yer alır. Bu kapının merdivenleri ters yöne aşağı doğru basamaklarla geçiş sağlanır. İkinci girişin üzerinde basık kemerli başlık formu ve demir malzemeli, üçgen formlu sundurma yer alır. Konutun pencereleri dikdörtgen formlu ve ahşap malzemelidir. Üst kat pencereleri çift kanatlıdır. Üstünde basık kemerli başlık formu oluşturulmuş ve denizlik bölümleri geniş ve dışa taşkındır. Konutun zemin kat pencereleri de çift kanatlı ve üzerlerinde basık kemerli başlık formu yer alır. Yapıda cephe yüzeyi sade görünüme sahip olup, bazalt taş sıralaması ağır basar. Konutun üst örtüsü çift meyilli, az eğime sahip kırma çatı olup, üzerinde kare tabanlı ve tuğla malzemelidir.

Yapılan Onarımlar:

Konutun tüm pencere kasaları değiştirilip, pvc sistemi uygulanmıştır. Zemin kat ve üst kat pvc kasaları farklı renklere boyanmıştır. Kırmızı çatının üst örtüsü yenilenip, aynı tür ince şeritli çinko levhalarla kapatılmıştır.

Bibliyografya

-

3.1.37. Yeni Mahalle 22 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yeni Mahalle
Cadde/Sokak	Şehit Jandarma Er Abdalbaki Kurcak Sokak
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, düz zemin üzerine katlı ve dikdörtgen planlıdır. Ön cephe düzgün kesme bazalt taşından, yan cepheleri ise moloz taştan yapılmıştır. Çift kanatlı ahşap giriş kapısı, yapının sağ yönüne alınmıştır. Pencerelerde ahşap çift kanatlı olup, üzerleri ikişer pencere oluşturacak şekilde kemer formunda ele alınan bölümler oluşturulmuştur. Bunun haricinde konutun ön cephesinde herhangi bir hareketlilik görülmez. Ön cephe yalın bir görünüme sahiptir. Yapının üst örtüsü kırma çatı olup, bacalar tuğla malzemenen yapılmıştır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının üst örtüsü olan kırma çatının çinko levhaları, önceki dönemlerde değiştirilmiştir. Yapıda başka bir onarıma rastlanmaz. Konut günümüzde kullanılmadığı için bakımsız kalmıştır.

Bibliyografya	-
---------------	---

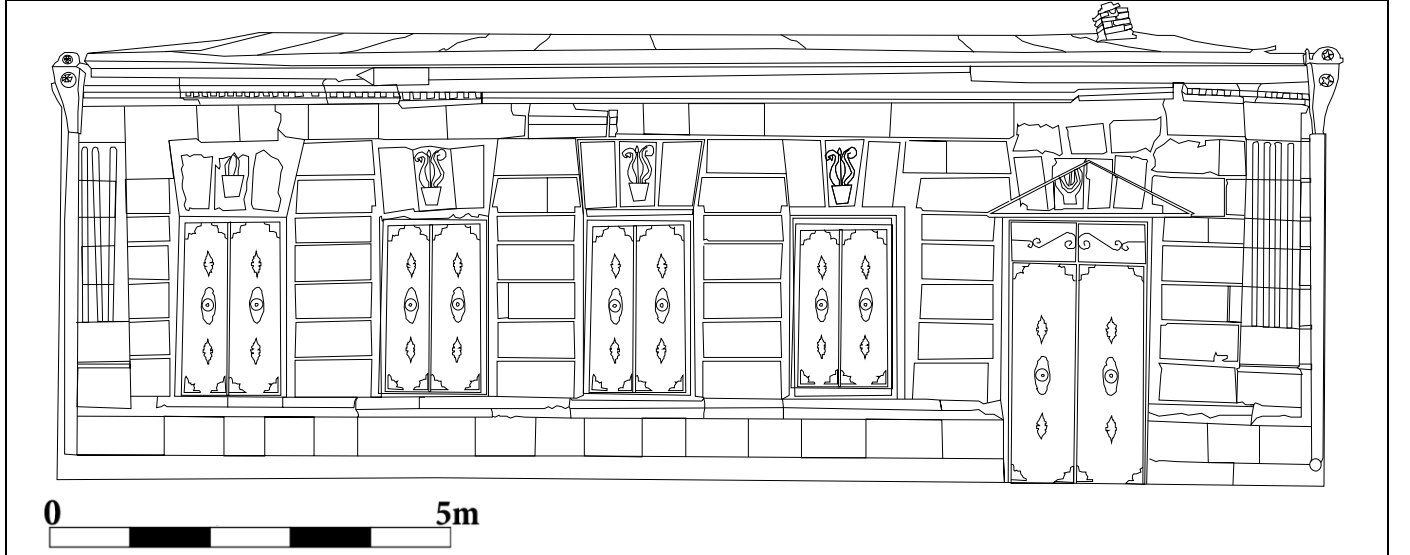
3.1.38. Yeni Mahalle 221 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yeni Mahalle
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz alan üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. Ön cephe düzgün blok ve kesme taş malzeme, yan cephelerinde ise yığma moloz taş kullanılmıştır. Konutun ana girişi sol yöne alınmıştır. Dikdörtgen formlu, çift kanatlı kapısı önünde metal malzemeli yine çift kanatlı kepenkler yer alır. Kapının üstünde günümüze sadece duvara sabitlenmiş, üçgen formlu demir iskeleti kalmıştır. Bunun altında düz kemer formlu başlığı merkezine saksıdan çıkan stilize edilmiş çiçek motifi yer alır. Cephe yüzeyinde yer alan pencereler dikdörtgen formludur. Pencereler üzerinde düz kemer formunda başlıkların merkezinde saksıdan çıkan stilize edilmiş çiçek motifi görülür. Yine pencere önlerinde çift kanatlı, metal malzemeli kepenkler yer alır. Ana giriş kapısının ve pencerelerin önündeki kepenklerde stilize edilmiş, bitkisel görünümlü süslemeler simetrik olarak ele alınmıştır. Cephe yüzeyinin iki kenarında üzeri ince şeritli yivli yalancı sütunlar yer alır. Yapının üstünde ve pencereler altında yatay uzanan silme kuşağı yer alır. Üsteki silme kuşağının bugün günümüze sadece iki parçası ulaşan küçük kare sıralı bordür de yer alır. Üst örtü tek meyilli kırma çatılıdır. Çatı yüzeyinde çinko düz levhalarla kaplı olup, üzerinde kare tabanlı tuğla örgülü baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Yapı konut işlevini korumasına karşın, uzun süredir kullanılmamaktadır. Bu sebeple de pencereler ve kapı önüne koruma amaçlı metal çift kanatlı kepenkler yerleştirilmiştir. Cephe görünümünü bozmayan bu kepenkler simetrik olarak ele alınmıştır. Pencere üstlerinde yer alan kemerlerin üçünde aradaki boşlukların genişlemesi ve dökülmeler yaşanması bu alanların çimentolu harç kullanılarak kuvvetlendirilmiştir.

Bibliyografya

-

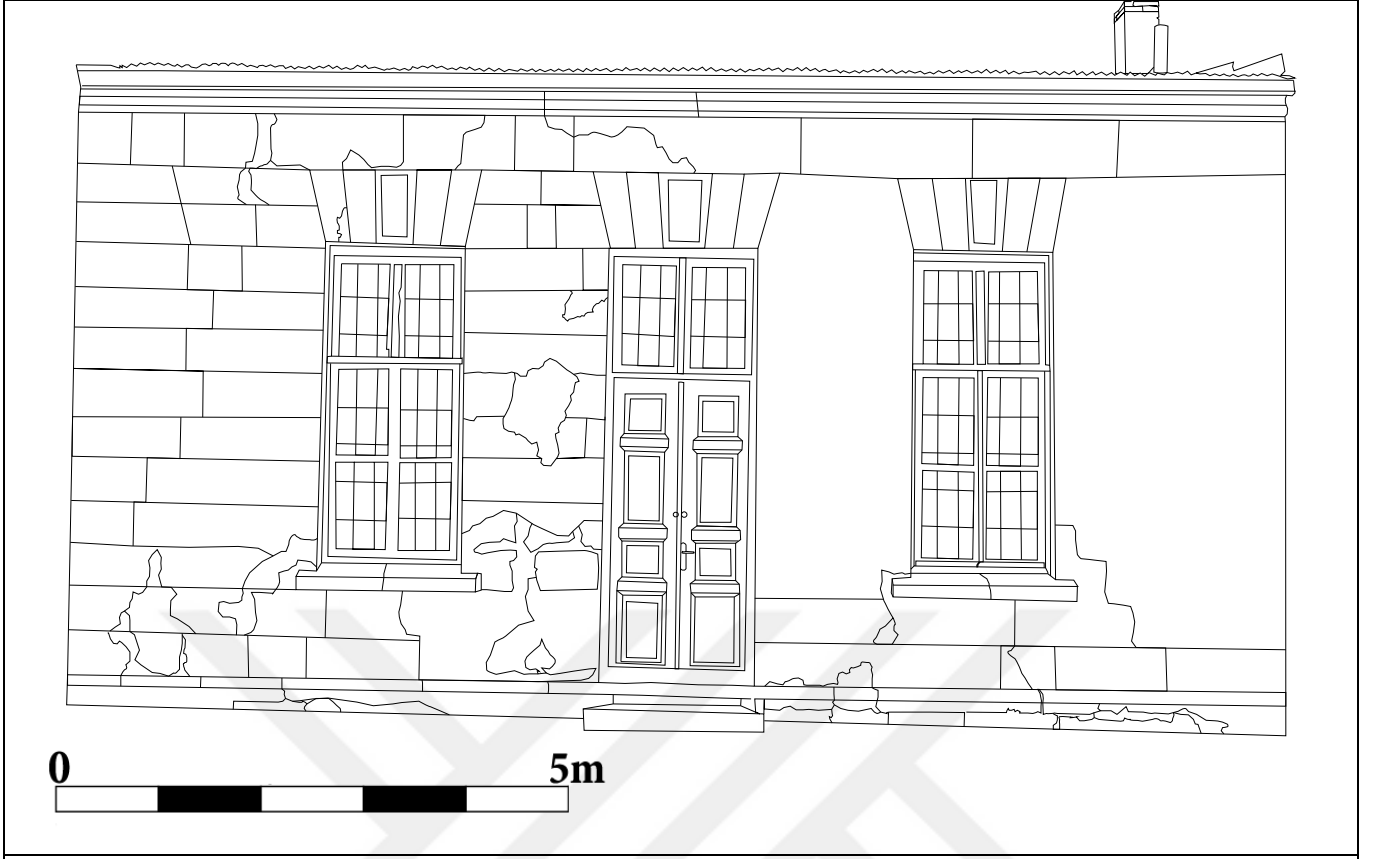
3.1.39. Yeni Mahalle 208 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yeni Mahalle
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz alan üzerine kare planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. Küçük boyutlarda ele alına yapı, oldukça sade görünümüne sahiptir. Merkeze alınan ana giriş kapısı, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Kapının üzerinde kare ve çift bölmeli aydınlık penceresi yer alır ve önünde demir korkuluk yer alır. Ahşap malzemeli kapının yüzeyi oldukça sade olup, simetrik olarak kare ve dikdörtgen formlu panolar yer alır. Ana girişin iki yanında dikdörtgen formlu, çift kanatlı pencereleri vardır. Üzerinde düz kemer formlu başlık ve merkezinde içi boş tutulmuş dışa doğru hafif kabartılan kilit taşları yer alır. Pencerelerin denizlik bölümleri geniş tutulmuş, dışa taşkındır. Cephe yüzeyinde üstte ince şeritlerden meydana gelen yatay silme kuşağı yer alır. Yapının düz dam şeklinde üst örtüsü, çinko levhalar örtülü olup, tek kare tabanlı bacası vardır.

Yapılan Onarımlar:

Uzun süredir kullanılmayan konutun, cephe yüzeyinde önceki dönemlere ait onarımlar vardır. Kesme bazalt taş kaplanan cephe yüzeyi tamamen sıvanıp, boyama işlemi yapılsa da yer yer sıvalar dökülmüştür. Taş dolgular ortaya çıkmıştır. Konut olarak işlev gördüğü süreç içinde çatısı yenilenen yapının çinko ince şeritli levhalar kullanılıp, bacasının tuğla dokusu sıvanmıştır.

Bibliyografya

-

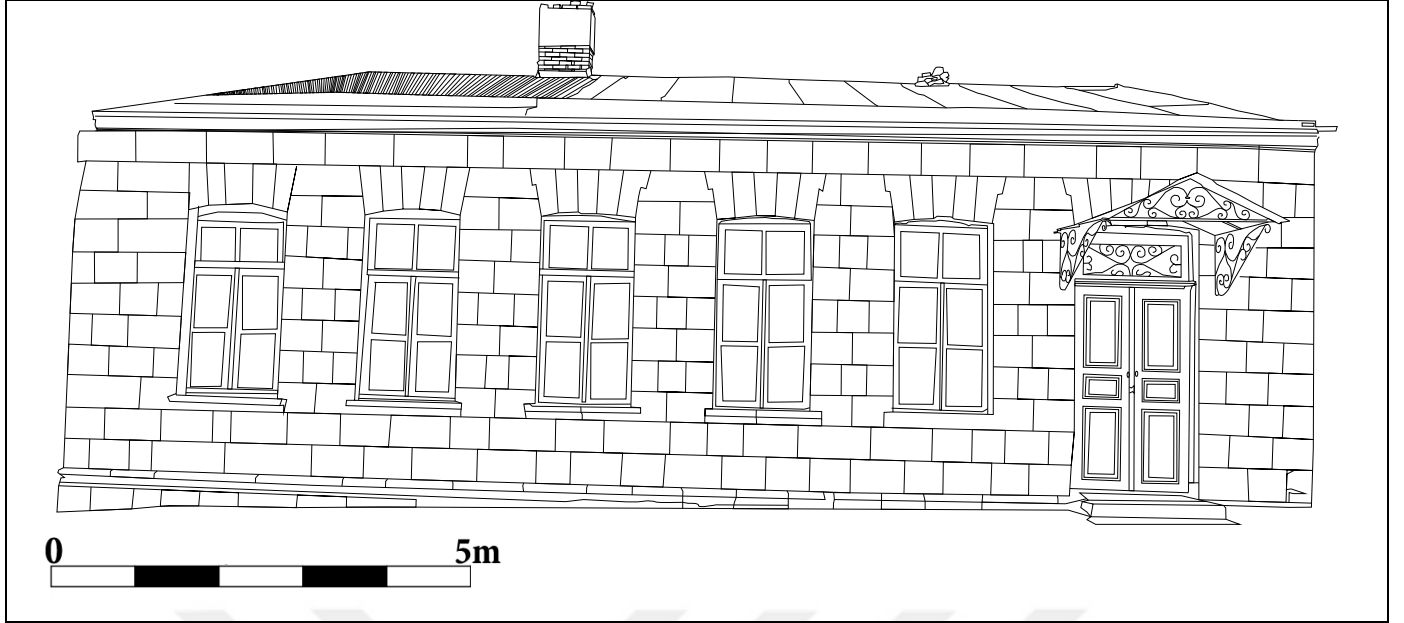
3.1.40. Yeni Mahalle 261 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yeni Mahalle
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, hafif eğimli alan üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlıdır. Ön cephe düzgün kesme bazalt taş malzeme, yan cephelerde ise moloz taş kullanılmıştır. Sade görümlü cephe yüzeyi sade ve taş dokusunu günümüze dek iyi koruyan sivil mimari örneğidir. Ana giriş kapısı, sağ yöne alınıp, birkaç basamakla ulaşılır. Dikdörtgen formlu, ahşap malzemeli ve çift kanatlı kapısı üzerinde aydınlık penceresi vardır. Aydınlık penceresinin önünde dövme demirli ince işçiliğe sahip korkuluk yer alır. Kapının üstünde duvara sabitleştirilmiş, dövme demir malzemedeki sundurması yer alır. Sundurmanın üzeri çinko malzeme ile kaplıdır. Cephede yer alan pencerelerde dikdörtgen form ve çift kanatlı olarak tasarlanmıştır. Her pencerenin üzerinde basık kemerli başlıklar yer alır ve altta denizlik bölümünde dış taşkınlık görülür. Cephede taş yüzeyde süsleme öğelerine yer verilmezken kapının üzerinde yer alan sundurma yapıya hafif bir hareket kazandırmıştır. Üst örtü sistemi ise kırma çatı olup, kare tabanlı iki tuğla örülü baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının pencerelerinde ahşap malzemeli kasalar ve iç kepenkler, beyaz plastik boyama işlemi yapılmıştır. Aynı uygulama ana giriş kapısının kasasında ve kapı yüzeyinde boyama işlemi yapılmıştır. Üst örtünün sol bölümündeki düz sac levhalar kaldırılıp, yeni ince şeritli çinko levhalarla yama yapılmıştır. Tuğla örülü kare tabanlı önde yer alan bacanın gövdesinde korunaklı olması amaçlı çinko levha ile kaplanmıştır.

Bibliyografya

-

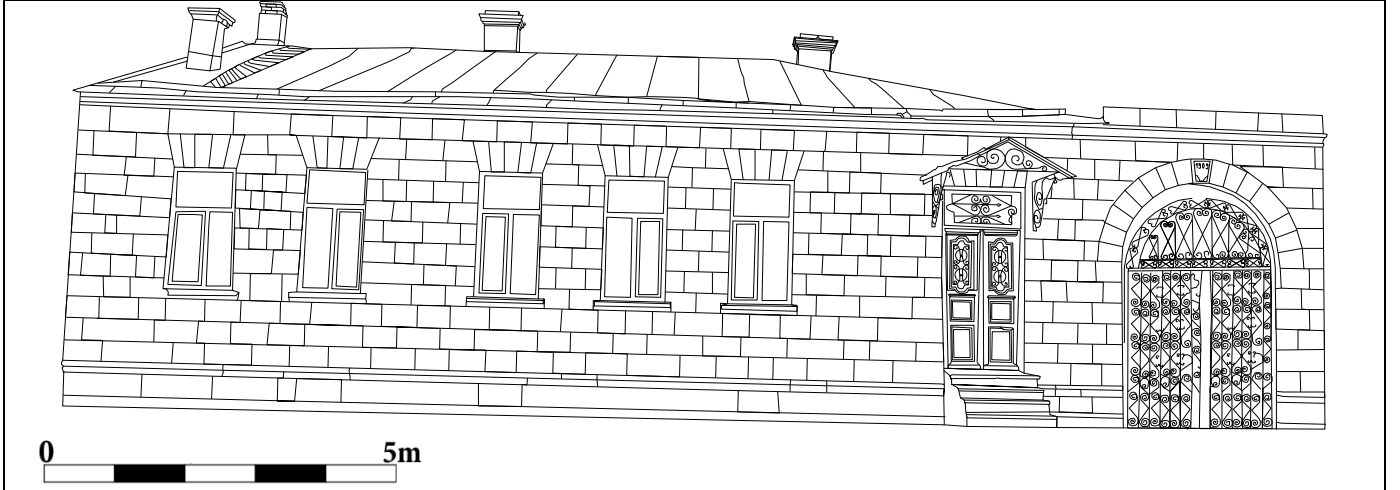
3.1.41. Yeni Mahalle 19 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yeni Mahalle
Cadde/Sokak	Necati Bey Sokak
Mimari Çağ	XX. yy.
Yapım Tarihi	1908
Kitabe	İnşa kitabesi vardır.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzda inşa edilen yapı, enine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephede düzgün kesme bazalt taş malzeme, yan cephelerde ise moloz taş kullanılmıştır. Konutun iki ana girişi vardır. Bunlardan konuta geçişi sağlayan ana giriş kapısı, zeminden yukarıda kaldığı için önünde merdiven yer alır. Ahşap malzemeli, dikdörtgen formlu kapı, çift kanatlıdır. Kapı kanatlarının yüzeyinde simetrik düzenlenen yüzeyinde cam bölmeli, demir korkuluklu süslemeler dikkati çeker. Stilize edilmiş geometrik ve bitkisel motiflere yer verilmiştir. Kapı üzerinde dikdörtgen formlu ve dövme demirden ince işçiliğe sahip korkuluğu olan aydınlık penceresi yer alır. Ana girişin üstünde dövme demir ayaklara oturan üçgen formlu sundurma yer alır. Sundurmanın üzeri de çinko kaplıdır. Yapının ikinci girişi, hayat kapısıdır. Yuvarlak kemerli bu kapının kilit taşında 1909 tarihli inşa kitabesi yer alır. Hayat kapısının çift kanatları, dövme demir malzemelidir. Demir malzemeli kapı kanatları dönemine ait özgün özellik gösterdiği için önemli bir örnek olarak oluşturur. İnce işçiliğe sahip, simetrik görünüm kıvrımlı hatlarla konuta ayrı bir hareket kazandırmıştır. Yapının pencereleri, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Her pencerenin üzerinde düz kemerli başlıklar. Pencerelerin denizlik bölümleri geniş tutulmuş ve dışa taşkındır. Konutun üst örtüsü, çift meyilli kırma çatıdır. Çatı üzerinde dört adet kare tabanlı ve tuğla malzemeli baca yer alır. Çatının üstünde ve bacaların yüzeylerinde bir bütün halinde düz çinko levha kullanılmıştır.

Yapılan Onarımlar:

Konut, şuan kullanılmamaktadır. Yakın zamanda pencereleri değiştirilip, çift camlı pvc sistemi uygulanmıştır. Ana giriş kapısının yüzeyi, beyaz renk plastik boya kullanılarak yenilenmiştir.

Bibliyografya

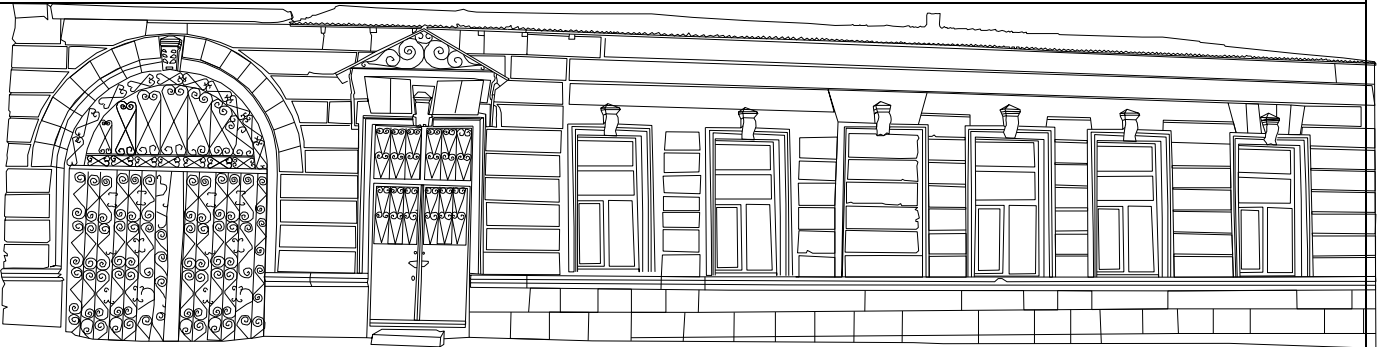
-

3.1.42. Yeni Mahalle 26 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Yeni Mahalle
Cadde/Sokak	Şehit Jandarma Er Abdulkaki Kurcak Sokak
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Tek katlı konut, düz alan üzerine enine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephe düzgün blok bazalt taş malzeme, yan cepheler ise yığma moloz taş örülüdür. Cephede iki ana giriş vardır. Konuta geçişi sağlayan ana giriş kapısı, önünde bir basamakla ulaşılan, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Üzerinde düz kemer ve merkezine dışa taşkın düzenlenmiş kilit taşı yer alır. Girişin üstünde demir malzemeli, sundurma yer alır. Konutun iki girişi hayat kapısıdır. Arka bahçeye geçişi sağlayan yuvarlak kemerlidir. Yuvarlak kemer de kesme taş kullanılmıştır. Kemerin merkezine stilize edilmiş bitkisel yaprak formunda kilit taşı yer alır. Hayat kapısının çift kanatlı kapısı, demir şebekelidir. Demir şebekenin üst bölümü kemer formuna uygun olarak yarım daire şeklinde uzanarak, kapı kanatlarına ulaşır. Kapı kanatlarında ve üstte yer alan yarım daire alanda yine stilize edilmiş kıvrımlı süslemelerle hareketlilik verilmiştir. Demir şebekeli kapı olması sebebiyle nadir görülen örneklerden biridir. Konutun pencereleri dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Merkezde yer alan pencere kapatılıp, blok taşla örtülmüştür. Her pencere, çerçeve formunda ele alınmış olup, üstte dışa taşkın kilit taşları ile bütünlük verilmiştir. Pencerelerin lenton ve söve geniş ince şeritli ele alınırken, denizlik kısımları içte ve daha dar tutulmuştur. Pencerelerin altında yatay ince şeritlerden oluşan silme kuşağı geçer. Yapının cephe yüzeyi yalın görümlü olup, kapılar ve pencereler de hareket sağlanmıştır. Üst örtü tek meyilli ve az eğimli kırma çatı olup, kare tabanlı bacası vardır.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Konutun ön cephesinde ihtiyaçlardan doğan onarımların yapıldığı görülür. Günümüzde de konut işlevi gören yapının ana giriş kapısı yenilenmiştir. Muhtemelen ahşap malzemedeki kapısı değiştirilip; demir malzemeli, çift kanatlı olarak değiştirilmiştir. Sundurmanın ve çatının üst örtüsü çinko levhalarla yenilenmiştir. Ön cephe pencerelerinin de ahşap kasalar kaldırılıp, çift kanatlı pvc sistemi uygulanmıştır.

Bibliyografya

-

3.1.43. Yeni Mahalle 1 Numaralı Konut (Aynalı Köşk)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	İstasyon Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Jandarma Er Abdülbaki Kurcak Sokak
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	1887
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Kışlık konak
Tescil Tarihi	23.06.1988*

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzda inşa edilen yapı, enine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. Konağın tüm cephelerinde düzgün kesme bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Ana giriş merkeze alınmıştır. Dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Ahşap malzemeli kapı yüzeyinin üst bölümünde yivli ince şeritler, altlarda ise kare ve dikdörtgen panolar kullanılmıştır. Kapı kulplarında dövme demir malzemedен, simetrik olarak ince işleme görülür. Kapının lenton ve söveleri bir bütün halinde uzayarak çerçeve formunda verilmiş olup, merkeze kilit taşı yerleştirilmiştir. Eşik kısmı geniş ve yüksek tutularak, birkaç basamaklı merdiven eklenmiştir. Ana girişin üstünde taş üzerine oyma tekniği ile çiçek motifi merkeze konulmuştur. Konutun pencereleri dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Kapının etrafında uygulanan çerçeve formu aynısı pencerelerde de uygulanmış olup, merkeze kilit taşı eklenmiştir. Pencerelerin altında dikdörtgen formlu, kaidelere oturan panolar yer alır. Cephenin yanlarında ikişer yalancı sütunlar vardır. Sütunların başlıkları korint nizamlı olup, gövdeleri ince uzun yivli şeritlerden oluşur. Ana girişinde iki yanında düz gövdeli yine korint başlıklı yalancı sütunlara yer verilmiştir. Sütun başlıklarının arasında kalan bölümlerde üstlü-altlı altıgen küçük parçalar sıralanmıştır. Bu bölümün üstünde sütun başlıklarının hizasında kare panolar ve tam merkezde konağın inşa kitabesi yer alır. İnşa kitabesinde 1887 tarihine yer verilmiştir. Cephenin saçak bölümünde sütun başlığı görünümünde kaidelerin arasına damla motifli süslemelere yer verilmiştir. Konağın az eğimli kırma çatısı, galvanizli trapez sac levha ile kapatılmıştır.

Yapılan Onarımlar:

Konak, 2008-2009 yılları arasında Kars Belediyesi tarafından restore edilmiştir. Restorasyon yapılmadan önceki dönemlerde konağın iç bölümlerinde ve cephe yüzeylerinde hazine arayıcıları tarafından tahribatlara uğramıştır. Yapılan onarımlar sonucunda dış cephe yüzeylerinde tahrip olan taşlar aynı tür malzeme değiştirilmiştir. Çinko kaplı olan çatı, yöre iklimine uygun olarak galvanizli trapez sac levhalarla kapatılmıştır. Restorasyon sonrası Kafkas Üniversitesi Devlet Konservatuarı olarak hizmete girmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 137.

3.1.44. Ortakapı Mahallesi 216 Numaralı Konut (Türk Ocakları Kars Şubesi)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Türk Ocakları Kars Şubesi-Kafeterya
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, düz zemin üzerine tek katlı ve enine dikdörtgen planlıdır. Düzgün kesme bazal taşından yapılan konutun bugün bir kısmı değiştirilmiş, normal kesme taş kullanılmıştır. Yapının son dönemlerde konut özelliğinden çıkıp, iş yerleri olarak kullanılması üzerinde değişikliklere yol açmıştır. Özellikle konutun sağ yönündeki değişimler yapının farklı yorumlanmasına sebep olmuştur.

Yapılan Onarımlar:

Yapının iş yeri olarak kullanılmasıyla cephede değişimler yaşanmıştır. Sağ yönde kalan kafeterya işletmesi aldığı bölümün cephe duvar taşlarını, çatısını, pencerelerini aslına uygun olmayarak yenilemiştir. Pencerelerden biri kapı olarak değiştirilmiştir. Pencerelerde plastik malzeme kullanılmıştır. Buranın giriş kapısında demir kapı kullanılmıştır. Üst çatı örtüsü iki farklı çinko levha ile kapatılmıştır. Yapının Türk Ocakları bölümünün ahşap pencere ve kapısı döneminden kalma özgün özellik gösterip sadece boyama işlemi uygulanmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.148.

3.1.45. Ortakapı Mahallesi 99 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	Yok
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, hafif eğimli arazi üzerine tek katlı olarak yapılmıştır. Dikdörtgen planlı ve düzgün kesme taş malzemeden müteşekkildir. Konut çeşitli dönemlerde ön cephesi boyanmıştır. Boyanmasına rağmen cephenin taş düzenlemeleri net olarak görülmektedir. Sol yöne alınan giriş kapısına bir geniş tutulan basamakla ulaşılır. Üzerinde metal sundurması yer alır. Pencereleri ahşap ve çift kanatlıdır. Pencereler ve kapı üzerinde kilit taşları yapıya hareket katar. Yapının sol ucundan aşağıdan yukarıya doğru şerit şeklinde uzanan bazalt taşından 5 cm dışa çıkarılan taş kaplama bu yukarıda yer alan kilit taşları ile birleşerek cepheye çerçeve görüntüsü verir.

Yapılan Onarımlar:

Yapının üst örtüsü kırma çatı olup, çinko levhalarla kapatılmıştır. Bu çinko örtü metal sundurmada da kullanılmıştır. Özgün çift kanatlı ahşap kapı ve pencereler belirli dönemlerde boyama işlemi görmüştür.

Bibliyografya

-

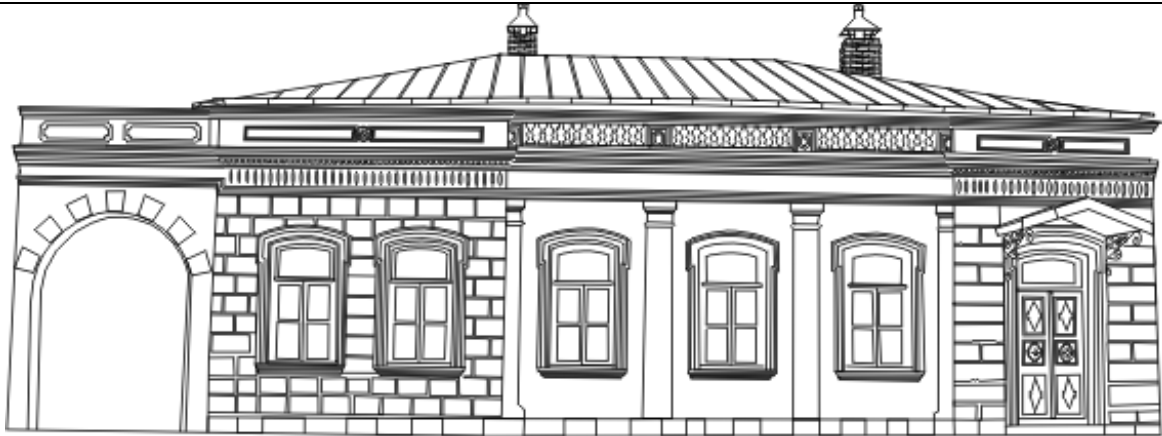

3.1.46. Ortakapı Mahallesi 134 Numaralı Konut (Kars-Ardahan Barosu)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Ordu Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Kars-Ardahan Barosu
Tescil Tarihi	23.06.1988

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı tek katlı ve enine dikdörtgen planlıdır. Ön cephe düzgün kesme taş malzeme ile örülmüş, yan cephelerde moloz taş kullanılmıştır. Ön cephede iki giriş yer alır. Yapının sağında yer alan giriş hayat kapısı adı verilen geniş kemerli açıklıktan arka bahçeye gidilen birimdir. Diğer konutun içine girilmesini sağlayan giriş kapısı ahşap ve çift kanatlı olup üzerinde sundurma yer almaktadır. Giriş kapısının etrafı kesme taşlarla örülü olup, bu alana hareket kazandırmıştır. Ön cephe pencereleri üçlü ve ikili olarak süsleme açısından ele alınmıştır. Üçlü pencere grubu ahşap çift kanatlı olup, birbirinden yalancı sütunlarla ayrılır. Dor sütun başlıkları kullanılmıştır. Diğer ikili pencere grubu ahşap çift kanatlı olup, düzgün kesme taşlarla etrafı örülmüştür. Pencerelerin üst bölümünde geniş tutulmuş ve aralıkların olduğu yatay silme kuşağı vardır. Bu kuşağın kapı üzeri ve ikili pencere grubunun üstü yivli olarak tasarlanmıştır. Yapının çatı alt hizası yatay bir eksen üzerine dörtgen panolar ve ince taş işçilikli korkuluklarla süslenmiştir. Yapının üst örtüsü kırma çatılı olup, tuğladan iki bacası vardır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının ön cephe duvarı iki renk boya ile (sarı-bej) boyama işlemi uygulanmıştır. Pencereleer aslına uygun olarak yenilenmiştir. Ahşap giriş kapısı da pencerelerle uyumlu olacak şekilde boyanmıştır. Yapının üst örtüsü çinko levha ile örtülerek yenilenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.90.

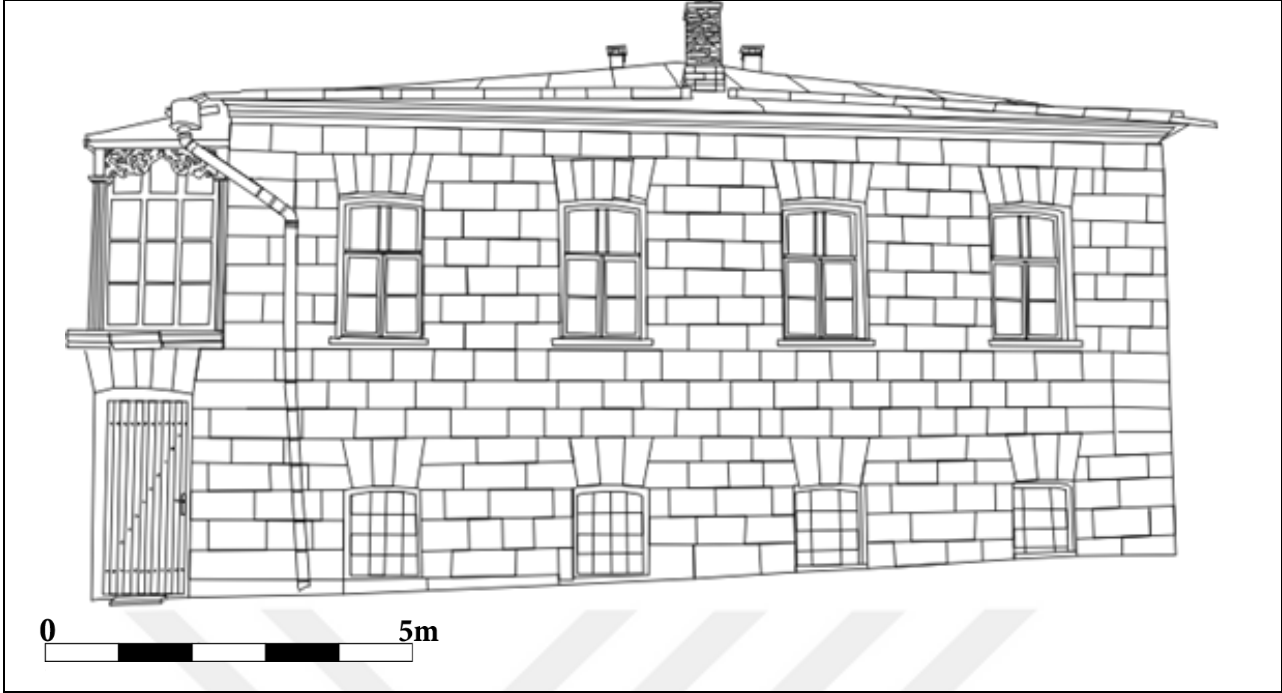
3.1.47. Ortakapı Mahallesi 62 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Yusuf Bey Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Kars Kent Konseyi-Kadın Dayanışma Merkezi
Tescil Tarihi	23.06.1988

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında eğimli zemin üzerine inşa edilen yapı, iki katlı olup, dikdörtgen plana sahiptir. Düzgün kesme bazalt taş malzeme yapının cephelerinde kullanılmıştır. Ön cepheden bakıldığında arka bahçeye ait olan ahşap balkonun sol bölümü net olarak görülür. Bu da yapıya hareket kazandıran önemli ve farklı nitelik oluşturan bir mimari unsurdur. Zemin katta enine dikdörtgen ahşap pencereler yer alır. Üst katta ise dikey olarak yerleştirilen çift kanatlı ahşap pencereler yer alır. Yapının ahşap tek kanatlı giriş kapısı balkonun hemen altında yer alır. Hem yapı içine hem arka bahçeye geçişi sağlar. Sade bir cepheye sahip olan konutun balkon kısmında yer alan stilize edilmiş bitkisel motifler dışında başka bir süslemesi görülmez. Bu konut, 1998 yılına kadar Alexander Surik Makayep'in şahıs mülkiyetini olup, ölümü üzerine Kars Belediyesi'ne tahsis edilmiştir.

Yapılan Onarımlar:

Yapının üst örtüsü olan kırma çatı yenilenmiş, sac levhalarla kapatılmıştır. Bacalar döneminden kalma tuğla malzemedен yapılmış olup, özgün özellik gösterir. Ufak çaplı tadilat geçirmiştir. Yapının çörlenleri kaldırılmış, cepheye uygun görüntü sağlamayan plastik borular duvara sabitlenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.155.

3.1.48. Ortakapı Mahallesi 46 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Yusuf Bey Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı, düz zemin üzerine tek katlı ve dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephe düzgün kesme bazalt taş malzeme yan cephelerde moloz taş kullanılmıştır. Konutun üst örtüsü kırma çatı ile kaplı olup, üzeri sac levhalarla kaplıdır. Kısmen merkeze alınan ahşap çift kanatlı kapısı ve pencereleri sade bir özellik gösterir. Pencerelerin iç kısmında kış soğuklarından korunma amaçlı ahşap kepenkler yer alır. Yapıda süsleme unsuruna rastlanmaz. Kapı ve pencerelerin üzerinde dikey yerleştirilen andezit taş kullanımı ile cephe yüzeyinde hareketlilik sağlanmıştır. Yapının pencere alt hizasından başlayan yukarıda çatı alt hizasında yatay silme kuşağına bağlanan andezit taşından, taş kaplama yapıldığı görülür. Konutun ikinci silme kuşağında iki bölüme ayrılan pencerelerin alt hizasından başlar.

Yapılan Onarımlar:

Yapının giriş kapısı, pencereleri ve iç kepenkler döneminden kalma özgün nitelikte olup, sadece konut olarak kullanıldığı dönemlerde plastik boyama işlemi görmüştür. Çatı üst örtüsü sac levha ile kaplı olup, tuğladan özgün bacaları günümüze gelebilmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.150.

3.1.49. Ortakapı Mahallesi 98 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Gazi Ahmet Muhtar Paşa Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	Yok
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	09.11.2002

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı tek katlı ve dikdörtgen planlıdır. Ön cephede düzgün kesme bazalt taş, yan cephelerde ise moloz taş kullanılmıştır. Ön cephe sade özellik gösterir. Giriş kapısı yapının solunda yer alır. Ahşap ve çift kanatlı olup, üzerinde simetrik olarak kabartma şeklinde yapılmış süslemeler yer alır. Konutun pencereleri ahşap ve çift kanatlıdır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının kırma çatısı ve metal sundurması yakın zamanda yenilenmiştir. Pencerelerde yakında dönemde aslına uygun olarak ahşap malzemeden çift kanatlı olarak yenilenmiştir. Yapının sol ve sağ uçtaki çörtlenleri kare ağızlı yukarıdan aşağı doğru daralan ve duvara sabitlenmiş, kırmızı renkte aslına uygun olarak yenilenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.106.

3.1.50. Ortakapı Mahallesi 190 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	İşyeri ve konut
Tescil Tarihi	23.06.1988 *

Genel Tanım:

Düz zemin üzerine tek katlı olarak inşa edilen yapı, dikdörtgen planlıdır. Güneye bakan ön cephe düzgün kesme bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Yan cephelerde ise moloz taş kullanılmıştır. Günümüzde konut özelliğini kaybeden yapı hem işyeri hem konut olarak kullanılmaktadır. İşyerlerinin kullanım şekline sebep, konutun cepheleri net olarak anlaşılabilir. Genel itibarı ile sade bir özellik gösterir. Bulunduğu caddenin de hareketli olması sebebiyle iki dükkân işletmesine açılan bölümleri arasında konuta dair iki dikdörtgen formlu pencere yer alır. Konutun girişi arka cepheden sağlanır. Cephede görülen dükkânlar, dikdörtgen formludur. Cephenin merkezinde yer alan iki pencere, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Pencereler içten yine çift kanatlı, ahşap kepenklere sahiptir. Üzerlerinde düz kemerlerle başlık oluşturulmuştur. Yapının köşelerinde ve pencerelerin yanında yalancı sütunlar vardır. Klasik olarak ele alınan yalancı sütunlar yapıya hareketlilik katar. Konutun saçak alanı geniş tutulmuştur. Altından yatay uzanan silme kuşağı ile sınırlanan alanın içi düzgün kesme taşlarla sade tutulmuştur. Yapının üst örtüsü yüksek eğimli, kırma çatıdır.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Konutun işyerleri bölümlerinin de açılmasıyla cephede bozulmalar meydana gelmiştir. Üst örtü tamamıyla yenilenmiştir. Eski çinko sac levhalar yerine, renkli (kırmızı) düz kesim çinko levhalar kullanılmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.113.

3.1.51. Ortakapı Mahallesi – Sağlık Merkezi

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Yusuf Bey Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	İşyeri/Sağlık Merkezi
Tescil Tarihi	09.11.2002 *

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzda inşa edilen yapı, düz alan üzerine doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephede bir kat düzgün kesme taş sırası üzerine tamamı tuğla malzeme kullanılmıştır. Tuğla malzeme kullanımını açısından Kars ve civarında özgün sivil mimari örneklerinden biridir. Ana giriş kapısı merkeze alınmış olup, dikdörtgen formludur. Üzerinde kare, aydınlık penceresi yer alır. Pencerenin önünde yer alan demir korkuluklar simetrik düzende, kıvrımlı forma sahiptir. Kapının üstünde basık kemer ve ortasında dışa taşkın kilit taşı yer alır. Yapının pencereleri dikdörtgen ve çift kanatlıdır. Pencereler üzerinde basık kemer formunda başlıklar oluşturulmuştur. Ana girişin yanlarında ve cephenin iki kenarında yalancı sütunlar yer alır. Konutun üstten yatay uzanan ve yalancı sütun başlıklarını da içine alan silme kuşağı yer alır. Geniş tutulan bu alan da ince şeritler arasında köşeli küçük kare parçalar dışa taşkın olarak hareketlilik sağlanmıştır. Cephenin yüzeyinde tuğla malzemenin yatay ve dikey hatları kullanılan süsleme unsurları ile bir bütünlük sağlar. Yapının üst örtüsü, yüksek tek yöne eğimli kırma çatısı üzerinde dikdörtgen ve kare tabanlı iki tuğla malzemeli bacaları yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Konutun ön cephesinde kullanılan yoğun tuğla malzeme üzerine beyaz renk plastik boyama işlemi yapılmıştır. Boyadan önce sıva işlemi yapılmadığı için tuğla doku net anlaşılır. Ana giriş kapısı çelik kapı olarak değiştirilmiştir. Pencereerde ise çift kanatlı pvc sistemi uygulanmıştır. Çatının üst örtüsü de tamamıyla yenilenip, düz kesim renkli çinko levha kullanılmıştır. Yapının çörlenleri de aslına uygun görünüme sahip olup, ağız kısmı çinko, boru kısmında plastik malzeme kullanılarak yenilenmiştir.

Bibliyografya

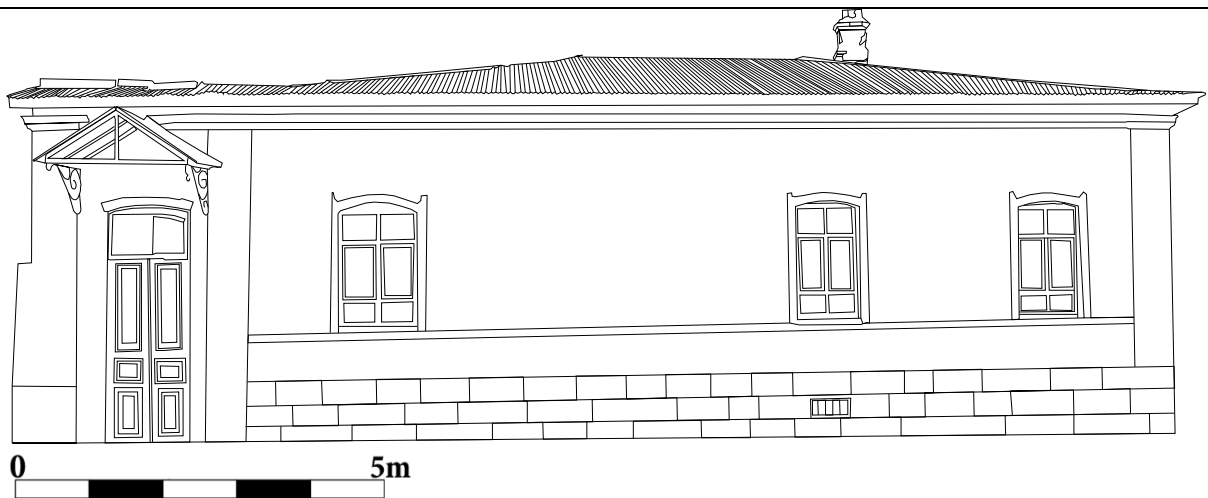
Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 149.

3.1.52. Ortakapı Mahallesi 89 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Kafeterya
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen konut, bodrum kat üzerine tek katlı olarak inşa edilmiştir. Yapının iki cephesinde düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Ön cephenin dışında, doğu cephesi de Ordu Caddesi'ne baktığı iç ön cephede yapılan düzenlemelerin benzerini taşır. Konutun ana girişi sol yöne alınmıştır. Dikdörtgen formlu, aydınlık penceresi bölümü oval uzanan kapısı, çift kanatlıdır. Yüzeyi oldukça sade dikdörtgen panolardan oluşur. Kapının üstünde demir malzemeli sundurma yer alır. Ön cephede yer alan üç adet pencere dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Her biri dikdörtgen formda iki ucu sivrilen çerçeve form düzenine sahiptir. Pencerelerin altından yatay bir silme kuşağı düz olarak geçer. Cephe yüzeyi oldukça sade bir görüntüye sahip bu yapının saçak kısmında silme kuşağı düz satıhta ilerler. Üst örtü çift meyilli ve orta eğime sahip kırma çatı şeklinde düzenlenmiştir. Kare tabanlı tuğla malzemedan yapılan bacası, doğu yönünde yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Konut özelliğini kaybeden bu Baltık mimari üslubun yalın örneği, uzun yıllardır işyeri veya kafeterya gibi özel işletme amacı ile kullanılmıştır. Yer yer birçok onarım gördüğü anlaşılan yapıda caddelere bakan iki cephede de üst beden duvarları sıvanmış ve iki renkli boyama işlemi yapılmıştır. Pencereilerin de dış çerçeve formlu süslemesi de beyaz renk boyama işlemi geçirmiştir. Yapının bodrum katında sıvama işlemi yoktur. Düzgün kesme bazalt taşlar yatay uzantıda üç sıra yer verilmiştir. Sundurma ve üst örtüde iki renkli çinko levhalar kullanılmıştır. Bacanın dört yüzeyi sıvanmış fakat yer yer dökülmeler yaşandığı için tuğla ana malzeme görülmektedir.

Bibliyografya

-

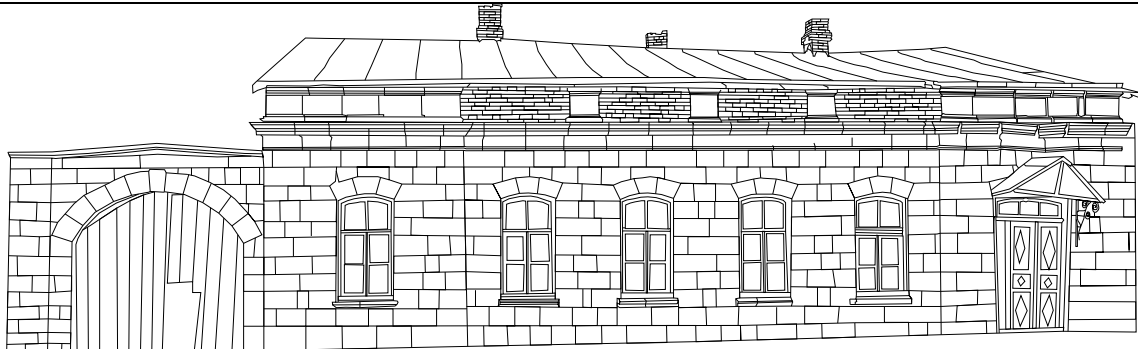

3.1.53. Ortakapı Mahallesi 126 Numaralı Konut (Hikmet Çiftçi Evi)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Ordu Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988

Genel Tanım:

Düz alan üzerine enine dikdörtgen planlı olarak inşa edilen konut, tek katlıdır. Ön cephe düzgün kesme bazalt taş malzeme, yan cephelerde ise moloz taş ve tuğla kullanılmıştır. Yapının iki adet ana girişi vardır. Konuta geçişi sağlayan ana giriş kapısı, sol yöne alınmıştır. Dikdörtgen formlu, ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır. Kapının yüzeyinde simetrik nizamda dörtgen panolara yer verilmiştir. Kapı üstünde ise çinko malzemeden sundurma yer alır. Yapının ikinci girişi, hayat kapısıdır. Yuvarlak kemer forma sahip bu kapının ahşap malzemeden çift kanatlıdır. Cephe yüzeyinde yer alan pencereler ise dikdörtgen formlu, ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır. Pencerelerin üstünde yay kemer formunda başlıklar vardır ve altta denizlik alanı geniş tutulmuş olup, dışa taşkın olarak düzenlenmiştir. Üst örtünün hemen altında alınlık görümlü yer yer dökülmelerin yaşandığı ve tuğla malzemenin ortaya çıkan alanda yatay silme şeritlerin arasında yekpare taşlarla sade pano görüntüsü verilmiştir. Çatı bölümü çift meyilli olup, beşik çatı ile örtülüdür. Üzerinde kare tabanlı, tuğla malzemeden üç adet baca yer alır. Konut genel görünümü ile sade bir görüntü çizer. Süslemelerden uzak, bazalt taş hâkimiyeti ağır basar.

Yapılan Onarımlar: Konutun ön cephesinde pencerelerin kasası ve ana giriş kapısının yüzeyinde beyaz plastik boya kullanılmıştır. Özgün olmayan sundurma üçgen mini beşik çatı görünümünde, çinko malzemeli olarak yenilenmiştir. Üst örtüde de renkli düz çinko levha kullanılmıştır.	
Bibliyografya	Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 132.

3.1.54. Ortakapı Mahallesi 147 ve 149 Numaralı Konutlar

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz alan üzerine enine dikdörtgen planlı ve tek katlıdır. Günümüzde yapı konut işlevi görmediği için cephe yüzeylerinde iç bölümlerde tahribatlara uğramıştır. Cephelerde düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Tek katlı konutun iki ana giriş cephesi vardır. Kullanıldığı dönemlerde iki ayrı ev düzenine sokulan bu yapıda farklı bir bölünme yaşanması bakımından önemlidir. İki giriş de dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Ahşap malzemedeki kapılarda simetrik görünüm ve sadelik öne çıkar. İkisinin de üstünde yer alan demir dövmeli sundurmaların günümüze sadece zarar görmüş olan iskelet kısımları gelebilmiştir. Cephede yer alan pencereler dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Lenton ve söve bölümü birbiri ile bağlantılı şekilde ince şeritlerden oluşan çerçeve formu verilmiştir. Lentonun merkezine dikdörtgen, kabartma şeklinde kilit taşları yerleştirilmiştir. Pencerelerin denizlik kısımları ile içe doğru genişleyen ve hafif dışa taşkın şekilde düzenlendiği görülür. Cephe yüzeyinde iki kenarda kesme taştan yalancı sütunlar yer alır ve yukarıdan ince şeritlerle uzanan silme kuşağının bütünlüğü içinde başlık kısımları da katılmıştır. Yapının üst örtüsü çift meyilli, kırma çatıdır. Üzerinde yer alan yarım daire cam buranın depo amaçlı kullanım amacı taşıdığını gösterir. Çatı üzerinde kare tabanlı, tuğla malzemeli üç adet baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Uzun süredir kullanılmayan yapıda birden çok bölüme ciddi tahribatlar görülür. Tescile girmeyen ve şahıs mülkiyetinde olan konutun kullanıldığı süreçte beden duvarları sıvanıp, iki renkli boyama işlemi görmüştür. Kapılar ve pencerelerde de benzer boyama işlemi yapılmış olup, plastik boya kullanılmıştır. Konutun çatısında zarar gören bölümler üzerine sadece düz çinko levhalarla yama yapılmıştır.

Bibliyografya

-

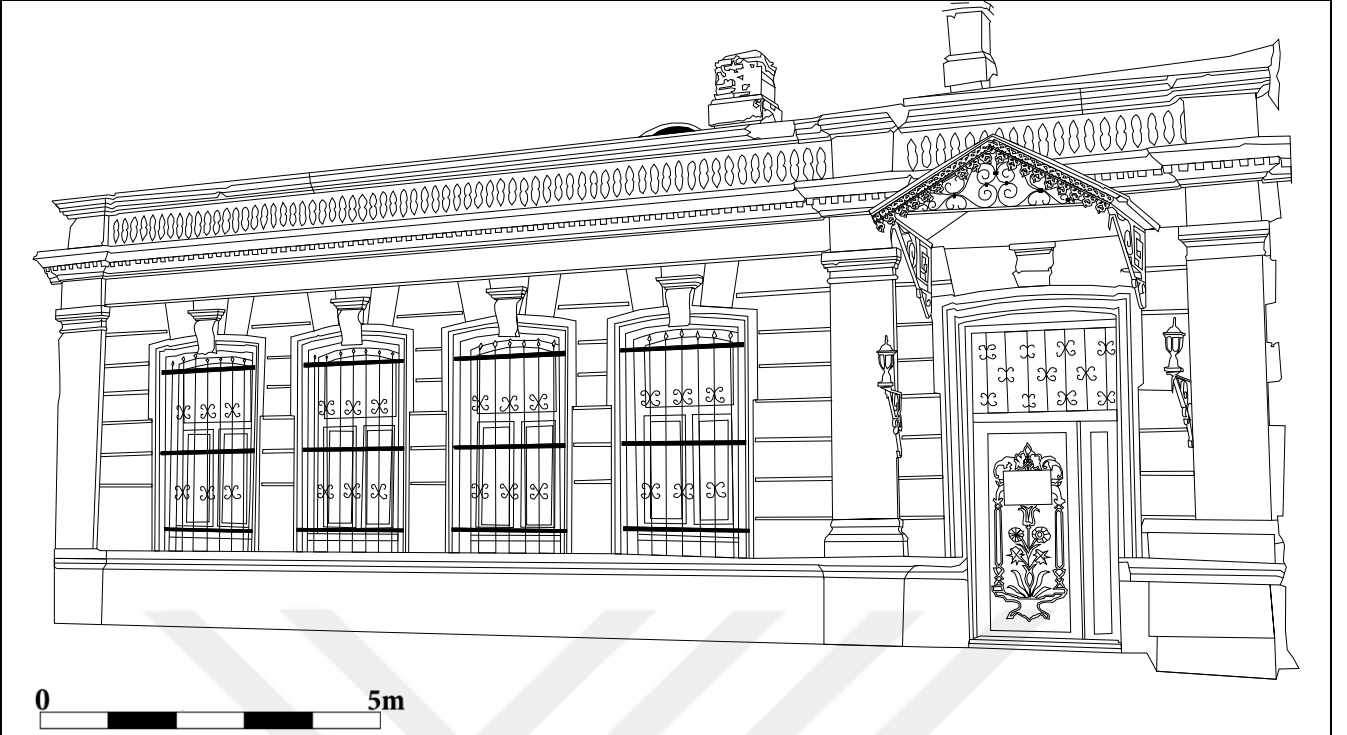
3.1.55. Ortakapı Mahallesi 304 Numaralı Konut (Atatürk Caddesi)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, hafif eğimli zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephe kesme bazalt taş malzeme, yan ve arka cephesinde moloz taş kullanılmıştır. Konutun sol yönüne eklenen tek gözlü oda, cepheden bitişik bir alan oluşturmuştur. Tek eğimli ve kırma çatılı olan odanın ahşap giriş kapısı üzerinde çinko malzemeli, üçgen formlu sundurması yer alır. Kapının hemen yanında ahşap malzemeli, çift kanatlı penceresi mevcuttur. Yapının merkezine balkon görünümlü sundurma alanı yapılmıştır. Kare bir alana sahip sundurmanın üzeri kırma çatılı ve çinko kaplamalıdır. Ahşap malzemeli ve cam bölmeli bu alanın kapısı yana kaydırılmıştır. Çift kanatlı bu kapıdan sundurma alanının içine oradan da esas giriş kapısına ulaşılır. Cephede yer alan pencereler dikdörtgen formlu, ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır. Her birinin üstünde düz kemerler söveleri oluşturduğu dikey girintili ve çıkıntılı düzenleme ile çerçeve formu oluşturulmuştur. Pencerelerin denizlik alanları içe doğru genişler ve dışa doğru da taşkın olarak yapılmıştır. Çatının saçak kısmında bir dizi ince şeritlerden meydana gelen silme kuşağı sade bir görünümle ele alınmıştır. Çift meyilli kırma çatısının üzeri düz çinko levhalarla kaplıdır. Çatı üzerinde kare bir açıklık yer alır ve dört adet kare tabanlı, tuğla malzemeli baca yer almaktadır. Çatıya sabit çinko çörlenler döneminden kalma özgün nitelik taşıyan nadir örneklerden biridir. Yapının genelinde sadelik hakim olup, ahşap kapalı sundurma alanı ve pencerelerin dış çerçeveleri canlılık ve hareket kazandırır.

Yapılan Onarımlar:

Konut işlevselliğini koruyan bu yapıda, cephede geçici onarımlar yapılmıştır. Pencerelerin kasaları ve sundurmanın ahşap bölümlerinde plastik boya kullanılmış olup, zamanla bu boyalar dökülmüştür. Cephe yüzeyi sıvanıp, boyama işlemi yapılmıştır. Bu boya da zamanla dökülmeler yaşayıp, alttaki sıva görüntü ortaya çıkmıştır.

Bibliyografya

-

3.1.56. Ortakapı Mahallesi 304 Numaralı Konut (Şehit Yusuf Bey Cad.)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Yusuf Bey Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	İşyeri
Tescil Tarihi	09.11.2002 *

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephede düzgün blok bazalt taş malzeme, yan cephelerde ise yığma moloz taş kullanılmıştır. Konutun ana girişi, sol yöne alınmıştır. Çelik kapısı üzerinde dikdörtgen formlu ve demir korkuluklu aydınlık penceresi yer alır. Kapının söveden lentona dek uzanan çerçeve formunun merkezine kilit taşı kullanılmıştır. Kapı üstünde yer alan dövme demir ayaklara oturan metal sundurmada kıvrımlı ince işçilik görülür. Sundurmanın üzeri çinko kaplı olup, saçak kısmında metal üzerine ajur tekniği uygulanmıştır. Yapının pencereleri dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Her pencere üzerinde çerçeve formu simetrik nizamda uygulanmış olup, sövelerden lenton bölümüne doğru ince çizgi görünüm merkezde dışa taşkın kilit taşları ile birleşerek bir bütünlük sağlanmıştır. Yapının kenarlarında ve girişin yanında yer alan yalancı sütunlar klasik görünümle ele alınmıştır. Konutta en dikkat çeken alan çatının cepheden görünümünü gizleyen yükseltilmiş saçak kısmıdır. Geniş tutulan bu alanda yatay ve aralıklı olarak bordür kuşağı, ince şeritlerden oluşan silme kuşağı ve sıralı devam eden küçük karelere yer verilmiştir. Üst örtü sistemi, beşik çatı olup, kare ve dikdörtgen tabanlı tuğla malzemeden iki bacası ve yarım daire açıklığı vardır.

Yapılan Onarımlar:

Konutun genelinde çeşitli onarımlar görülür. Ahşap kapı yerine, yüzeyinde bitkisel motif olan çelik kapı ile değiştirilmiştir. Ahşap pencereler yerine çift camlı pvc sistemi uygulanıp, önlerinde dövme demirden kıvrımlı korkuluklar eklenmiştir. Kapının yanlarına iki adet klasik görünümlü, aplik yerleştirilmiştir. Cephe yüzeyinde iki renk boyama işlemi yapılmıştır. Sundurmanın ve beşik çatının üst örtüsü, renkli düz çinko levhalar kullanılmıştır. Bacalarında yüzeyleri sıvanmış olup, dökülmeler yaşanmıştır.

Bibliyografya

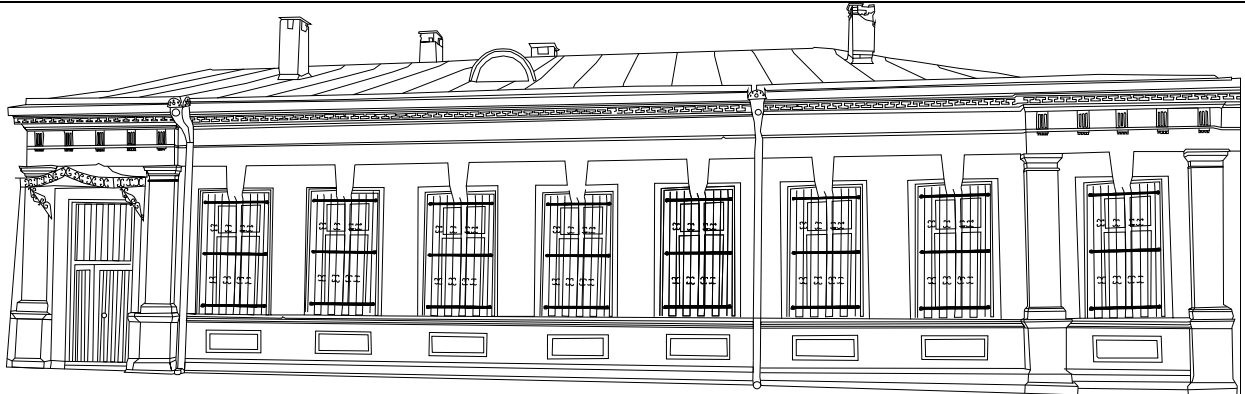
-

3.1.57. Ortakapı Mahallesi 191 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988*

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. Batıya bakan ön cephesi, düzgün kesme bazalt taş malzemeden yapılmıştır. Yapının ana girişi sağ yöne alınmıştır. Dikdörtgen formlu ve tek yöne açılan kapısının üzerinde dövme demir malzemeden sundurması yer alır. Üzeri çinko kaplıdır. Konutun pencereleri dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Tüm pencerelerin üzerinden bordür görünümlü devam eden, bir bütün halinde birbirine bağlı kilit taşları yer alır. Yine her pencerenin altında içi boş tutulmuş, dikdörtgen panolara yer verilmiştir. Ana girişin bulunduğu bölüm ile konutun sonunda yer alan pencere çevresi, cephe duvarlarına göre önce çıkarılmıştır. Simetrik görünümlü olan bu alanlarda klasik nizamlı yalancı sütunlar yer verilmiştir. Yalancı sütunların üstünde beş adet yivli kare süslemelere yer verilmiştir. Cephenin saçak bölümünde geometrik formlu bordür kuşağına yer verilmiştir. Konutun üst örtüsü kırma çatı olup, üzerinde dört tuğla örülü baca ve yarım daire açıklık yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının ön cephesinde çeşitli bölümlerde onarımlar görülür. Ana giriş kapısı değiştirilip, metal malzemeden kapı yerleştirilmiştir. Ahşap pencereler yenilenip, çift camlı pvc sistemi uygulanmıştır. Pencereler önünde yer alan demir korkuluklar yenilenmiştir. Cephe yüzeyi sarı ve beyaz renk boyama işlemi yapılmıştır. Yapının üst örtüsü renkli çinko düz levhalar kullanılmış, bacalarında yüzeyleri sıvanmıştır.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 96.

3.1.58. Ortakapı Mahallesi 51 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	İşyeri
Tescil Tarihi	09.11.2002*

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. Cephede düzgün kesme bazalt taş malzeme, yan cephelerde ise moloz taş kullanılmıştır. Güneye bakan ön cephesi, oldukça sade görünümünü taş dizinin ağırlığına bırakmıştır. Günümüzde işyeri olarak kullanılan yapıda birçok değişiklikler yaşanmıştır. Cephenin merkezine alına ana giriş kapısı, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Kapının zeminden yukarıda kalması sebebiyle birkaç basamaklı merdiven yer alır. Kapının üstünde dövme demir malzemeden sundurma vardır ve üstünde çinko malzeme kaplıdır. Cephede yer alan pencereler, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Pencerelerin üzerinde düz kemerli başlıklar yer alır ve altından yatay uzanan ince şeritlerden meydana gelen silme kuşağı yer alır. Cephenin saçak kısmında da aynı silme kuşağından yer alır. Konutun üst örtüsü kırma çatı olup, üzerinde kare tabanlı, tuğla örülü bacası yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Konutun uzun yıllardır işyerlerine kiralanması sebebiyle çeşitli değişiklikleri ve onarımları geçirmiştir. Sağ yönde yer alan tek pencerenin kasası kaldırılıp, genişletilmiş ve de pvc sistemi uygulanmıştır. Bu alanın yüzeyindeki taşlar kaldırılıp, yine kesme taş malzeme ile yenilenmiştir. Taşlar arasına çimento harçlı sıva yapılmıştır. Konutun ana giriş kapısı değiştirilip, demir malzemeli, sade görünümüne sahip kapı konulmuştur. Sol yönde yer alan iki pencerenin sadece ahşap kasaları plastik boya kullanılmıştır. Üst örtüde renkli galvanizli trapez sac kullanılarak, yenilenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 154.

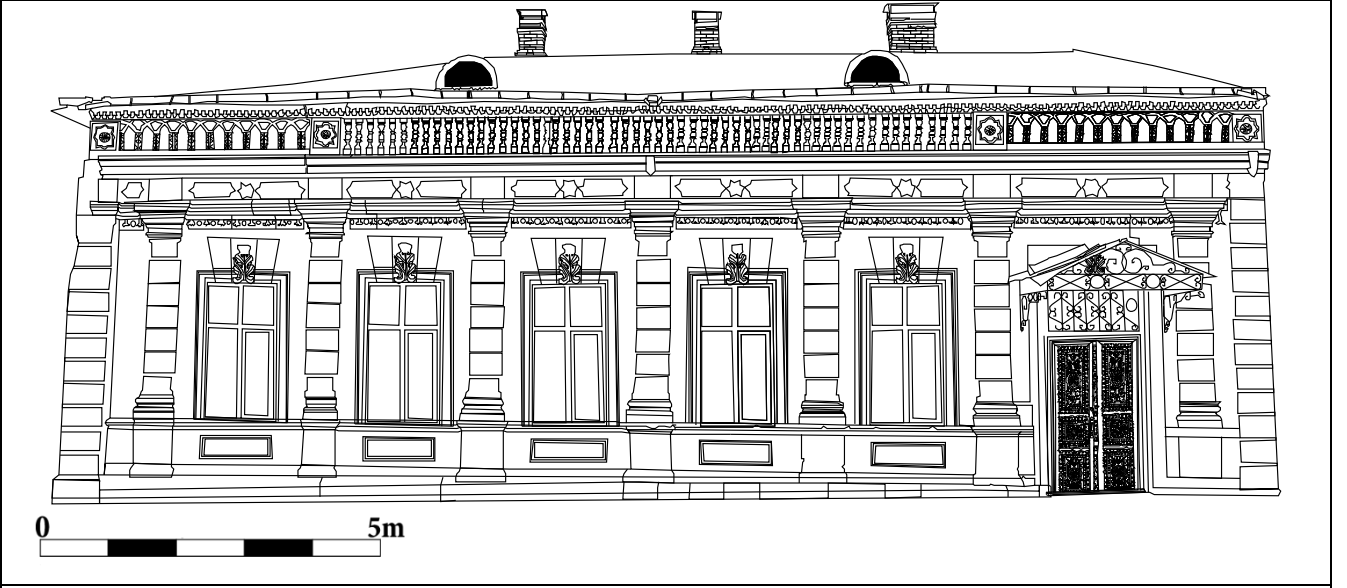
3.1.59. Ortakapı Mahallesi 114 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Ortakapı Mahallesi
Cadde/Sokak	Atatürk Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	23.06.1988*

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. Güney yöne bakan ön cephede düzgün kesme bazalt taş malzeme, yan cephelerde moloz taş kullanılmıştır. Konutun caddeye bakan ön cephesi, oldukça hareketli bir yüzeye sahiptir. Sol yöne alına ana giriş kapısı, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Aydınlık penceresine de yer verilen kapının üstünde dikdörtgen formlu ve dövme demir korkuluk vardır. Kapı kanatlarının yüzeyinde ajur tekniğinde, ince işçiliğe sahip bitkisel süslemelere yer verilmiştir. Cephe yüzeyine sabitlenmiş, dövme demir malzemeli sundurma yer alır ve üstü çinko kaplanmıştır. Cephe yüzeyinde yer alan pencerelerde dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Her pencerenin üstünde, altında ve yanlarında simetrik olarak düzenlenen süsleme öğelerine yer verilmiştir. Barok üslubun, Baltık mimari tarzına yansımaları gösteren önemli bir sivil mimari örneğidir. Pencerelerin üstünde stilize yaprak formunda kilit taşları yer alır. Pencerelerin lenton ve sövelerine dek uzanan çerçeve formu verilmiştir. Yine pencerenin altında içi boş bırakılmış, dikdörtgen panolar yer alır. Cephenin kenarlarında ve pencere aralarında, doruk başlıklı klasik görünümlü yalancı sütunlara yer verilmiştir. Sütunların kaideleri zemine kadar uzanır. Cephenin üst bölümünde yer alan çeşitli bordür süslemeler ve saçak bölümünün hareketli simetrik yapısı dikkat çeker. Sütun başlıklarının hemen üstünde yer alan yatay şeritte, altıgen ve sekizgen süslemeler dışa taşkın görünümlü, süslemelere yer verilmiştir. Bu alanın üstünde üç sıra yatay silme kuşağı, ince şeritler halinde uzanır. Saçak bölümünde ise yıldızlı panolar arasında üç bölüm oluşturulmuştur. Yan bölümlerde stilize edilmiş, bitkisel süslemeler orta alanda ise korkuluklara yer verilmiştir. Çatının alt hizasında da küçük karelerin üstlü altı olarak yatay dizilerek, bordür olarak geçmektedir. Üst örtü, çift meyilli kırma çatı şeklinde düzenlenmiş, çinko kaplıdır. Üzerinde yarım daire iki açıklık ve tuğla örülü, üç adet baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Konut özelliğini koruyan yapı, işlevselliğini korumakla birlikte buna uygun birkaç değişime tabii tutulmuştur. Pencere değiştirilip, pvc sistemi ile çift cam uygulaması yapılmıştır. Pencere önlerinde dövme demir malzemeden korkuluklar eklenmiştir. Ana giriş kapısının yüzeyi, plastik beyaz renk, boyama işlemi yapılmıştır. Sundurmanın ve çatının üst örtüsünde renkli çinko malzeme ile yenilenmiştir. Tuğla bacaların ağız kısmında çinko malzemeden, başlıklar eklenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 117.

3.1.60. İstasyon Mahallesi 17 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	İstasyon Mahallesi
Cadde/Sokak	Wesel Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	Yok
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzında inşa edilen yapı düz zemin üzerine, tek katlı ve enine dikdörtgen planlıdır. Yapıya sonradan eklenen çıkma kat ile çatı hizasında küçük bir teras oluşturulmuştur. Konut bugün ikiye bölünmüş, iki ailenin yaşayacağı şekilde tasarlanmıştır. Yapının solunda kalan bölüm sonradan inşa edilmiştir. Bu da giriş kapısının yanında uzanan muhtemel hayat kapısına ait geniş kemer kalıntısı günümüze gelmiştir. Sol bölümdeki konut düzgün kesme taştan cephesi örülmüş, ahşap çift kanatlı giriş kapısı ve pencereleri yer alır. Yapının sağ bölümünde kalan kısmı 19.yy'ın sonlarında inşa edilmiş, düzgün kesme bazalt taşı kullanılmıştır. Cephe pencereleri, merkezde yer alan konutlara göre farklılık gösterir. Geniş tutulmuş üzerinde düzgün kesme taştan yuvarlak kemerler yapılmış, pencerelerin ahşap iskeletlerinin üst kısımları yuvarlak kemer formunda ele alınmıştır. Pencerede oluşturulan form kapıda da uygulanmış, ahşap çift kanatların üst bölümü hemen altına pencereler simetrik olarak eklenmiştir. Bu görünümde nadir olarak giriş kapılarında uygulanan bir tekniktir. Giriş kapısı üzerinde sundurma yer alır. Çatı alt hizasında yatay uzanan silme kuşağı yer alır.

Yapılan Onarımlar: Yapının iki ayrı bölümü üst örtüde çatıda birleştirilmiş olup, çinko levha ile kaplıdır. Çatıya eklenen teras katında üst örtüsü çinko levhalıdır. Yapının sol bölümü tamamen yeniden inşa edilmiştir. Sağ bölümde kalan yapı özgünlüğünü cephede yüzeyinde taş düzeninde, giriş kapısı ve pencerelerinde görürüz. Sonda yer alan pencere değiştirilmiş, buraya üçüncü bir cam kapı eklenmiştir.	
Bibliyografya	-

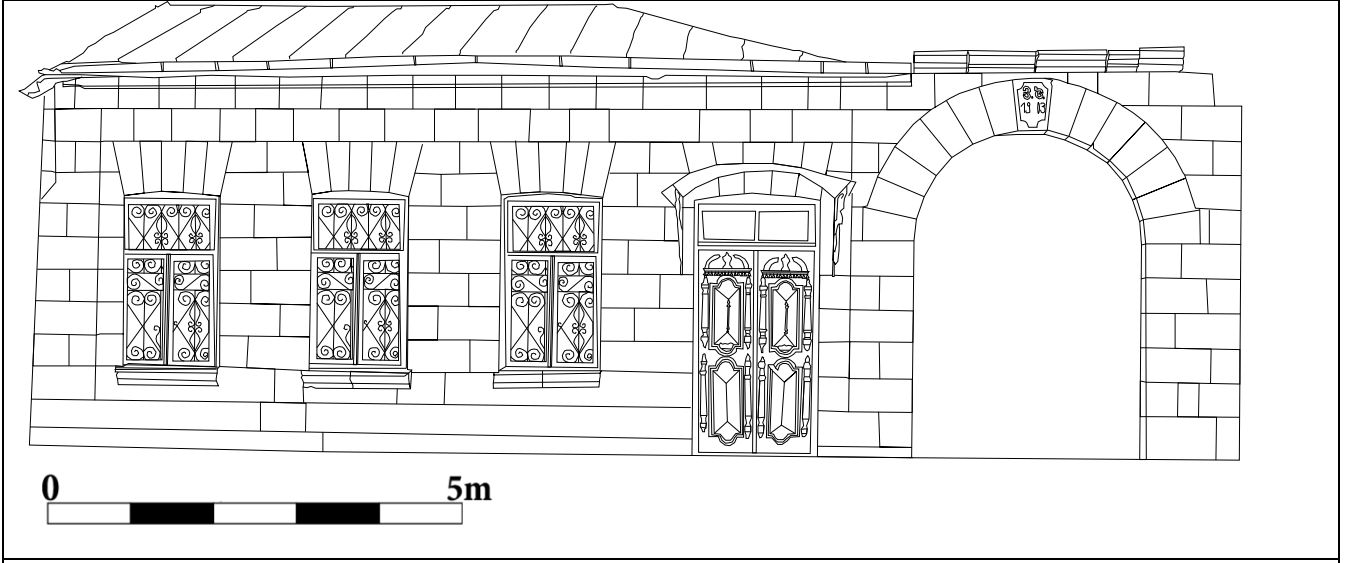
3.1.61. İstasyon Mahallesi 39 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	İstasyon Mahallesi
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	1903
Kitabe	İnşa kitabesi vardır.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz alan üzerine enine dikdörtgen planlı ve tek katlıdır. Konut işlevini koruyan yapının cephesinde düzgün kesme bazalt taş malzeme, arka ve yan cephelere kesme ve moloz taş kullanılmıştır. Konutun ana girişi dikdörtgen formlu ve ahşap malzemelidir. Çift kanatlı kapının iki yüzeyinde simetrik düzenlenmiş, kabartma tekniğinde süslemelere yer verilmiştir. Kapı üzerinde aydınlık penceresi yer alır. Ana girişi koruyan sundurma demir dövme ayaklar üzerine oturur ve çinko malzeme ile üstü kapalıdır. Yapının ikinci kapısı yuvarlak kemerli hayat kapısıdır. Kapının kemerinde merkeze alınmış, kilit taşı üzerine 1903 tarihli inşa kitabesi bulunur. Konutun pencereleri aynı nizamda ele alınmıştır. Dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Üstünde her birinin basık kemerli başlık formu oluşturulmuştur. Pencerelerin iç bölümünde çift kanatlı ahşap kepenkler; önlerinde ise demir dövme ince işçiliğe sahip simetrik süslemeler görülür ve denizlik bölümleri dışa taşkındır. Konutun çift eğimli çinko kaplı kırma çatısı üzerinde baca arka cephede kalmıştır. Sade görümlü cephe yüzeyinde pencereler ve ana giriş kapısı üzerindeki süslemeler yapıya hareket kazandırır.

Yapılan Onarımlar:

Konut işlevini koruyan yapının cephesinde sadece pencerelerin kasalarında, kepenklerinde, demir korkuluklarında ve ana giriş kapısı yüzeyinde beyaz plastik boyama işlemi yapıp, yenilenmiştir.

Bibliyografya

-

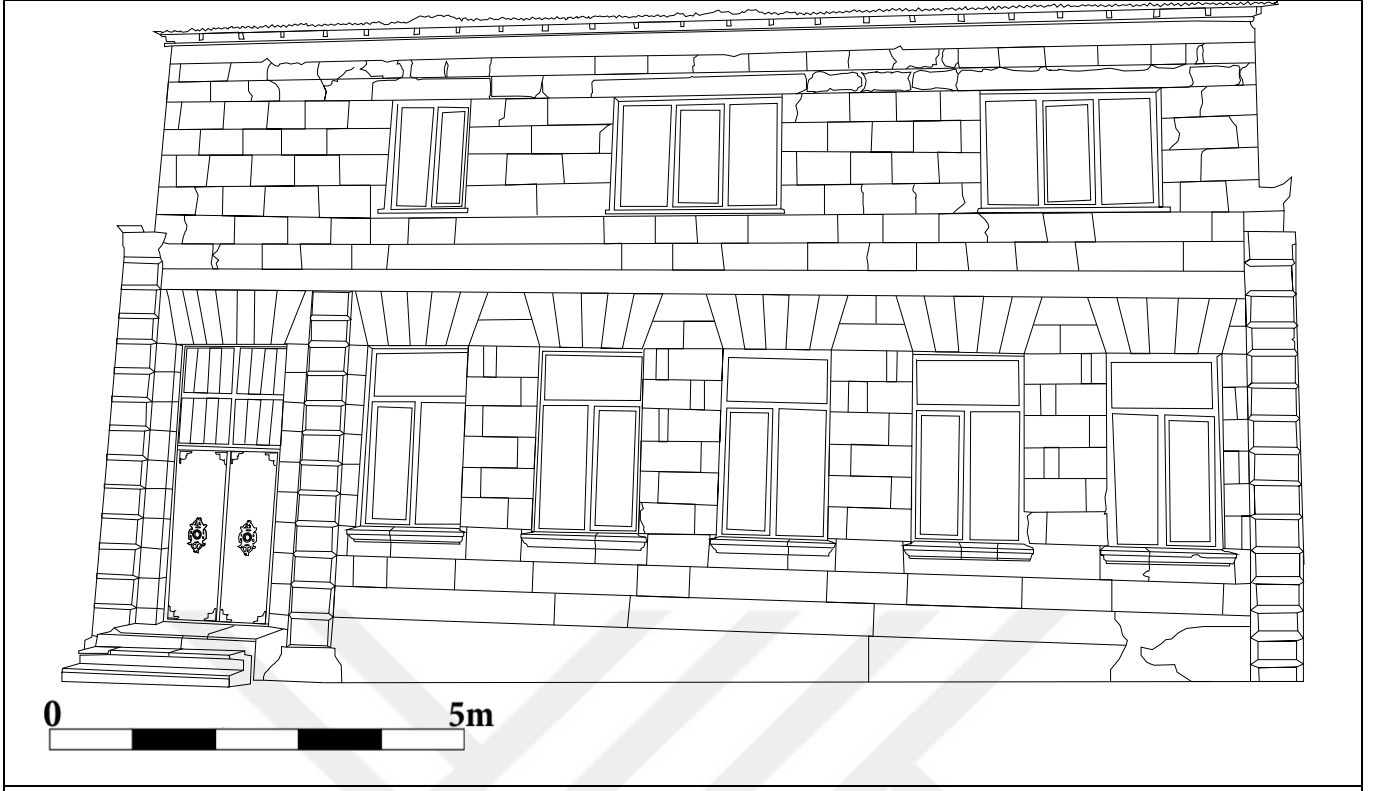
3.1.62. İstasyon Mahallesi 89 Numaralı Konut (Kars Belediyesi Temizlik İşleri Müdürlüğü)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	İstasyon Mahallesi
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Resmi bina
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzda inşa edilen yapı, eğimli zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiş olup, sonradan eklenen ikinci eklenmiştir. Cephede düzgün kesme bazalt taş malzeme iki katta da kullanılmıştır. Konutun ana girişi sol yöne alınmış olup, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Kapı üzerinde kare, önünde demir korkuluklu aydınlık penceresi yer alır. Alt kat pencereleri de dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Her birinin üzerinde düz kemer formunda başlıklar yer alır ve denizlik bölümü geniş tutulmuş ve de dışa taşkındır. Ana giriş kapısının yanında ve cephenin sağ yönünde kenarda kabartılmış, düzgün kesme taşlı yalancı sütunlara yer verilmiştir. Yapının üst örtüsü kaldırılıp, buraya ikinci bir kat eklenmiştir. Alt kat kesme taşlarına göre daha küçük ebatta bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Bu kata üç adet pencere bölümü eklenmiştir. İki üç bölmeli, sol yöndeki çift kanatlıdır. Sade bir yüzeye sahip ikinci katın üst örtüsü ince şeritlerden oluşan çinko levhalar ile örtülüdür.

Yapılan Onarımlar:

Yapının tüm pencereleri yenilenip, pvc sistemi uygulanmıştır. Konutun ahşap girişli ana kapısı değiştirilip yerine metal malzemeli kapı konulmuştur. Üst örtüde çinko levhalar kullanılarak yenilenmiştir.

Bibliyografya

-

3.1.63. Kaleiçi Mahallesi 1 Numaralı Konut (Namık Kemal Toplum Merkezi)

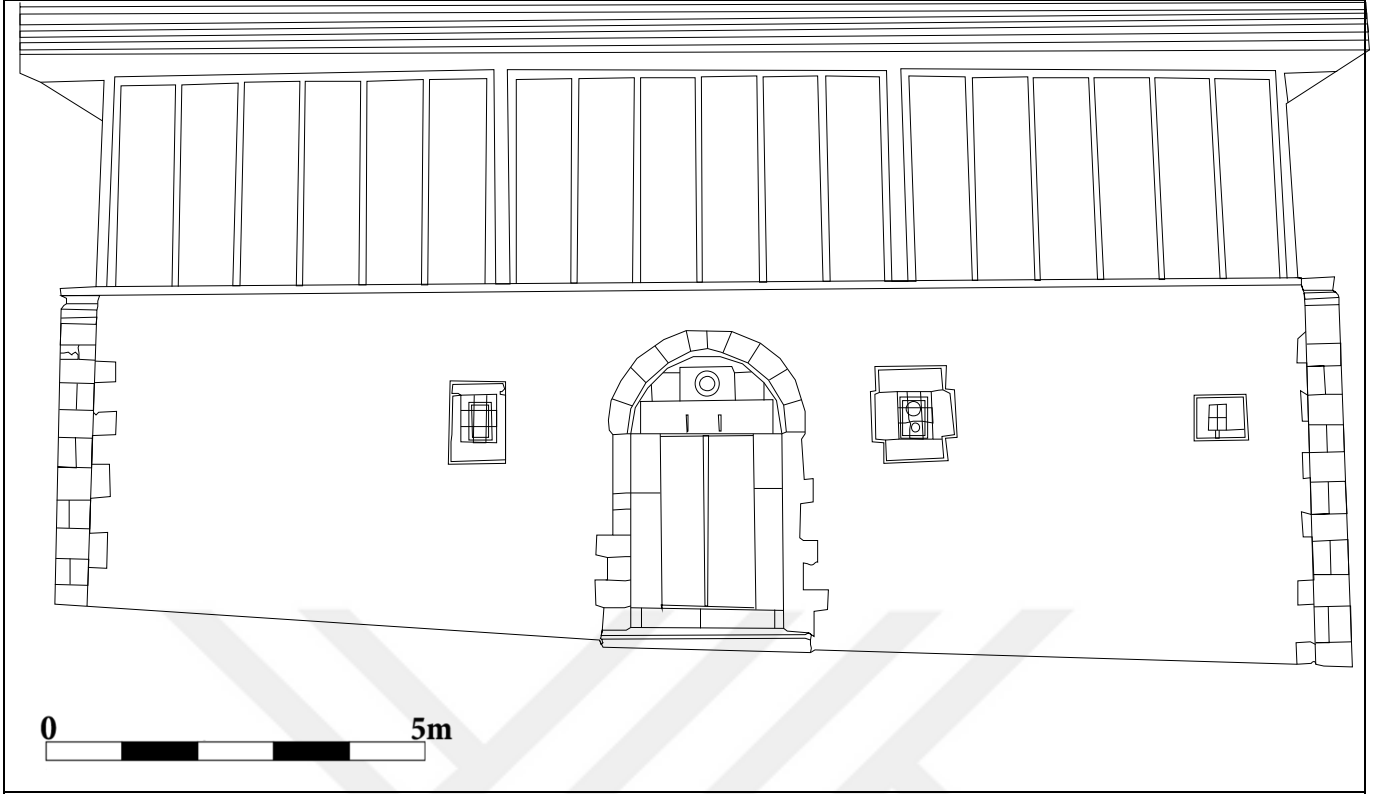
İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaleiçi Mahallesi
Cadde/Sokak	Erzurum Caddesi
Mimari Çağ	XVIII. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Toplum merkezi
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konak, sultan III. Selim döneminde inşa ettirilmiş olup, şehirdeki Osmanlı dönemine ait ilk paşa konağıdır. Vatan şairi olarak bilinen Namık Kemal'in dedesi Abdullatif Paşa'nın 1852-1854 tarihlerinde Kars Mutasarrıfı olarak görev yaptığı iki yıl boyunca torunu ile bu konakta kalmıştır. Paşa konağı, 2006 yılında Kars Belediyesi tarafından restore edilmiştir. Günümüzde sanat merkezi olarak hizmet vermektedir.*

Konak bugün tek katlı, kuzey-güney doğrultuda enine dikdörtgen planlıdır. Ön cephesi, yan ve arka cepheye göre eğimden dolayı aşağıda kalır. Güneye bakan ön cephenin bulunduğu alana üst kata camekânlı bir bölüm oluşturulmuştur. Yapının cephelerinde kesme taş malzeme ve moloz taş birlikte kullanılmıştır. Cephede merkeze alınan ana giriş kapısı, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Kapının üzerinde çerçeve görünümlü yuvarlak kemer, yanlardan girintili-çıkıntılı taşlarla bir bütünlük oluşturur. Cephe yüzeyinde üç küçük boyutta kare formlu önlerinde demir korkuluklar yer alır. Yapının esas pencereleri doğu ve batı yönlerine bakan cephelerinde dikdörtgen formlu ve ahşap malzemeli olarak yapılmıştır. Cephenin iki kenarında kapının yanlarındaki gibi girintili-çıkıntılı bir hareket alanı sağlanmıştır. Yapının üst örtüsü ahşap hatillar üzerine çinko kaplıdır.

Yapılan Onarımlar:

2006 yılında Kars Belediyesi tarafından konağın iç ve dış alanlarında genel bir restore işlemi yapılmıştır. Tüm cephe yüzeyleri sıvanıp, boyama işlemi yapılmıştır. Konağın kapı ve pencereleri yenilenmiştir. Ana giriş kapısında demir malzemeli çift kanatlı olarak değiştirilmiştir. Ön cephedeki küçük pencerelerde pvc sistemi uygulanmış, yan pencere ve kapılarda ahşap malzeme kullanılmıştır. Ön cephe yönüne eklenen çıkma katta sürgülü cam kaplama ile dışarıdan iç mekân görülür. Üst örtü düz dam şeklinde olup, çinko levhalarla yenilenmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 37.

3.1.64. Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konut (Paşa Konağı)

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaleiçi Mahallesi
Cadde/Sokak	Kars Çayı Yolu
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	17.09.1989*

Genel Tanım:

Baltık tarzda inşa edilen yapı, kışlık konak amaçlı yapılmıştır. Bugün Kafkas Üniversitesi sınırları içinde kalan yapı zaman zaman derslik olarak kullanılmış olup, günümüzde herhangi bir işlevi yoktur. Düz zemin üzerine, dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Tüm cephelerde iki sıra kesme taş kuşağından sonra çatıya kadar uzanan cephe yüzeyinde düzgün blok bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Yapının ana girişi cephenin merkezine alınmıştır. Ahşap malzemeli, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Kapının üzerinde aydınlık penceresi yer alır. Kapı önünde demir direklere oturan sundurma yer alır. Sundurmanın üçgen formlu dövme demir malzemedan iskelet kısmında ince işçilik ve simetrik düzenlenen kıvrımlara yer verilmiştir. Sundurmanın üstü çinko malzeme ile kaplıdır. Ana giriş kapısının iki yanında dikdörtgen formlu çift kanatlı pencereleri yer alır. Pencereler üzerimde kabartma şeklinde kabartma şeklinde kilit taşı kullanılmıştır. Her pencerenin de altında içi boş bırakılmış, dikdörtgen panolar yer alır. Cephenin sağ ve sol bölümlerinde yine simetrik nizamda ele alınmış, dikdörtgen formlu, içi boş bırakılmış panolarda dikey yerleştirilmiştir. Bu panoların yukarısında çatı hizasında alınlıklar yer alır. Sade görünümüne sahip bu alınlıkların gerisinden üst örtü yükselir. Çift eğimli, kırma çatı üzerinde kare tabanlı dört adet baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Konağın tüm cepheleri beyaz renk ile boyama işlemi yapılmıştır. Ana giriş kapısının yüzeyi ve pencere kasalarında plastik beyaz renk ile boyama işlemi yapılmıştır. Üst örtünün ön bölümünde düz çinko levhalar, geriye kalan bölümde renkli ince şeritli çinko levhalar kullanılmıştır. Bacalar yenilenmiş olup, sıvalı yüzeylerle korunaklı hale getirilmiştir.

Bibliyografya

Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s. 127.

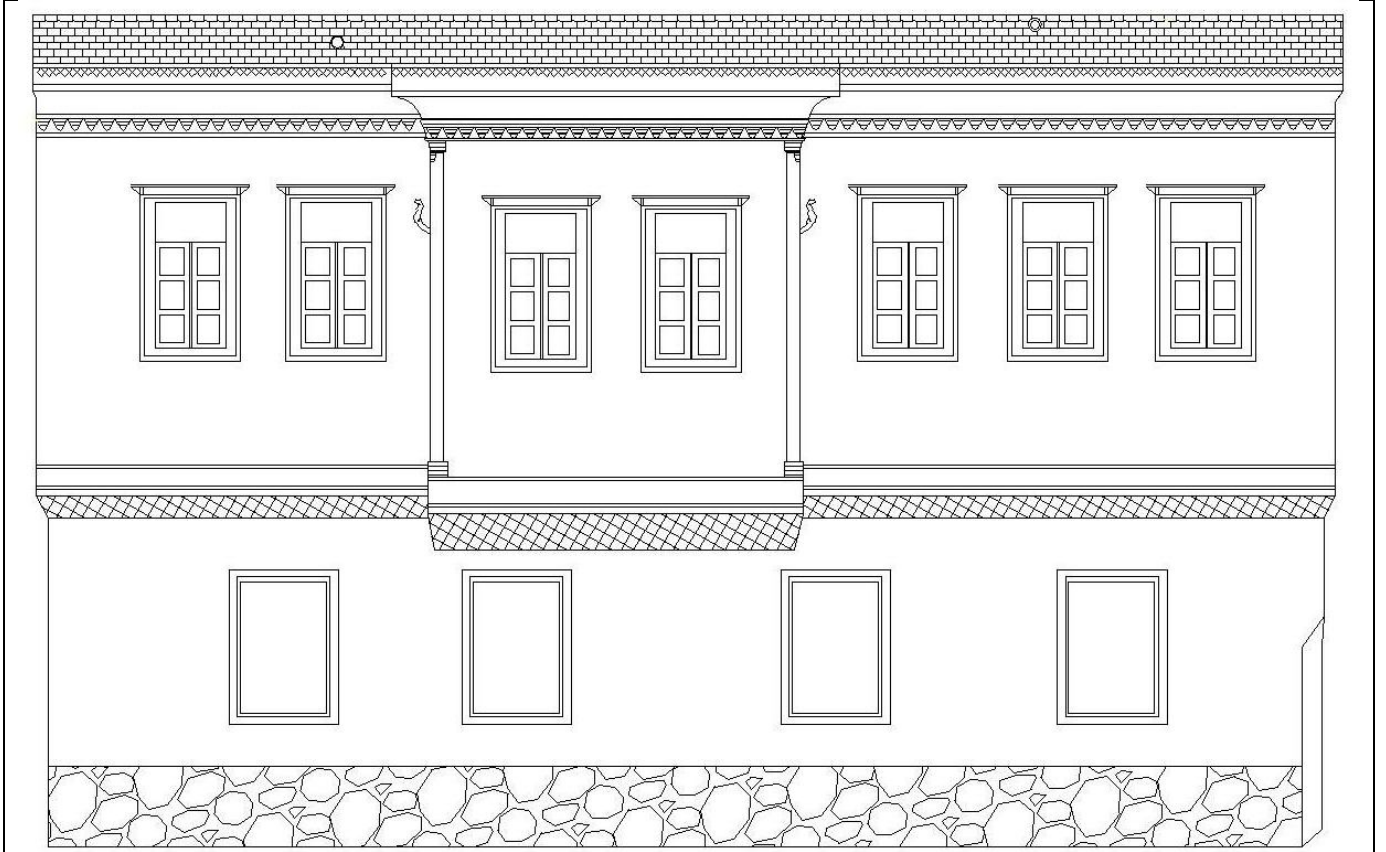
3.1.65. Kaleiçi Mahallesi Ahmet Tefik Paşa Konağı

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaleiçi Mahallesi
Cadde/Sokak	Kars Çayı Yolu
Mimari Çağ	XIX. yy. başlarında inşa edilmiştir.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konak
Tescil Tarihi	26.02.2005*

Genel Tanım:

Kars kalesinin güneybatı yönünde bulunan üç Osmanlı evinden biridir. * 19. yüzyıl başlarında son dönem Osmanlı mimari tarzında inşa edilmiştir ve Kars valiliği yapan Ahmet Tefik Paşa'nın oturduğu paşa konağı olarak da bilinir.* İki katlı, dikdörtgen planlı ve cumbalı olan konak dönemi içinde en belirgin özellikleri barındırarak gelen sivil mimari örneğidir. Yapının cephelerinde moloz taş ve ahşap malzeme kullanılmıştır. Ön cephede ahşap malzeme kullanımı yoğundur. Birinci katta sade görünümlü dikdörtgen formu pencereler yer alır. İki katı birbirinde ayıran şeritte ahşap malzeme kullanımı ile sağlanmıştır. Cumba kısmında yer alan ahşap baklava şeklindeki süsleme unsurları, yapının üst kısmında da kullanılmıştır. Saçak kısmında alttan üste doğru sırasıyla vazo ve daha da üstte de yan yana dizilmiş baklava şekilleriyle cephe son bulmaktadır. Ahşap malzeme kiriş olarak yapının duvarlarında esnekliği arttırmak için de kullanılmıştır. Konutun üst örtüsü düz dam şeklinde yapılmıştır.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Bu konak 2003 yılında başlatılan ‘ Kaleiçi Osmanlı Mirasını Koruma Projesi’ kapsamında restore edilmiştir. Restorasyonda dış cephe yüzeyleri temizlenip, sıvama ve boyama işlemi yapılmıştır.* Ahşap bölümlerde onarımlar ve cila işlemi ile parlatılmıştır.

Bibliyografya

ÇİFTÇİ, Asuman, Kars'ta Rus İşgal Dönemi (1878-1918) Konut Mimarisi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2000.
Kars İli Kültür Envanteri, Kars 2009, s.32.

3.1.66. akmak Köyü Malakan (Molokan) Evi

İl	Kars
İlçe	Merkez
Mahalle/Köyü	akmak Köyü
Cadde/Sokak	-
Mimari ağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Kars'ın merkezine 5 km uzaklıkta yer alan akmak Köyü'nde günümüze ulaşan bir Malakan evidir. 19. yüzyılda Kars'a yerleştirilen Rus asıllı bu halk köyün tamamında yaŐamaktaydı. Köyü baŐtan imar eden ve düzen içinde sıralanan evlerden günümüze çok az sayıda gelse de bu sistem sonradan yerleştirilen yerli köylüler tarafından da benimsenmiştir. Konut, kare planlı ve tek katlıdır. Yığma moloz taş cephe duvarlarında kullanılmıştır. st örtünün yükseltildiği, çift eğimli yüksek beşik çatılıdır. Çatının st dönemine ait çinko düz sac levhalarla kaplıdır. Çatıyı tutan mahya bölümü ahşap ince Şeritlerden meydana gelmiş olup, üzerinde kk yarım daire bir açıklığa yer verilmiştir. Burada da atın katının depo olarak kullanıldığını göstermektedir. Cephe duvarları sade özellik gösteren bu evin pencereleri önemlidir. Bugün kullanılmayan bir yapı olduğu ve pencere nleri kapatıldığı için ahşap doku zarar grmŐtir. Ahşap iŐilięinde usta olan ve oyma süslemelere yer verilen yapının pencereleri dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Kars bölgesinde ahşap kepenkler genellikle pencereden sonra gelirken Malakan evlerinde dıŐarıda yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Uzun süredir kullanılmayan yapıda herhangi bir onarım görülmez.

Bibliyografya

-

3.2. Sarıkamış Merkezde Tarihi Konut Yapıları

Kars şehrine bağlı ilçe olan Sarıkamış, merkeze 55 km uzaklıkta yer alır. İlçenin doğusunda Selim ve Kağızman, batısında Şenkaya ve Horasan, güneyinde Eleşkirt ve Horasan, kuzeyinde Selim ve Şenkaya ilçeleri ile sınırı vardır. Sarıkamış, ortalama yüksekliği 1500-2000 metre olan yüksek bir plato üzerine kurulmuştur. İlçenin yüz ölçümü 1732 kilometre kare olup, 30.000 hektarlık alanı sarıçam ormanları ile kaplıdır. Yüksek bir platoda yer alan ilçede iklim kış aylarında sert ve yoğun kar yağışlı geçmektedir.

Sarıkamış ilçesinin batı kuzeyindeki, küçük dağ köyü Sarıkamış'ın Osmanlı Tahrir defterinde 'Sarıkamuşlu' olarak ifade edildiği görülmektedir. Halk etimolojisine göre, burada önceleri yetişen sarı sazlık veya kamışlıktan adını aldığı da iddia edilir. Sarıkamış İlçesinin tarihi M.Ö. devirlere kadar uzanmaktadır. XI. yüzyılda Sultan Alparslan tarafından Bizans yönetiminden alınarak Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. 1534 yılında da Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı idaresine giren ilçe, bu dönemde Kars Eyaletine bağlanır. 1828 ve 1855 yıllarında iki defa Rus işgaline uğrar. 1829 Edirne Antlaşması ile ilk, daha sonra da 1856 Paris Antlaşması ile yeniden Osmanlı yönetimine alınmıştır. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda 40 yıl süre ile Rus işgali altında kalmıştır. İlçe, 29 Eylül 1920'de Rus işgalden kurtarılmıştır. 3 Aralık 1920 tarihinde TBMM'nin Ermenistan ile yaptığı Gümrü Antlaşması ile tekrar sınırlarımıza dâhil edilmiştir.²⁶

Sarıkamış mimarisi de tıpkı Kars, Ardahan ve Iğdır şehirlerinin merkezlerinde görülen Rus etkisi ile gelişen Baltık mimari üsluba dâhil olmuştur. Burada farklı olarak ilçenin ormanlık alanda olması, dayanıklı sarıçam ağaçlarından elde edilen ahşabın resmi ve sivil yapıların iç ve cephelerinde kullanıldığı görülür. İlçenin merkezi eğimli alan üzerinde kurulmuştur. Dar ve karmaşık sokakların merkezde yer alan meydana açılmaktadır. Konutlar dar alanda inşa edildiği için birbirine yapışık nizamda ele alınmıştır. Günümüze çok az örneği gelen sivil konutların ele alınışları görünüm açısından farklıdır. Düzgün kesme bazalt taşın kullanıldığı konutlarda ahşap malzemenin balkon, sundurma, kapı ve pencerelerde kullanıldığı görülür. Ahşap malzemenin iç alanlarda duvar esnekliğini koruma amacı ile kullanılması Osmanlı konutlarına has özelliğin bu mimariye taşınması açısından önemlidir. Ahşap ve taş malzemenin yanı sıra tuğla kullanım alanında olduğu görülür.

²⁶ <http://www.karskulturturizm.gov.tr/TR,54885/sarikamis-katerina-av-kosku.html> (Erişim Tarihi: 04.11.2015, 15:30)

Bacalarla sınırlı olmayan bu malzemenin kullanımı konutların duvarlarında iç malzeme olarak kullanılmıştır. Bunun sebebi de tuğla malzemenin sıcaklığı tutma ve koruma özelliğinin iç mekânda kullanılarak dikkate alındığını gösterir.

Sivil yapı örnekleri genellikle tek katlı ya da iki katlı olarak düzenlenmiştir. İki katlı konutlarda, alt katın dükkân olarak kullanılması ilçe ticareti açısından önem teşkil ettiğini gösterir. Kare ya da dikdörtgen planlı yapılarda üst örtünün kırma ya da beşik çatı olmasında kış aylarında görülen sert ve kar yağışlı iklimin etkisi görülmektedir. Mevcut olan yapılarda olduğu düşünülen sundurmalardan günümüze bir örneği gelemediği için muhtemelen ahşap olduğu düşünülür. Yapıların cephelerinde diğer şehir merkezlerindeki plan örneklerine uymasına karşın süsleme açısından geride kaldığı daha sade görünüme sahiptirler. İnönü Mahallesi, Cumhuriyet Mahallesi ve Katerina Av Köşkü'nün bulunduğu Kâzım Karabekir Mahallesi'nde çok az sayıda sivil mimari örneği ile karşılaşmıştır.

Sarıkamış ilçesinin merkezine bağlı Cumhuriyet Mahallesi, İnönü Mahallesi ve Kâzım Karabekir Mahallesinde birer adet yer alan toplam üç sivil mimari örneği tespit edilmiştir.

3.2.1. Katerina Av Köşkü

İl	Kars
İlçe	Sarıkamış
Mahalle/Köy	Kazım Karabekir Mahallesi
Cadde/Sokak	Yukarı Sarıkamış Bölgesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Köşk
Tescil Tarihi	Erzurum Bölge Kurulu/ 09.11.1989

Genel Tanım:

19. yüzyıl sonunda Baltık mimari tarzında, doğu-batı istikametinde inşa edilen bina dikdörtgen planlı olup, üç bölümden oluşmaktadır. Kuzey cephedeki sütunlu giriş kapısının ana bölümü kesme taştan yapılmış olup, bu kısmın kuzeye ve güneye bakan giriş cepheleri yarım oval bir şekilde ahşaptan yapılmıştır. Ana binanın sağında ve solunda bodrum katı ile birlikte iki katlı olan ve temel duvarları taştan, cephe duvarları ahşaptan yapılan ve yine giriş kapıları kuzeyden açılan iki bölüm daha mevcuttur. Bu iki bölümün cephe duvarları tamamen simetrik çam ağaçlarından birbirine geçmeli ikişer sıradan oluşmaktadır. Ahşap hatılların çapı hemen hemen aynı olup, üst üste ve yan yana geçme tekniği ile inşa edilmiştir. Binanın kuzey ve güney cephesinde üzerleri üçgen yapılı 8 adet büyük 4 adet küçük pencere mevcuttur. Kuzey cephedeki sütunlu giriş kapısının kenarlarında birer sütun ve bu sütun kısmın üzerini oluşturan çatı kısmında yüksekçe bir kırma çatı bulunmaktadır. Kuzey cephedeki sütunlu kapıya ve yan bölümleri oluşturan ahşap binanın giriş kapılarına merdivenle ulaşılmaktadır. Binanın yan cephelerinde ayrıca dört adet pencere bulunmaktadır. Kışlık Av Köşkü, Sarıkamış ormanları içerisinde bulunan ve günümüze kadar özgün mimarisini koruyarak ulaşabilmiş tescilli taşınmazlardan birisidir. Köşk, 1994 yılına kadar askeri amaçlı olarak Sarıkamış Tugay Komutanlığı denetiminde kalmış, daha sonra mülkiyet sahibi hazineye devredilmiştir. Günümüzde Kültür ve Turizm Bakanlığına tahsisli alan içerisinde yer alan Köşk ile birlikte turizm yerleşim alanı olarak belirlenen plan bünyesinde hazırlanan bu bölgeye ait çevre düzeni planı Erzurum Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulunun 26.03.2010 tarih ve 1635 sayılı kararı ile onaylanmıştır. *

Yapılan Onarımlar:

Köşk tescilli olduğu halde herhangi bir onarım işlemi görmemiştir.

Bibliyografya

<http://www.karskulturturizm.gov.tr/TR,54885/sarikamis-katerina-av-kosku.html> (Erişim Tarihi: 04.11.2015, 15:30)

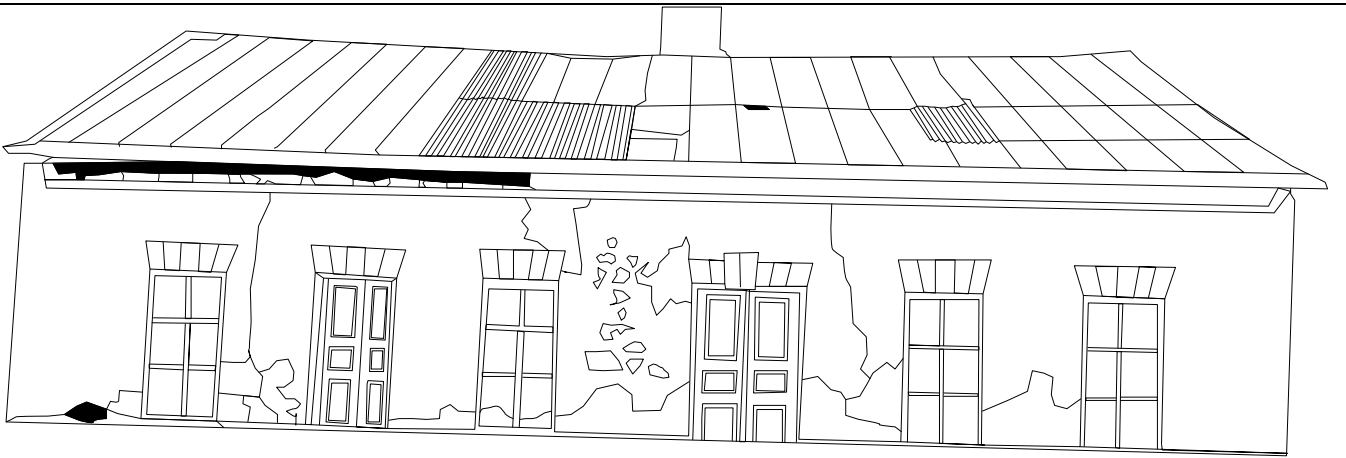

3.2.2. Cumhuriyet Mahallesi Tek Katlı Konut

İl	Kars
İlçe	Sarıkamış
Mahalle/Köy	Cumhuriyet Mahallesi
Cadde/Sokak	Cumhuriyet Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarza inşa edilen yapı, düz zemin üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak yapılmıştır. Tüm cephelerinde kesme taş malzeme ve moloz taş birlikte kullanılmıştır. Sade görümlü bir yapı özelliği gösteren konut, cadde yolunun yükseltilmesi sebebiyle ön cephesi aşağıda kalmıştır. Konutun ön cephesinde iki giriş yer alır. Giriş kapılarından sağ yönde olan daha dar formda ahşap malzemeden yapılmıştır. Esas ana giriş kapısı ise dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Üzerinde düz kemer formlu başlık yer alır. Konutun pencereleri, ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır. Pencere ve kapıların üzerinde ana giriş kapısında olduğu gibi düzgün kesme taş malzemeli, düz kemer formlu başlıklar yer alır. Üst örtü, çift meyilli ve beşik çatı ile örtülmüştür. Çatının üzeri düz satır çinko kaplı olup, merkeze dikdörtgen tabanlı baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Günümüzde kullanılmayan bu yapıda tahribat yoğundur. Kullanılmadığı için üzerinde konut numarası da tespit edilememiştir. Kullanıldığı eski dönemlerde cephe yüzeyinin sıvandığı fakat uzun yıllardır işlev görmediği için yoğun dökülmeler görülür. Konutun çatısının orta alanında çinko ince şeritli malzeme kullanılarak, yama işlemi yapılmıştır. Bacanın yüzeyleri de çinko malzeme ile kapatılmıştır.

Bibliyografya

-

3.2.3. İnönü Mahallesi 219 Numaralı Konut

İl	Kars
İlçe	Sarıkamış
Mahalle/Köy	İnönü Mahallesi
Cadde/Sokak	Şehit Kemal Mutlu Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	İnşa kitabesi yoktur.
Kullanım Şekli	İşyeri
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Baltık mimari tarzda inşa edilen yapı, düz zemin üzerine dikdörtgen planlı ve iki katlı olarak yapılmıştır. Sarıkamış ilçesinde mimaride sıklıkla kullanılan ahşap malzeme bu konutta da görülür. Tuğla, ahşap ve düzgün kesme taş malzeme birlikte kullanılmıştır. Konutun alt katında dükkânlar yer alır. Ana giriş kapısı sol yönde ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır. Dükkânları birbirinden düzgün blok taşlarla oluşturulan dikey alanlar ayırır. Konutun ikinci katında ise farklı boyutlarda ahşap malzemeli korkuluklar yer alır. Balkonların üst örtüsü de ahşap malzemeli ve üçgen alınlık formunu anımsatır. Balkon korkulukları da sade ve ince formda ele alınmıştır. Bu alanların kapılarında da ahşap malzeme kullanılmıştır. Üst kat pencereleri, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Cephe yüzeyleri sade görünüme sahiptir. Konutun üst örtüsü, az eğimli kırma çatıdır. Üzerinde tuğla örülü, kare tabanlı üç adet baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

İki katlı bu konut günümüzde işyerlerine kiralanmıştır. Üst kat ise depo olarak kullanılmaktadır. Alt katta cephe yüzeyinde boyama işlemi yapılmış olup, dükkânların ahşap çerçeveleri yenilenip, boyanmıştır. Üst katta ise cephe yüzeyi sıvanmış, boyanmıştır. Sıvaların döküldüğü yerlerde tuğla malzemenin dolgusu ortaya çıkmıştır. Üst örtüde tahrip olan bölümlere, çinko levhalarla kapatılmıştır.

Bibliyografya

-

3.3. Ardahan Merkezde Tarihi Konut Yapıları

Ülkemizin doğusunda serhat şehri olan Ardahan; batıda Artvin ve Erzurum, doğuda ve kuzeyde Gürcistan, güneyde ise Erzurum ve Kars ile sınır komşusudur. Ardahan adını aldığı yüksek bir ova üzerine kurulmuştur. Ovanın üzerinden akan Kür Nehri'nin iki kolda ayırdığı alana şehir kurulmuştur. Yaklaşık 3000 yıllık bir geçmişe sahip olan şehrin, M.S 628 yılında Hazar Türklerinin bir kolu olan Arda Türklerinin eline geçerek, Ardahan adını almıştır. M.S 1068 yılında, Sultan Alparslan tarafından fethedilerek Selçukluların egemenliğine geçmiştir. 29 Mayıs 1555 tarihinde Safavilerle imzalanan Amasya Antlaşması ile Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı Devleti sınırlarına dâhil edilmiştir.

Kars-Ardahan-Batum bölgesi (Elviye-i Selâse = üç sancak) 93 Harbi sonunda. 3 Mart 1878 tarihinde Ayestefanos Antlaşması ile Rusya'ya savaş tazminatı olarak bırakılmıştır.²⁷ 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşı sonrasında işgal devresinde, Rusların kanalizasyon çalışmaları yüzünden 100.000'e varan nüfus Erzurum tarafına göç etmek zorunda kalmıştır. ²⁸Ardahan, 1918 yılında Brest – Litowsk Antlaşması ile anavatana katılmıştır. 30 Ekim 1918 tarihinde, Ardahan'da kurulan Milli Şura Hükümeti tarafından Mondros Mütarekesi şartları reddedilmiş, Halit Paşa ve Kazım Karabekir'in öncülüğünde 23 Şubat 1921 sınır bütünlüğü korunmuş ve düşman işgalinden tamamen kurtarılmıştır. 1926 yılına kadar il statüsünde kalan şehir, bu tarihten sonra ilçe olarak Kars iline bağlanmıştır. 27 Mayıs 1992 tarih ve 3806 sayılı kanun ile tekrar il olarak 75. sırada yerini almıştır.²⁹

Osmanlı döneminde şehirleşme özelliğine geçen Ardahan, kale ve çevresinde yapılaşmaya açılmıştır. Rus idaresi döneminde şehir kimliğine, Baltık mimari unsurların Kafkas yerel özelliklerle bir arada kullanılmasıyla Kars ve Iğdır şehirlerinin benzeri bir görünüme sahiptir. Şehrin merkezinde taş konutlar ve dükkanlar hakimdir. Tek katlı ya da iki katlı olarak sıralanan yapılar ana caddelerin karşılıklı kollarına bir sıra düzeni içinde inşa edilmiştir. Cumhuriyet ve Kongre Caddeleri günümüzde de eski dokuyu koruyan bir özelliğe sahiptir. Kesme bazalt ve yer yer andezit taş malzeme resmi ve sivil yapıların cephelerinde kullanılmış, yan cephelerde ise yığma moloz taş kullanılmıştır. Ahşap malzeme kullanım alanı sınırlıdır. Bu malzeme genellikle kapılarda, pencere kasanlarında ve evlerin iç bölümlerinde kullanılmıştır. Kare ya da dikdörtgen plana sahip sivil mimari örneklerinde caddeye bakan ön cephelerin tasarımına dikkat edilmiştir. Sivil mimaride iklimin ve yerel özellikleri dikkat edilerek, uyum sağlayacak şekilde yapılmıştır.

²⁷ Gönül Cantay, Ardahan' da Türk Mimarisi, Ardahan 1999, s.15.

²⁸ Yusuf Halaçoğlu, "Ardahan", TDVİA, C.3, İstanbul 1991, s. 350.

²⁹ Enver Konukçu, Ardahan Tarihi, Ankara 1999, s.301.

Kış mevsiminin uzun sürmesi, sert ve yoğun kar yağışı etkisinde olması sebebiyle evlerin önlerinde sundurmalara, çatılarda kırma ya da beşik türünde üst örtülere, pencerelerin iç kısımlarında çift kanatlı ahşap kepenklere yer verilmiştir. Günümüze ulaşan XIX. yüzyılın sonu XX. yüzyılın başlarında inşa edilen konutlar, Halil Efendi Mahallesi ve Kaptanpaşa Mahallesi'nde yer almaktadır. Bu iki mahallede tespit edilen evlerin sekizi Kaptanpaşa Mahallesi'nde, biri Halil Efendisi Mahallesi'nde ve merkeze bağlı Değirmenli Köyü'nde bir adet tespit edilen toplamında on adet sivil mimari örneğinin anlatımı yapılmıştır.

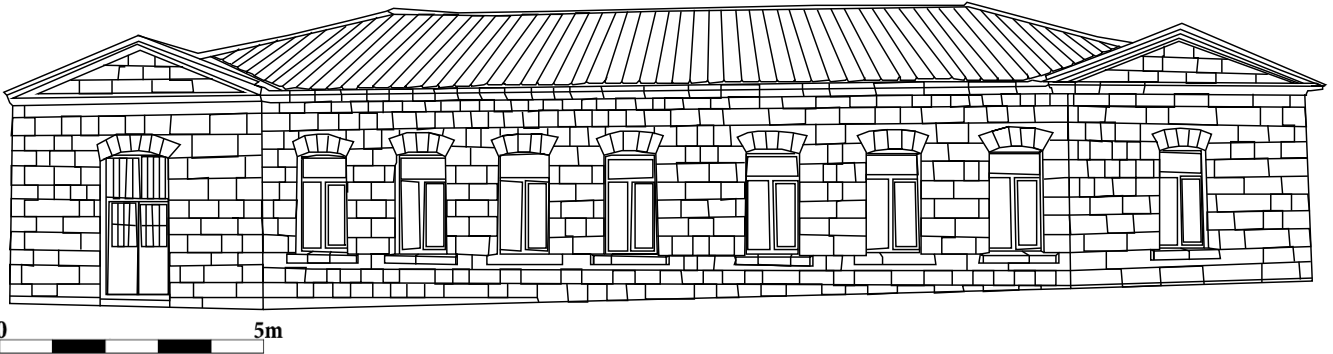

3.3.1. Kaptanpaşa Mahallesi 6 Numaralı Konut

İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaptanpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Kongre Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	-
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut, hafif eğimli zemin üzerine tek katlı ve U plan şemasına sahip olarak inşa edilmiştir. Tüm cephelerde düzgün kesme bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Konutun yola bağlı cephesinde, yol kotu yükseltildiğinden subasman kısmen yol kotu altında kalmıştır. * Yola bakan cephenin sade görünümü yapının iki kenarında düzenlenen ve alınlıklarla ön plana alınan duvarlarının dışa taşkın görünümü hareket kazandırmıştır. Bununla birlikte üç bölümlü bir görünüm elde edilmiştir. Neoklasik mimari anlayışa özgü alınlık formları yalın olarak ele alınmıştır. Konutun ana girişi güney yönden alınmış, demir malzemenen dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Cephede yer alan yedi adet pencere, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Her birinin üzerinde yay kemer formlu başlıklar olup, altta yekpare bazalt taş malzemenen denizlik bölümler yer alır. Bu alan geniş tutulmuş ve dışa taşkın olarak yapılmıştır. Yapının üst örtüsü, çift meyilli kırma çatıdır. İki adet bacası doğu yönde olup, kare tabanlıdır.

Yapılan Onarımlar:

Konut, uzun süre Başbakanlık Tapu ve Kadastro Müdürlüğü binası olarak kullanılmıştır. Bir süre halk kütüphanesi olarak kullanılan yapı günümüzde herhangi bir işlevi yoktur. Yapıda görülen onarımlar ahşap kanatlı pencerelerin kasaları pvc olarak değiştirilip, çift cam uygulanmıştır. Ana giriş kapısı, yapının genel görüntüsü ile uyumlu olmayan demir malzemenen çift kanatlı olup, demir korkulu üç adet cam bölmeye sahiptir. Üst örtü olarak çinko levhalar kaldırılmış, yerine galvanizli trapez sac levha ile kaplanmıştır. Ön cephe 90'lı yıllarda tüm cephesi sarı renk boyama işlemi yapılmış ve günümüze de aynı haliyle gelmiştir.

Bibliyografya

CANTAY, Gönül, Ardahan'da Türk Mimarisi, Ardahan 1999, s. 21

3.3.2. Kaptanpaşa Mahallesi 171 Numaralı Konut

İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaptanpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	İnönü Caddesi
Mimari Çağ	XX. yy.
Yapım Tarihi	h. 1328/ m. 1910
Kitabe	İnşa kitabesi
Kullanım Şekli	İşyerleri
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

İki katlı konut, hafif eğimli zemin üzerinde enine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Yapının yol kotunun yüksek kalmasından dolayı altta kalan bodrum katıda dikdörtgen alan boyunca bölümlere ayrılmış her dükkân altında yer alır. Cepheden bodrum katları net olarak fark edilmez. Kuzey yöne bakan ön cephesi düzgün kesme andezit taş malzeme kullanılmıştır. Cephenin birinci katı dükkânlarla ayrılmış olup, iki girişi yer alır. İki giriş de yüksekte yer aldığı önlerinde birkaç basamaklı merdiven yer alır. Kapılar dikdörtgen formlu, ahşap malzemedeki çift kanatlı olarak yapılmıştır. Kapının üzerinde dikdörtgen formda aydınlık penceresi yer alır ve bu alanın önünde kıvrımlı demir korkuluklar yer alır. Merkeze alınan giriş kapısı üzerinde demir ayaklar üzerine oturan ve demir şebekeli üzeri çinko kaplı sundurma yer alır. Ana giriş kapısının sağ tarafında, sütun görünümüyle plastrlarla ayrılan dikdörtgen açıklıklarda, ahşap profilli cam vitrinlere sahip, dört dükkân yer alır. Girişin sol tarafındaki cephede ise daha dar açıklıklı dikey bölünme ile benzer vitrinlere sahip dükkânlar yer alır.

İkinci kat pencereleri ahşap kasalı, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Bu katta demir şebekeli iki adet balkon yer alır. Balkona geçişi sağlayan kapıları ise ahşap kasalı, çift kanatlı üç adet cam bölmedir. Balkonların demir şebekeleri demir malzemeli ve sade görünümündedir. Sade sepet örgüsü görünümü ile demir şebekeler yatay ve dikey olarak üst üste getirilmiştir. Üst kata hareketlilik katan yalancı sütunlar, cephenin kenarlarına ve merkezine alınmıştır. Simetrik görünüme sahip sütunların yüzeyinde stilize edilmiş, geometrik süslemeler yer alır. Üst katın sol cephesinde iki pencere arasına yekpare taştan inşa kitabesine yer verilmiştir. Üstte 1910 tarihi altta Osmanlı Türkçesi ile işlenen kitabede h. 1328 / m. 1910 tarihlerine yer verilmiştir. Bu da yapının İkinci Meşrutiyet döneminin sonuna inşa edilmiş olduğu anlaşılıyor.* Yapının üst örtüsü kırma çatılı olup, üzerinde dört adet baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Yapı uzun süre iş hanı olarak kullanılmıştır. Bu özelliği uzun süredir kısmen kullanan yapıda günümüzde birkaç dükkân sadece işlev görmektedir. Üst katta yer alan balkonların demir şebekeleri özgün olmayıp, sonradan yenilenmiştir. Tüm pencere, dükkânların ahşap kasaları ve kapı yüzeyleri siyah renk boyama işlemi yapılmıştır. Yapının üst örtüsü kırma çatı olup, üzerini kaplayan galvanizli trapez sac ile yenilenmiştir.

Bibliyografya

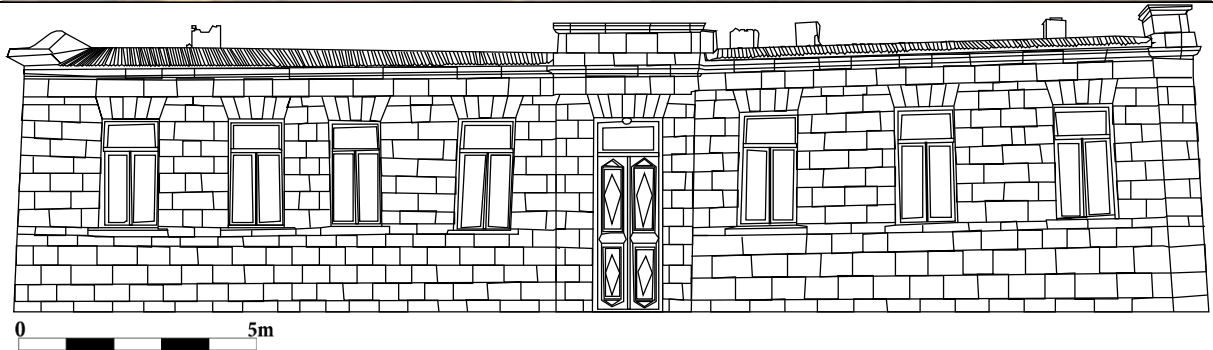
CANTAY, Gönül, Ardahan'da Türk Mimarisi, Ardahan 1999, s. 22

3.3.3. Kaptanpaşa Mahallesi 111 Numaralı Konut

İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaptanpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Kongre Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut, düz zemin üzerine tek katlı ve enine dikdörtgen plan şemasına sahiptir. Düzgün kesme bazalt taş ön cephede, yan cephelerde ise yığma moloz taş kullanılmıştır. Caddeye bakan ön cephe yalın bir görünümde simetriğe yakın bir tutumla ele alınmıştır. Ön cephenin merkezine alınmış ana giriş kapısı, dikdörtgen formlu, ahşap malzemeli ve de çift kanatlıdır. Kapı kanatlarının yüzeyinde dikdörtgen ve üçgen şekillerle betimlenmiştir. Kapının üzerinde dikdörtgen formlu aydınlık penceresi yer alır. Yapının pencereleri de ahşap çift kanatlı olup, üç adet cam bölmeli olarak tasarlanmıştır. Pencerelerin denizlik kısımları yekpare taştan, dışa taşkın olarak yapılmıştır. Pencerelerin ve kapının üzerinde düz kemer formunda başlıklar oluşturulmuştur. Pencerelerin iç kısmında kış soğuklarına karşı koruna oluşturan ahşap malzemeli, çift kanatlı kepenkler konumlandırılmıştır. Çatının az eğimli kırma çatısı ön cephe yönünde alınlık yer alır. Ana girişin merkezine alınmış alınlık bölümü dikdörtgen formlu içi sade tutulmuştur. Yine çatının iki ucunda alınlığa bağlı olduğu düşünülen kare formlu kaidelerden günümüzde sadece biri gelmiştir.

Yapılan Onarımlar:

Tek katlı konut, uzun süredir kullanılmadığı için yakında zamanda geçirmiş olduğu herhangi bir tadilat ön ve yan cephelerde görülmez. Ev olarak kullanıldığı zamanlarda üst örtünün yenilenip, çinko levhalarla kapatıldığı görülür. Yine ana giriş kapısı, pencere kasaları ve iç kepenkler mavi renk kullanılarak boyama işlemi yapılmıştır. Günümüz koşullarında yapının boyalı alanlarındaki dökülmeler dışında tahribat görülmez.

Bibliyografya

-

3.3.4. Kaptanpaşa Mahallesi 10 Numaralı Konut (Ankara Palas Otel)

İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaptanpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	İnönü Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Otel
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

İki katlı konut olarak tasarlanan yapı, düz zemin üzerine dikdörtgen plan şemasına sahip olarak inşa edilmiştir. Birinci kat dükkânlar ve konutun ana giriş kapısı yer alır. İkinci kat yaşam alanı olarak tasarlanmıştır. Konut, caddeye hakim ticaret yapılan hareketli bir noktada olması sebebi ile dükkân ve konut bütünleşmesi açısından Kars şehrindeki örneklerle benzer özellikler taşır. Caddeye bakan cephe düzgün kesme bazalt taş malzeme kullanılmıştır. Birinci katta dikdörtgen formlu ahşap kasalı pencereler yer alır. Dükkânların ve kapı üstünde dikey yerleştirilen düz kemer formunda başlıklar oluşturulmuştur. Yapının ikinci katında merkeze alınmış büyük bir ahşap malzemeli ve cam bölmeli balkon yer alır. Balkon bölümünün çok az bir kısmı günümüze gelmiştir. Balkonun sağ bölümünün olmaması sebebiyle ahşap çift kanatlı sade görünümlü kapısı dışta kalmıştır. Üst kat pencereleri dikdörtgen formlu, ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır. Pencerelerin üzerinde dikey yerleştirilen basık kemerli başlıklar kullanılmış, denizlik alanları dışa taşkın ve geniş tutulmuştur. Yapının üst örtüsü tek meyilli çatısı üzerinde üç adet bacası yer alır. Konutun cephe yüzeyi süslemelerden uzak, yalın bir görünüme sahiptir.

Yapılan Onarımlar:

Yapı, konut özelliğini kaybetmiştir. Üst kat uzun yıllardır otel işletmesi olarak kullanılmaktadır. Alt kat dükkânların ahşap kasaları yine aynı tür malzeme ile yenilenmiştir. Ana giriş kapısı değiştirilmiş, yerine çift kanatlı cam bölmeli olarak kapı konulmuştur. Yapıdaki en net değişiklik üst örtüde ve bacalarda olmuştur. Çinko levhalar kaldırılıp yerine çinko düz şeritsiz renkli çinko levhalarla yenilenmiştir. Bu renkli çinko levhalar bacaların yüzeylerinde de kullanılmış ve dayanıklılığı artırılmıştır.

Bibliyografya

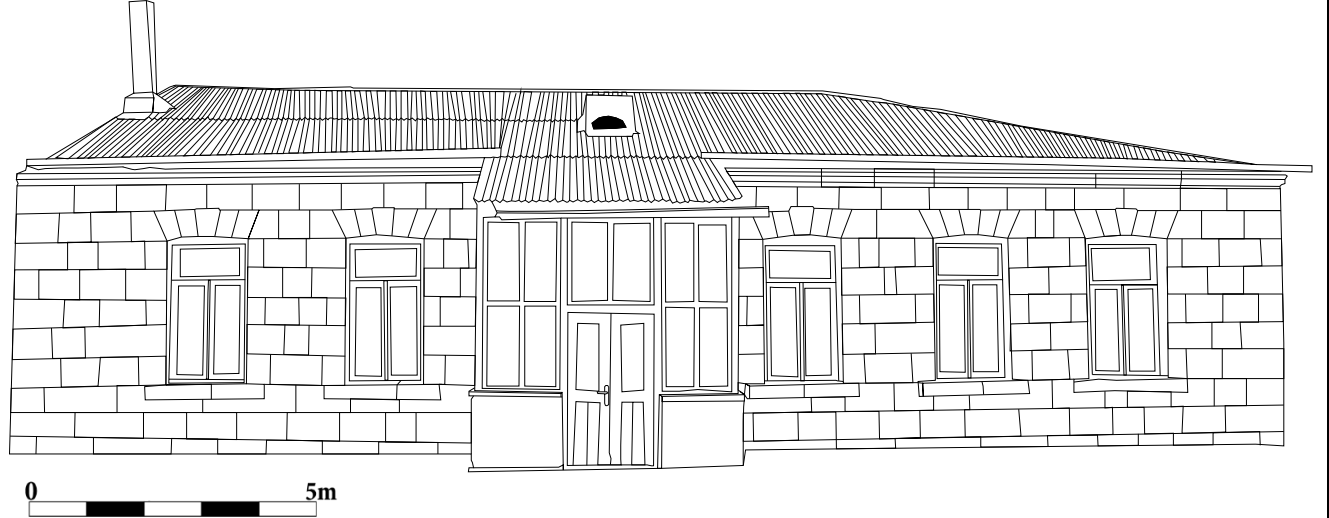
-

3.3.5. Kaptanpaşa Mahallesi 95 Numaralı Konut

İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaptanpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Cumhuriyet Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut, düz zemin üzerine tek katlı ve dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Bulunduğu cadde Kars-Ardahan ana yolunu geçişe bağlayan güzergâhta yer alan, üzerinde karşılıklı olarak sıralanmış, genellikle sıralı tek katlı konutların bulunduğu evlerin hat üzerinde yer alır. Yapının caddeye bakan ön cephesi düzgün kesme andezit taş malzeme yan ve arka cepheleri moloz taş kullanılmıştır. Sade görünümlü konutun, merkeze yakın noktaya ana giriş kapısı yer alır. Giriş kış aylarının sert, kar yağışlı geçmesi sebebiyle balkon görünümlü sundurma yer alır. Kare planlı, ahşap malzemeli, çift kanatlı giriş kapısı, cam bölmeli olarak tasarlanmıştır. Üzerinde tek meyilli çatısı, çinko levha ile kaplıdır. Cephede yer alan pencereler dikdörtgen formlu, çift kanatlıdır. Söve bölümü ve denizlik alanı geniş tutulmuş olup, dışa taşkındır. Pencereler üzerinde basık kemerli başlık oluşturulmuştur. Yapının saçak kısmı ince şeritlerle oluşturulan silme kuşağı yer alır. Yapıda herhangi bir süsleme ögesi görülmez. Üst örtü çift eğimli, kırma çatı olup, merkezde kare formlu açıklık ve de bir adet kare tabanlı ince uzanan baca yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Konut, günümüzde de konut işlevi ile kullanıldığı için büyük değişiklikler görülmez. Sade görünümü koruduğu anlaşılmaktadır. Ön cephe baz alındığında yapılan net bir tadilat görülmemektedir. Sadece pencere kasaları boyanış bu da zamanla yer yer aşınmalara uğramıştır. Yapının üst örtüsü tamamen değiştirilip, renkli çinko sac ile kapatılmıştır. Üzerinde yer alan bacanın dört yüzeyi de sıvanmıştır.

Bibliyografya

-

3.3.6. Kaptanpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konut

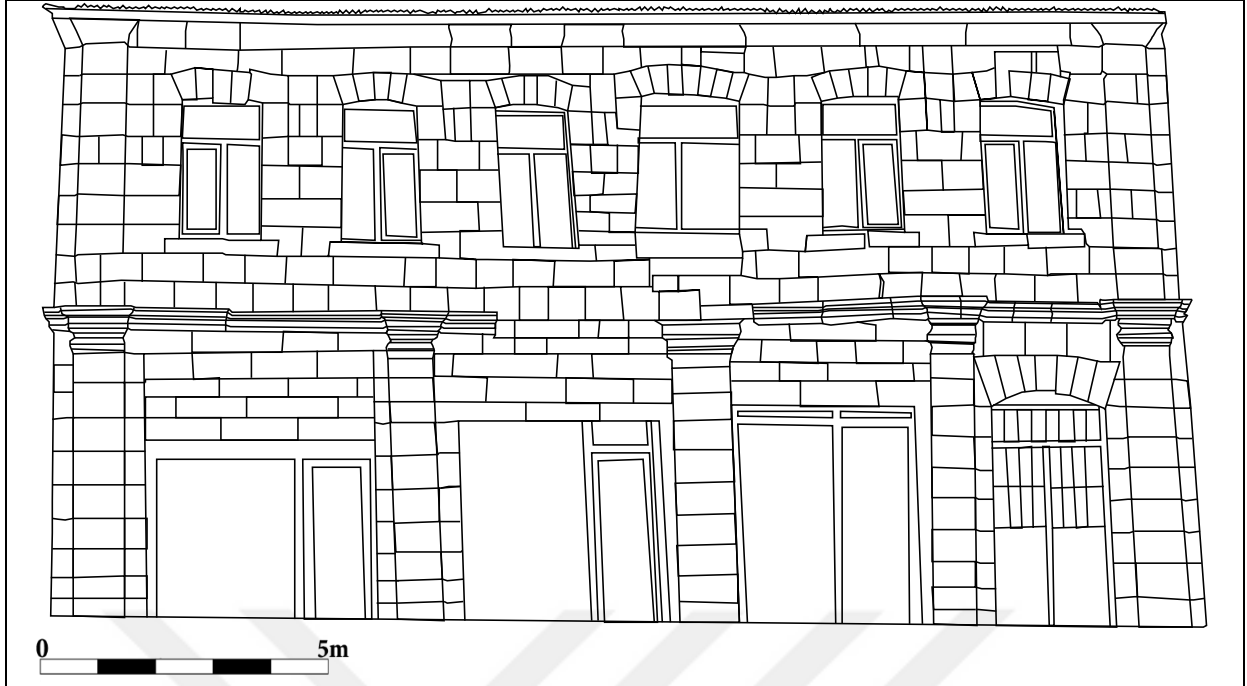
İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaptanpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	İnönü Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	1898
Kitabe	-
Kullanım Şekli	İş yerleri
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

İki kanatlı konut, düz zemin üzerinde dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephe düzgün kesme moloz taş malzeme kullanılmıştır. Birinci katta iki sıra dükkân ve konuta geçişi sağlayan ana giriş kapısı yer alır. Bu konut da ticaretin yoğun olduğu caddeye uygun olarak alt kata dükkânlar konumlandırılmıştır. Dükkânların aralarında klasik nizamlı yalancı sütunlar ortada yatay olarak uzanan silme kuşağı ile katlar birbirinden ayrılır. Dükkânların üzerinde dikey yerleştirilen düz kemerler yer alıyordu ama tabelalar yerleştirilmesi sırasında düz kesme taşlar yerleştirilmiştir. Birinci katta yer alan çift kanatlı giriş kapısı üzerinde yay kemerli başlık oluşturulmuştur. İkinci katta pencereler de ise dikdörtgen formu ve çift kanatlıdır. Pencerelerin üstlerinde yay kemer formunda başlıklar oluşturulmuş, denizlik alanları geniş tutulan ve dışa taşkın bir görünümü vardır. İkinci katın kenarlarına yalancı sütunlar yerleştirilip, çerçeve formu sağlanmıştır. Üst katta merkezde yer alan balkon kapısı ve şebekesi günümüze ulaşmamıştır. Kapı yeri pencereye çevrilmiştir. Üst örtü tek meyilli çinko levha ile kaplı olup, üzerinde iki adet baca yer alır.

Yapıda alttaki dükkânlardan ortadakinin, kemer kilit taşı yüzeyine işlenmiş tarih kitabesi bulunur. Kilit taşı yüzeyinde ortada 1898 tarihi altında bozulmuş yazı, üstte zik-zak görünüşlü bir zemin üzerinde ön ayakları yüksek, gövdenin ön kısmı hafifçe yukarıya doğru yükselen, kuyruğu S çizen palmetle biten bir figür kabartma olarak işlenmiştir. Bu figür, muhtemelen, ön ayakları kol ve el şeklinde olan ve sağ elinde hançer tutan, uzun boynu ve başı ile stilize edilmiş bir at figürüdür. Bu hançer ve stilize at, Kafkaslar'da yerleşen Oğuz boyları ile ilgilidir. Bu kilit taşı üzerindeki düzenleme armasal (heraldik) ifadedir. *

Yapılan Onarımlar:

Konut iş yerleri olarak uzun yıllardır kullanıldığı için pek çok elde değiştirmiş ve cephe yüzeyinde değişiklikler yaşanmıştır. Dükkânların ahşap kasaları değiştirilip, pvc ve demir kasalar kullanılmıştır. Dükkânların üzerindeki tabelalar yüzeydeki taşlara zarar vermiştir. İnşa kitabesi ortadaki dükkânın tabelası altında kalmıştır. Ana giriş kapısı demir malzemeli olarak çift kanatlı ve cam bölmeli olarak değiştirilmiştir. İkinci kat pencereleri çift kanatlı ve pvc olarak yenilenmiştir. Üst örtü çinko levha ile kaplanmış olup, iki bacası cepheden görülmez ve de yüzeyleri sıvanmıştır.

Bibliyografya

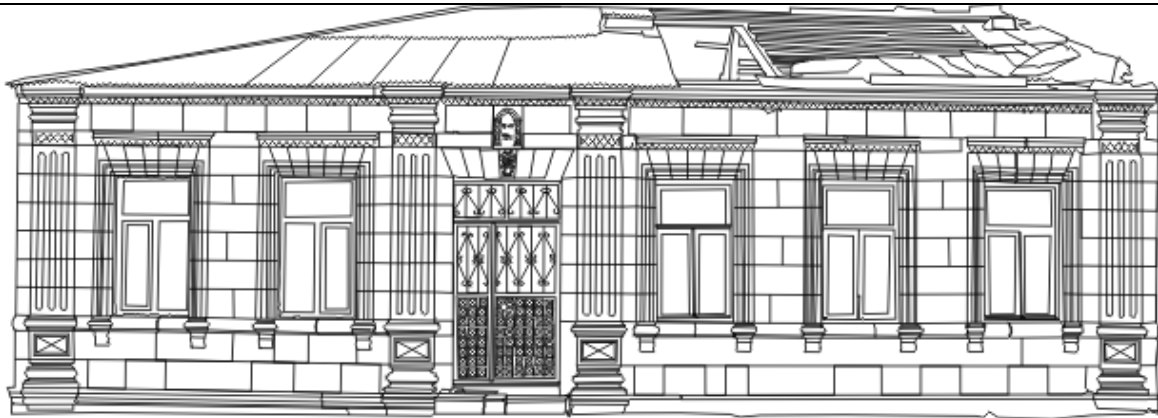
CANTAY, Gönül, Ardahan'da Türk Mimarisi, Ardahan 1999, s. 24.

3.3.7. Kaptanpaşa Mahallesi 75 Numaralı Konut

İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaptanpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Cumhuriyet Caddesi
Mimari Çağ	XX. yy.
Yapım Tarihi	1911
Kitabe	İnşa kitabesi vardır
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut, düz zemin üzerinde tek katlı ve dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephe düzgün kesme taş malzeme yan cephelerde ise moloz taş kullanılmıştır. Ana giriş kapısı merkeze alınmış olup, dikdörtgen formlu, çift kanatlı ve cam bölmelidir. Üzerinde düz atkılı kemer formu yer alır. Kapıya ait kemerin üst noktasında yekpare taş üzerine iki burma sütunçe arasına 1911 inşa kitabesi yer alır. Ön cephe yüzeyi oldukça hareketlidir. Tüm pencereler, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Yapıya hareket katan da pencerelerin söve lenton bölümleri düz atkılı fakat üzerinde süslemelere yer verilmiştir. Geniş çerçeve gibi algılanan pencere çevresi simetrik olarak devam eder. Lenton bölümünde ter üçgenlerle yatay olarak hareket katılmıştır. Cephenin kenarlarında ve kapının iki yanında gövdesi dikey yivli şeritlere yer verilmiştir. Sütun başlıklarında da ters üçgen süslemelere yer verilmiş olup, sütunlar kaideler üzerine oturur görünümü vardır. Kaideler üzerinde içi boş bırakılmış dikdörtgen panolar vardır. Konutun üst örtüsü çift meyilli ve kırma çatı şeklinde düzenlenmiştir.

0 5m

Yapılan Onarımlar:

Tek katlı konut, günümüzde aynı işlevi ile kullanılmaktadır. Yapının sol bölümü ev işlevi sağ bölümü harap haldedir. 2015 Temmuz ayı içinde yaşanan hortum sebebi üst örtü çatı büyük zarar görmüştür. Çatının büyük kısmı ortadan kalktığı için kullanılan sol bölüm çinko levha ile kapatılmıştır. Sol bölümde yer alan pencerelerde çift kanatlı pvc uygulanmıştır. Ana giriş kapısı yapının görüntüsü ile uyumsuz demir malzemeli, cam bölmeli kapı ile yenilenmiştir. Tescillenmediği için konut üzerinde herhangi bir resmi onarım yoktur.

Bibliyografya

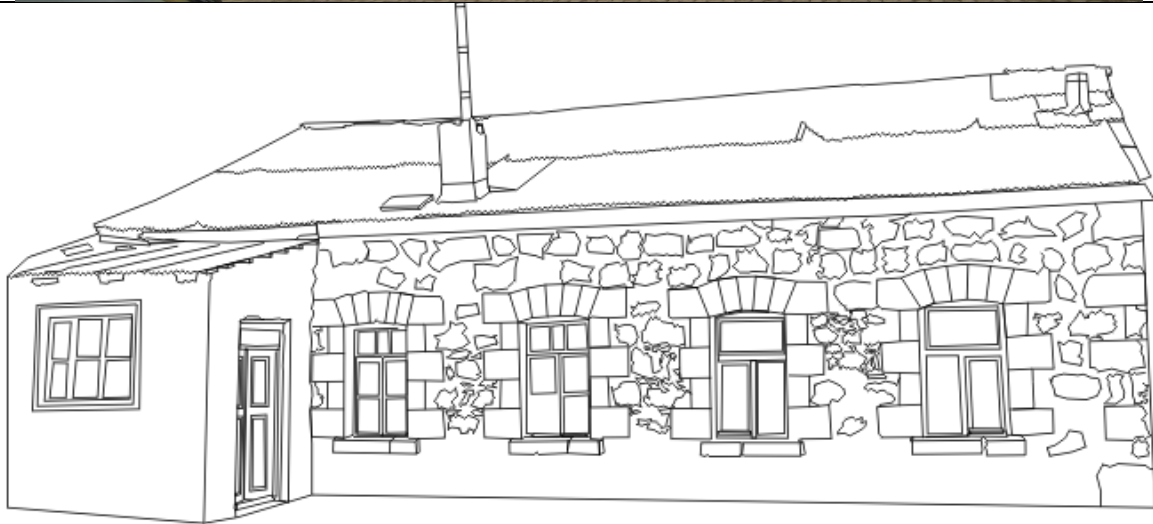
-

3.3.8. Kaptanpaşa Mahallesi 36 Numaralı Konut

İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Kaptanpaşa Mahallesi
Cadde/Sokak	Cumhuriyet Caddesi
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	Bilinmiyor
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Tek katlı konut, düz zemin üzerine dikdörtgen planlıdır. Kesme bazalt, andezit ve moloz taş yapının cephelerinde ortak kullanılmıştır. Sade görümlü yapının girişi, sol bölümde yer alır. Burada sonradan eklenen kare planlı, tek yönlü çatı ile üstü kapalı sundurma alanı oluşturulmuştur. Çift kanatlı ahşap kapısından geçilerek ana kapıya ulaşılır. Sundurma duvarında bir de cephede dikdörtgen pencere eklenmiştir. Yapının pencereleri dikdörtgen formu ve çift kanatlıdır. Her pencere üzerinde yay kemer formu ve söveler hizasınca kesme taştan girintili-çıkıntılı bir çerçeve oluşturulmuştur. Pencerelerin önünde denizlik kısmı geniş ve dışa taşkın olarak ele alınmıştır. Yapının üst örtüsü, tek meyilli çinko levhalar ile kaplıdır. Çatının ön hizasında yer alan bacası kare tabanlıdır. Sade görünüme sahip yapının cephe yüzeyinde süsleme ögesi yoktur.

Yapılan Onarımlar:

Konut günümüzde de aynı işlevini korumaktadır. Önceki dönemlerde yenilenen çinko ince şerit levhalardan meydana gelen çatısı ve dört yüzeyi sıvanmış bacası, cepheye sonradan eklenen sundurma alanı dışında herhangi bir yenilik, bakım ya da onarım görülmez.

Bibliyografya

-

3.3.9. Halil Efendi Mahallesi 4 Numaralı Konut

İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Halil Efendi Mahallesi
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konak (Günümüzde kullanılmıyor.)
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut, eğimli zemin üzerinde kare planlı ve iki katlı olarak inşa edilmiştir. Ardahan Kalesi'ne yakın bir konumda yer alan konağın alt kat ahır üst ev olarak düzenlenmiştir. Cephelerde alt katta moloz taş, üst katlarda kesme bazalt taş ile kenarlarda andezit taş malzeme kullanılmıştır. Yapının cephede merkeze alınan ana giriş kapısı zeminden oldukça yukarıda kaldığı için merdivenle ulaşılır. Ahşap malzemeli, çift kanatlıdır. Önünde tek kanatlı ahşap malzemeli kepenk yer alır. Kapının çift kanatlı kapısı üzerinde simetrik düzenlenen cam bölmeler ve de alt bölümünde geometrik şekiller yer alır. Kapı üzerinde yay kemerli başlık formu önünde demir korkuluk yer alır. Kapı üst noktasında yer alan oval pencere, önünde demir korkuluk çapraz olarak yerleştirilmiştir. Yapının pencereleri dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Pencerelerin düz atkılı lenton, söve ve denizlik bölümleri yekpare taştan yapılmış olup, geniş tutulmuştur. Yapının üst örtüsü, ahşap hatıllar üzerine çinko levha ile kaplı ve çift meyilli çatıyla örtülüdür. Oldukça sade görünüme sahip cephe yüzeyinde kenarlarda dikey uzanmış, yukardan da birleşen andezit ve bazalt taş kullanımı birlikte çerçeve formu oluşturulmuştur.

Yapılan Onarımlar:

Konak uzun yılladır kullanılmadığı ve tescile girmediği için büyük tahribata uğramıştır. İç bölümde ve dışta herhangi bir onarım yoktur.

Bibliyografya

-

3.3.10. Ardahan/Merkez Değirmenli Köyü İlkokulu

İl	Ardahan
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Değirmenli Köyü
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	
Kitabe	İnşa kitabesi vardır.
Kullanım Şekli	Resmi bina, okul
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Hafif eğimli yükseltilmiş zemin üzerine tek katlı ve enine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonra bu konut, okul olarak kullanılmaya başlanmış, günümüzde de bu işlevini sürdürmektedir. Konutun güneye bakan ön cephesinde birkaç basamakla çıkılan, yığma moloz taşla örülmüş, ahşap direklere oturan veranda bölümü vardır. Ön cephede veranda kullanımını genellikle Malakan köy evlerine has bir özelliktir. Bu mimari unsur zamanla yerli halk tarafından da benimsenmiş olup, Kars- Ardahan çevresinde yaygınlık kazanmıştır. Yapının cephelerinde kesme bazalt taş ve moloz taş kullanılmıştır. Konutun ana girişi ahşap malzemeli, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Yüzeyinde simetrik olarak işlenen geometrik süslemeler görülür. Kapı üzerinde dikdörtgen formlu aydınlık penceresi yer alır. Cephelerde yer alan tüm pencereler dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Pencerelerin iç kısmında ahşap malzemeli, çift kanatlı kepenkler yer alır. Yapının tüm cepheleri sade görünümlüdür. Pencerelerin ve ana girişin etrafı moloz taşlarla girintili-çıkıntılı çerçeveler oluşturulmuştur. Yapının üst örtüsü, çift meyilli ve kırma çatılıdır. Çatı üzerinde iki adet baca yer alır. Konutun kitabesi, batı cephesinde yer alan pencere üzerindeki kilit taşlarda yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Yapıda çeşitli onarımlar görülür. Bunlar; ön cephe sıvanıp beyaz renk ile boyama işlemi yapılmıştır. Pencere ve kapı çerçeveleri kırmızı renk boyama işlemi uygulanmıştır. Ön cephe pencereleri değiştirilip, ısıya dayanıklı pvc uygulanmıştır. Veranda bölümünün zemini çimento harcı ile sıvanmıştır. Üst örtü çinko sac levhalarla kaplı olup, bacanın da yüzeyleri çinko ile kaplanmıştır.

Bibliyografya

-

3.4. Iğdır Merkezde Tarihi Konut Yapıları

Iğdır ili, Doğu Anadolu’da yer alan serhat şehirlerinden biridir. Kuzeybatıda Kars, kuzeyde Ermenistan, güney ve güneybatıda Ağrı, güneydoğuda Nahcivan ile sınır komşusudur. Iğdır’ın bulunduğu alan, Aras Nehri’nin içerisinde aktığı geniş çöküntü sahasında yer alır. Bu çöküntü alanı Aras Nehri tarafından iki bölüme ayrılır. Iğdır sınırları içinde kalan bölüm Sürmeli Çukurluğu olarak isimlendirilmiştir. Bu alanda Tuzluca Havzası, Iğdır Ovası ve Dil Ovası bulunur.³⁰ Iğdır ilinin bulunduğu bölge, tarihi süreçte birçok devletin idaresine geçerek el değiştirmiştir. Şehirde varlığını 93 yıl sürdüren Rus idaresi baskın olmuştur. 1827 yılında Rus Çarlığı egemenliğine giren şehir 1920 yılında tekrar sınırlarımıza katılmıştır. 1924 yılında Ağrı şehrinin bir ilçesi konumuna getirilmiştir. Bu süreçten sonra da Ağrı’dan ayrılıp, Kars iline bağlanmıştır. 1992 yılında ise Kars şehrinde ayrılarak, 76. sırada il konumuna getirilmiştir.

Iğdır etrafı dağlarla çevrili bir çöküntü alanı içinde yer alan şehir olması sebebiyle farklı bir iklime ve yaşam koşullarına sahiptir. Etrafındaki şehirler sert karasal iklime sahip iken burada ılıman iklim görülür. Kış aylarında kar yağışı ve don olayları görülmez. Bu da verimli toprakların olduğu, tarımın yapıldığı Doğu Anadolu bölgesi için bir vaha özelliği taşır. Düz bir alana kurulan şehirde, caddeler birbiriyle bağlantılı ve geniş tutulmuştur. Resmi ve sivil yapılarda iklimin etkisi ön plana alınmıştır. Günümüze merkezde bulunan az sayıda sivil mimari yapıda kesme taş malzeme yanı sıra sadece sıcak bölgelere has kerpiç malzemenin burada da kullanıldığı görülür. Kars, Ardahan sivil mimari örneklerinde çatılar soğuk ve kar yağışı sebebiyle çift meyilli, kırma ya da beşik örtü sistemi görülürken bu bölgede, düz dam olarak karşımıza çıkar.

Kâzım Karabekir anılarında, 18 Mayıs 1920’de Iğdır’ a ayak bastığında merkezde 400 civarı ev bulunduğunu belirtir. Bu evlerin büyük bölümü günümüzde yıkılarak, betonarme yapılar inşa edilmiştir.³¹

Şehirde Rus yönetiminin baskın olması mimariye de yansımıştır. Yine Kars ve Ardahan şehir merkezlerinde görülen caddelere göre karşılıklı konumlandırılmış konutlar olarak düzenlenmiştir. Baltık mimari üsluba, iklimin etkisi de belirleyici olmuştur.

Dikdörtgen veya kare plana sahip konutlarda, cephe tasarımına dikkat edilmiştir. Cephede süslemelerde stilize edilmiş, bitkisel ve geometrik süslemeler simetrik düzende ele alınmıştır. Ana girişlerin vurgulandığı fakat kar yağışı olmaması sebebiyle sundurma kullanımı görülmez.

³⁰ Hasan Buyruk, **Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır**, Iğdır 2006, s. 24.

³¹ İbrahim Aslan, ‘Iğdır’ın Sivil Mimari Yapıları’, I. Uluslararası Iğdır Sempozyumu, Iğdır 2013, s. 220-233.

Rusların Iğdır'da yeni oluşturdukları yerleşime, yeni anlama gelen 'nowa' adını verdikleri görülür. Iğdır Nowa (halk dilinde Iğdır Mava) bugünkü Söğütlü Mahallesi'nde sivil mimari örnekleri görülmektedir. Günümüze 5 adet sivil mimari örneği bu mahalle sınırları içinde yer alarak gelmiştir. Konutların anlatımlarına ve çizimlerine yer verilmiştir.

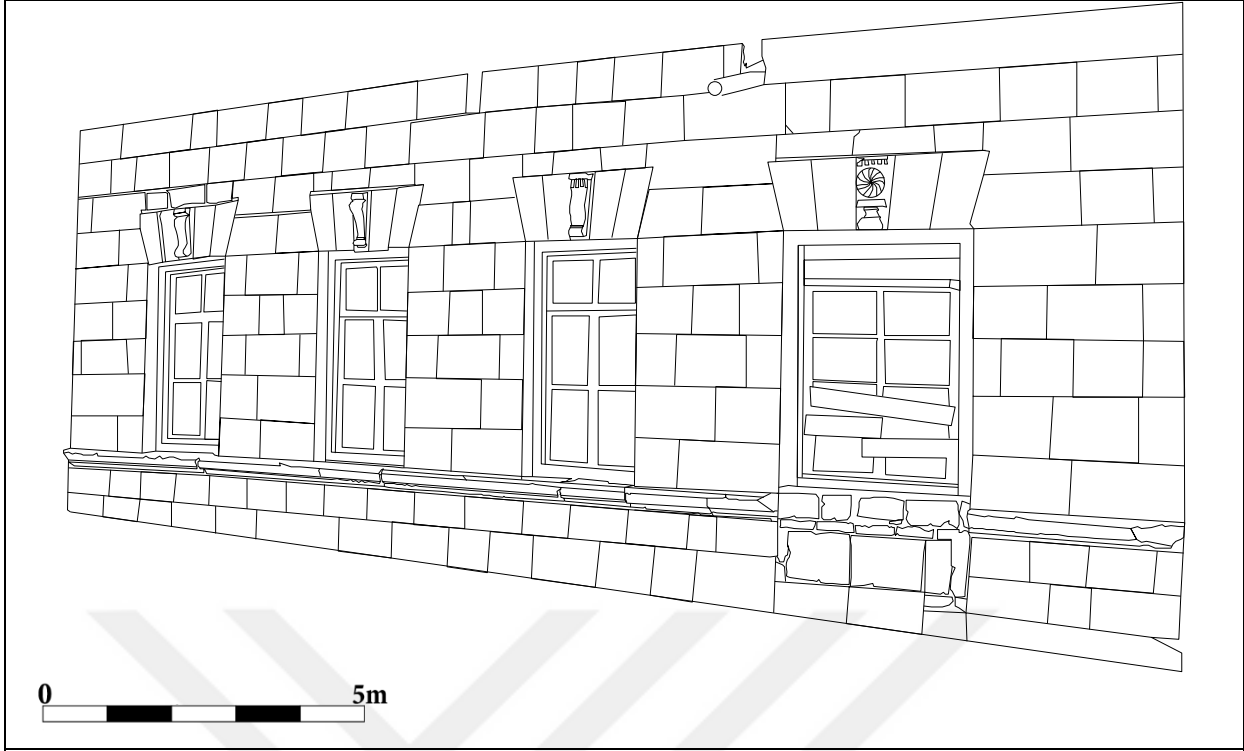
3.4.1. Söğütlü Mahallesi 21 Numaralı Konut (Iğdır Mavalı Kasım'ın Evi)*

İl	Iğdır
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Söğütlü Mahallesi
Cadde/Sokak	Alican Sokak
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut, düz zemin üzerine tek katlı ve kare planlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephe düzgün kesme taş malzeme, yan cepheler ise günümüzde sıvandığı için ne tür malzeme kullanıldığı anlaşılmamaktadır. Iğdır'da kış aylarının konumuna bağlı olarak ılıman geçmesi ve kar yağışı görülmediği için konutların üzeri düz dam şeklindedir. Bu yapıda da aynı özellik görülür. Ön cephede üç adet dikdörtgen formlu pencere, çift kanatlı pencereler yer alır. Pencereler üzerinde düz kemerler ortalarında dışa taşkın kabartma şeklinde kilit taşı yer alır. Yapının sağ yönde yer alan kapısının alt tarafı örülmüş, pencereye çevrilmiştir. Bu alanın üzerinde yine düz formlu kemer ortasında kilit taşı yer alır. Bir kaide üzerine oturan daire formunda süsleme yer alır. Pencerelerin alt hizasında yatay olarak uzanan silme kuşağı yer alır. Cephe yüzeyinde kilit taşları ve silme kuşağı dışında hareketlilik ve süsleme görülmez.

Yapılan Onarımlar:

Konut işlevi gören bu yapı, kullanıldığı dönemler süresince tüm cephelerinde değişiklikler olmuştur. Ön cephede yer alan ana giriş kapısının alt bölümü kapatılıp, pencereye çevrilmiştir. Giriş arka cepheye alınmış yeni bir alan oluşturulmuştur. Ön cephe dışında diğer cepheler sıvanmış ve boyanmıştır.

Bibliyografya

BUYRUK, Hasan, Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır, s.258.

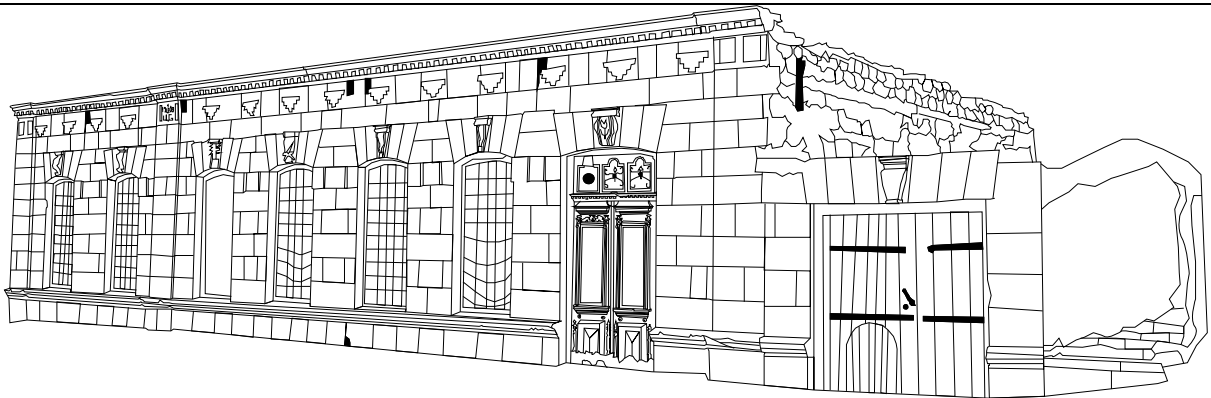
3.4.2. Söğütlü Mahallesi 24 Numaralı Konut (Cemalettin Güneş Evi)*

İl	Iğdır
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Söğütlü Mahallesi
Cadde/Sokak	635. Sokak
Mimari Çağ	XX. yy.
Yapım Tarihi	1908
Kitabe	İnşa kitabesi vardır.
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Tek katlı konut, düz zemin üzerine enine dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Kuzey yöne bakan ön cephede düzgün kesme taş, yan cephelerde küçük yonu taşlar kullanılmıştır. Konutun iki ana girişi vardır. Konuta geçişi sağlayan kapı, dikdörtgen ve çift kanatlıdır. Kapının üzerinde üçlü cam bölme ve önlerinde demir korkuluklar vardır. Kapı kanatlarında simetrik olarak işlenmiş stilize edilmiş geometrik ve korkuluk görünümlü süslemelere unsurlarına yer verilmiştir. Kapının üstünde basık kemer ve ortasında lale desenli kilit taşı yer alır. Diğer ana girişlerden olan ve arka bahçe ile geçişi sağlayan hayat kapısı sade görünümlü, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Hayat kapısı üzerinde düz bir kemer ortasında kilit taşı yer alır. Konutun pencereleri dikdörtgen formlu, önlerinde yatay ve dikey uzanan demir korkuluklar vardır. Her pencerenin üzerinde basık kemer ve kilit taşı yer alır. Kilit taşlarının her biri üzerinde farklı kıvrımlara yer verilmiştir. Cephe yüzeyinin çatı sınırında ince şeritler halinde uzanan küçük kare süslemelerin sıralandığı saçak bölümünde on üç adet tırtıklı süslemeler yer alır.

Tırtıklı üçgen süslemelerin olduğu arada iki burmalı sütunçe arasındaki düz zemin üzerine kazınmış olan kitabesinde, 1908 tarihi ile muhtemelen binayı inşa eden ustanın soy ve isminin baş harfleri U ve C harfleri Latince olarak kazınmıştır.* Yapının üst örtüsü düz dam şeklindedir.

Yapılan Onarımlar:

Konut uzun süredir kullanılmadığı için içte ve dışta büyük tahribata uğramıştır. Herhangi bir onarım ya bakım görmemiştir.

Bibliyografya

BUYRUK, Hasan, Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır, s.256.

3.4.3. Sögütlü Mahallesi 75 Numaralı Konut (Ömer Şark Evi)*

İl	Iğdır
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Sögütlü Mahallesi
Cadde/Sokak	Fevzi Çakmak Caddesi
Mimari Çağ	XX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut, düz alan üzerine dikdörtgen planlı ve tek katlı olarak inşa edilmiştir. Ön cephede düzgün blok taş kullanılmıştır. Ana giriş kapısı sol yöne alınmış olup, üzerinde çatıyla birleşik ahşap malzemeli üzeri tuğla ile örtülü sundurması yer alır. Sundurma ön cephede yine ahşap malzemeli iki direk üzerine oturur. Direklerin arkasında ahşap korkuluklar simetrik olarak düzenlenmiştir. Kapı çelik malzemeden, tek yöne açılır. Üzerinde düz formlu kemer yer alır. Arka bahçeye açılan girişi sağlayan hayat kapısı, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Yapının pencereleri dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Önlerinde demir şebekeli korkuluklar vardır. Pencerelerin üzerinde yer alan kemerlerin merkezine farklı desenlerde stilize edilmiş bitkisel ve düz motiflere yer verilmiştir. Pencerelerin altında ve kapının iki yanından devam eden yatay silme kuşağı yer alır. Konutun cephe yüzeyinde sundurma ve kilit taşlar dışında hareketlilik ya da süsleme görülmez. Üst örtü çift meyilli olup, kırma çatı şeklindedir. Çatı üzerinde yer alan beşgen formlu pencereler yer alır. Bu da çatının depo işlevi olduğunu gösterir.

Yapılan Onarımlar:

Konutun ön cephesinde yoğun bir değişim yaşanmıştır. Cephede yer alan tüm mimari öğelerde değişiklik görülür. Giriş kapısı çelik kapı olarak yenilenmiştir. Pencerelerin ahşap kasaları yenilenmiş olup, önündeki korkuluklar sonradan eklenmiştir. Yapının ikinci girişi olan hayat kapısı, çift kanatlı ve demir malzemeli olarak yapılmış üzeri tek eğimli çinko kaplıdır. Üst örtü tamamıyla yenilenip, tuğla malzeme ile kaplanmıştır. Çatı üzerinde yer alan tuğla örölü üzeri çinko başlıklı bacaları da yenilenmiştir. Cephe tamamen iki renk boyama işlemi görmüştür.

Bibliyografya

BUYRUK, Hasan, Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır, s.252.

3.4.4. Sögütlü Mahallesi 54 Numaralı Konut (Almancının Evi)*

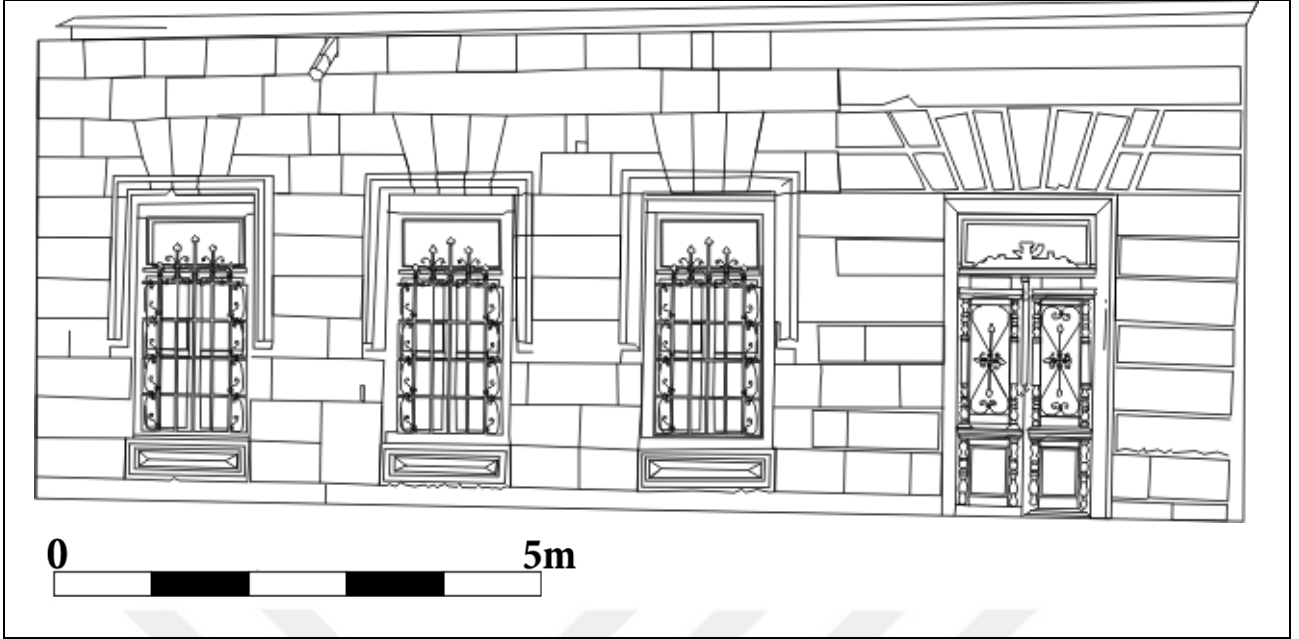
İl	Iğdır
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Sögütlü Mahallesi
Cadde/Sokak	-
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut, katlı inşa edilmiş olup, düz damlıdır. Aynı mahalledeki diğer yapılarda görülen taş örgü ile blok taş kaplamalı cephe mimarisi bu binada görülmez. Burada farklı olarak sadece temel 1 m. yükseklikte üç sıra taş örgülü olup, üst kısmı kerpiç malzemeden inşa edilmiştir. Temelde görülen üç sıra kesme taş kuzey-batıya bakan cephede kullanılmış olup, arka taraflar kepiçtir.*

Yapının ana giriş kapısı ahşap malzemeli, dikdörtgen formu ve çift kanatlıdır. Kapının üzerinde dikdörtgen formu pencere yer alır. Kapı yüzeyinde simetrik olarak düzenlenmiş süslemelerde cam bölmelerin önüne denk gelen demir korkuluklar kıvrımlı olarak düzenlenmiştir. Kapının üst noktasında düz kemer formunun taşları dikeyliği uzatılarak verilmiştir. Cephenin pencereleri dikdörtgen formu, ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır. Pencere önlerinde kıvrımlı demir korkuluklar simetrik olarak tekrarlanır. Her pencerenin altında dikdörtgen formu alınlıklara yer verilmiştir. Pencerelerin lenton bölümü, çerçeve formunda aşağıya doğru uzanır. Cephede pencere ve kapı üzerindeki demir korkulukların süslemeleri dışında sade görünüme sahiptir.

Yapılan Onarımlar:

Yapının kapı ve pencereleri aynı tür sarı renk boyama işlemi ile cephe yüzeyi kırmızı renk boyama işlemi yapılmıştır. Düz dam olan üst örtü çinko levhalarla kapatılmış olup, başka herhangi bir onarım görülmez.

Bibliyografya

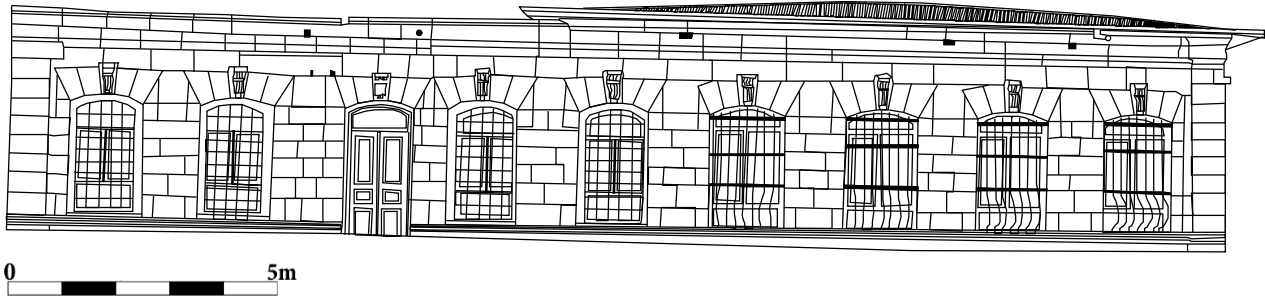
BUYRUK, Hasan, Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır, s.260.

3.4.5. Sögütlü Mahallesi 5 Numaralı Konut (Aziz Güvenen Evi)

İl	Iğdır
İlçe	Merkez
Mahalle/Köy	Sögütlü Mahallesi
Cadde/Sokak	630. Sok.
Mimari Çağ	XIX. yy.
Yapım Tarihi	-
Kitabe	-
Kullanım Şekli	Konut
Tescil Tarihi	-

Genel Tanım:

Konut, düz zemin üzerine tek katlı ve doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlıdır. Konutun bir bölümü düz damlı, bir bölümü kırma çatı ile kaplıdır. Güneye bakan ön cephede düzgün blok taş kullanılmıştır. Ana giriş kapısı ahşap ve çift kanatlıdır. Sade bir özellik gösterir. Üstte küçük bir aydınlık camı vardır. Dıştan giriş kapısının vurgulandığı görülür. Bu da kapının üzerinde dikey yerleştirilen taşlar ve merkeze alınan kabartma şeklindeki kilit taşında kendini gösterir. Yapıdaki diğer kilit taşlarından farklı iki parçadan ve ufak kare parçaların birleşiminden oluşur. Yapının dikdörtgen formda pencerelerinin üst kısımları oval olarak tasarlanmış, her birinin üzerine dikey taşlarla oluşturulan başlık görünümü verilmiştir. Yapının ön cephesi ve yan cepheleri oldukça sadedir. Ön cephede duvar yüzeyinde pencerelerin üst hizasında ve alt hizasında yatay uzanan silme kuşağı yer alır. Yapının iki ucunda sade tutulmuş yalancı sütunlar yer alır.

Yapılan Onarımlar:

Yapının özgün halinde düz damlı üst örtü bölümüne güney-kuzey yönünde ve sadece sağ cenahı kapsayan alanda kırma çatı eklenmiştir. Yine sağ yöne bakan dört pencerenin ahşap iskeletleri ve demir şebekeleri kaldırılmış, pvc kullanılarak yenilenmiştir. Demir şebekeler de aslından farklı olarak dikey ve kıvrımlı görüntüye sahiptir.

Bibliyografya

BUYRUK, Hasan, Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla Iğdır, s.258.

3.5. Cephe Elemanlarında Tasarım Uygulamaları

Bu bölümde, ön cephe unsurları meydana getiren mimari ögeler üzerinde durulmuştur. Her mimari ögenin kullanım alanı ve genel özellikleri açıklanmıştır. Kullanılan mimari elemanların etkileri üzerinde de durulmuştur.

3.5.1. Kapılar

Baltık mimari tarzında inşa edilen sivil ve resmi kurumların ön cephelerinde yer alan dış kapılar ahşap malzemeden olup, çift kanatlı ve simetrik uygulamaların yapıldığı görülür. Kapıların üzerinde genellikle iç mekâna geçişi sağlayan hol bölümünün aydınlık olmasını sağlamak amacıyla aydınlık penceresi yer verilmiştir. Hemen hemen her ana giriş kapısının üstünde önünde demir korkulukla düzenlenerek üst bölüme eklenmiştir. Kapıların yüksekliği 2,5 metre olup, genişlikleri konutların özelliklerine göre değişmektedir. Geometrik süslemeler ve bitkisel süslemelerin giriş kapsamında detaylı olarak kabartma şeklinde işlendiği görülür. Süslemeler simetrik olarak ele alınmıştır. (Foto: 1-2) (Çizim:1-2) Merkezdeki yapıların çoğunda iki-üç model kapı tasarımının örnek alındığı görülür. Giriş kapıları cephede ya kenarlarına ya da merkeze alınmış şekilde tasarlandığı görülür. Bölgede yaygın olarak görülen ahşap ya da metal sundurma yer almaktadır. Sundurmalar genellikle üçgen formlu, demir ayaklara oturan üstü çinko malzeme kaplıdır. Kapıların önünde genel olarak eğimli zemin sebebi ile birkaç basamaklı merdiven yer alır. Ana girişlerde kapıların lenton ve söveleri geniş tutulmuş; ince şeritlerden ya da kesme taş malzemeden girintili-çıkıntılı çerçeve görünümüne dikkat edilmiştir. Önde yer alan eşik kısmında geniş ve yekpare taştan yükseltilmiş olarak ele alınmıştır. Geniş çaplı ele alınan konutların ön cephesinde 'hayat kapısı' adı verilen geniş kemerli ikinci bir kapı yer alır. Bu kapıdan da arka bahçeye geçiş sağlanır. Bu kapıların ahşap ya da metal kepenkleri vardır. Hayvan ya da binek arabalarının dışarıdan içeriye geçişi buradan sağlanır. (Foto:3-4) (Çizim:3-4)

3.5.2. Pencereler

Yapıların pencereleri öncelikle soğuğa karşı dayanıklı bir şekilde iç de ya da dışta genellikle ahşap kepenklerle korunaklı bir alan oluşturulmuştur. Sert soğuk geçen kış ayları süresince içerideki sıcaklık bu kepenklerle korumaya alınmıştır.(Foto:5) (Çizim:5) Pencereler dikdörtgen formlu ahşap malzemeli ve çift kanatlıdır. Pencerelerin yüksekliği 120cm-180cm, genişliği 100cm-140cm'dir. Ön cephelerde pencerelerin vurgulanması için 20cm'i geçen kesme taş denizlik alanları genelde dışa taşkın olarak yapılmıştır. Pencere üzerlerinde kilit taşı ya da kilit taşı görünümünde taş kaplamalar kullanılmıştır. Kilit taşları pencereler üzerinde başlık formunda kullanılan düz, basık ve yay kemer formlarıyla ele alınmıştır.(Foto:6-7) (Çizim:6-7)

Pencere altlarında dikdörtgen ya da kare panolar kullanılmıştır. Bu panoların içi genellikle boş bırakılmıştır. Her pano üzerindeki pencereyi vurgulayan görünüme sahiptir. (Foto:8) (Çizim:8)

3.5.3. Sundurmalar

Yapının sokakla bağlantısını kuran önemli bir mimari öğedir. Kış mevsiminin bu yörede uzun sürmesi, yoğun kar yağışı sebebiyle giriş kapısının önünde oluşabilecek buzlanmayı engeller. Bu mimari öge Kars merkezi olmak üzere Iğdır, Ardahan, Sarıkırmış, Ahılkelek ve Ahıska yörelerindeki sivil yapıların çoğunda kullanılmıştır. Günümüzde de kullanımına devam edilmektedir. Cepheye hareket kazandıran bu sundurmalar ahşap ya da metal malzemeden yapılırlar. (Foto:9-10) (Çizim: 9-10)

Genellikle demir çubuklar üzerine oturan, kırma çatılı ve ince işçiliğin görüldüğü alanlardır. Genel olarak 1x12 m boyutlarındadır. Sundurmanın oturduğu demir çubuklar ve kırma çatısının demir saçaklarında stilize edilmiş bitkisel motifler veya küçültülmüş geometrik süslemeler yer alır. Metal malzemesi dövme demir olan ince işçiliğe sahip ayakları ve gövdesinin üzeri çinko levhalar ile örtülüdür. Çinko levha kullanımında çatı üst örtüsünde kullanılan malzeme ile uyumuna dikkat edilmiştir. Günümüzde kullanılan tarihi konutlarda yer alan sundurmaların üzerinde onarım sonrası, renkli düz çinkolar da galvanizli trapez sac kullanımı da görülür.

3.5.4. Alınlıklar

Bu mimari öge genellikle konak olarak kullanılan konutlarda karşımıza çıkar cephenin üst hizasında yer alır ve bu alanı yüksek bir görünüme kavuşturur. Bu alan ön cepheden bakıldığında çatının geride kalmasına sebep olur. Bu mimari öğede ince ve detaylı işçilik görülür. Kabartma süslemelerin geometrik ve bitkisel olarak Baltık mimari üsluba uygun olarak yapıldığı görülür. Alınlıklar üçgen ya da enine dikdörtgen olarak ele alınmıştır. Bu alana bazı yapılarda kitabe yerleştirildiği de görülür. Tuncer Güvensoy Evi ve Paşa Konağı konutlarının alınlık kısımları, günümüze gelen başlıca örneklerdir. (Foto: 11-12-13) (Çizim: 11-12-13)

3.5.5. Çatılar

Kars ve çevresinde kış aylarının uzun, sert geçmesi sebebiyle çatılar eğimli olup, yüksek tutulmuştur. Kırma ya da beşik çatı adı verilen bu üst örtüsü kar yağışına karşı en uygun türdür. (Foto:14) (Çizim:14)Kışın bu çatılar eğimlerinden dolayı kar tutmaz. Çatılarda sac ya da çinko levhalar kullanılmıştır. Bu çatı sisteminin yanı sıra düz damlı evlerde yaygındır. Rus işgali öncesi bu yöredeki tüm evlerin üst örtüsü düz dam olarak karşımıza çıkar. Kırma çatıların saçak kısımları yoktur. Yağmur olukları 10 cm geride tutulmuştur. Çatı aralıkları ise bazı konutlarda depo olarak kullanılmış bu sebeple kare ya da yarım daire formunda pencereler eklenmiştir.

(Foto:15) (Çizim:15)Çatıların bacaları tuğla malzemededen olup, 30cm-40cm yükselir. Üst örtüsü sac levhadır. Kare ya da dikdörtgen kesite sahiptirler. (Foto:16) (Çizim: 16)

3.5.6. Balkonlar

Balkonlar genellikle konak olarak kullanılan yapılarda ya da resmi yapıların ikinci katlarında yer alır. Balkonlar ön cephede ve arka cephede iki farklı tür olarak karşımıza çıkar. Ön cephe balkonları demir malzemededen yapılmıştır. Demir şebekelerinde stilize bitkisel motifler simetrik bir düzende verilmiştir.(Foto: 17) (Çizim:17) Ön cephede de ahşap malzemeli örnekleri mevcuttur. (Foto:18) (Çizim:18) Arka cephede yer alan balkonlar ahşap malzemededen olup, üstte cam malzemenin de kullanıldığı görülür. Ahşap balkonların korkuluklarında ince işçilik ve stilize bitkisel motifler özellikle kıvrımlı yapraklarda detaylar ön plandadır.

3.5.7. Çörtenler

Resmi ve sivil yapıların çatı hizasında geride tutulan yağmur oluklarında biriken suların caddedeki mazgallara ulaşımını sağlayan çörtenlerin üstten ağızları kare kesitlidir. Duvar yüzeyine sabitlenen, yukarıdan aşağıya doğru incelen bu mimari öğeler çinko malzemededen yapılmıştır. Ön cephede çatıların uzantısına göre sayısı değişir.

Çörtenlerin üstlerinde yapıyla uyumlu olmaları için gri-kiremit renklerinde kabartma olarak çiçek-yaprak motifleri kullanılmıştır. Günümüzde çok az örneği döneminden kalmadır. Bu çinko çörtenler yerine plastik borular kullanılmaktadır. (Foto:19) (Çizim:19)

3.5.8. Dekoratif Taş Kaplama Elemanları

Resmi ve sivil yapıların ön cephelerinde bu uygulamalara yer verildiği görülür. Çerçeve görünümü veren bu uygulamalarda giriş kapısı, pencere kenarları ve ana duvarın aşağıdan yukarıya doğru girintili-çıkıntılı olarak yerleşim yapılır. (Bkz. s. 99-100., s. 75-76.) Bazalt ya da andezit taşından kaplamalar yapılır. Kapı ve pencere etrafında uygulandığında kaplamalar merkezde yer alan ve öne doğru taşkın görünüm veren kilit taşlarıyla hareketlilik sağlar. Başta Kars merkezli olmak üzere Ardahan, Iğdır illerinde yer alan Rus dönemine ait konutlarda da bu uygulamalar görülür.

3.6. Cephe Tasarımında Kullanılan Malzeme

Bu bölümde cephe yüzeyinde kullanılan malzemelerin yayılım alanları, çeşitleri üzerinde durulmuştur. En çok kullanılan malzeme türünden başlanarak, sırasıyla tespit edilen malzemelerin alanları, cinsi ve yapıya vermiş olduğu etki açıklanmıştır.

3.6.1. Taş

Kars şehrinin Ruslar tarafından işgali sonrasında yeni imar planına uygun olarak seri şekilde resmi ve sivil yapıların yapıldığı görülür. Bu yapıların inşası 40 yıllık süre içinde devamlı olarak yenileri eklenerek devam etmiştir. Rusların bu bölgeden çekilişinden sonra bile yeni yaratmış oldukları imar planı, konut tasarımları devam ettirilmiştir.

Yapılarda temel malzeme taştır. Yöreyle yakın alanlarda sıklıkla bulunan, kolay işlenebilen taşlar kullanılmıştır. Çoğunluğunu yerel taş ustalarının çalıştığı ön cephelerde zengin süsleme ve ince işler dikkat çeker. Ön cephelerde kesme taş ve blok taş, yan cephelerde ise moloz taş malzemedir oluşturulan harç kullanılmıştır. (Bkz. s. 29-30., s. 157-158) Konutların eğer iki cephesi de cadde veya sokağa bakıyorsa ikisinde de aynı tür malzeme kullanımına dikkat edilmiştir. Yapıda göze çarpan iki çeşit taş kullanımı yaygındır. Bunlar; andezit ve bazalt taşlarıdır. Bu taşların kolaylıkla işlenebilmesi, ustalarının figüratif, stilize motifleri işlemelerini kolaylaştırmıştır. Yöre halkı bu taşlara ‘keveng/kevek’ taşı ismini vermişlerdir. Bu taşların kullanımı Ardahan ve Iğdır illerindeki sivil ve resmi yapılarda da karşımıza çıkar.

Andezit taşının koyu kahverengiden kırmızıya renk geçişi sağlayan görünümü vardır.(Bkz. s. 31-32.) Bazalt taşı ise siyah olup, parlama yapmaz. (Bkz. s. 63-64.)

3.6.2. Ahşap

Ahşap malzeme yapıların iç çatı kısımlarında, kapılarda, pencere iskeletleri – kepenklerinde, arka cephede yer alan balkonlarında daha çok kullanılmıştır.

Temel malzeme olarak kullanılmama sebebi, yörede yeterince ormanlık alanın mevcut olmaması, inşaatta kullanılacak uygunlukta ağaç türü yetersizliği ve sert geçen kış mevsimi için dayanıklılık sağlayacak malzeme olmadığı için kullanım alanı sınırlıdır. Balkon ve giriş kapılarında kullanılan ahşap malzeme üzerinde durulan süslemeler olmuştur. (Foto:2) (Çizim:20) Bitkisel ve geometrik süslemelerin stilize edilmiş formlarında ince bir anlayış görülür. Kapılarda özellikle bu süslemeler simetrik olarak ele alınmıştır. Sarıkamış ilçesinde sarıçam ormanlarının bulunması sebebiyle diğer yerleşim yerlerinden biraz daha farklı olarak ahşap malzemenin kullanımına ağırlık verilmiştir. Ardıç çamı türünde ahşap malzemenin de sivil yapılarda kullanıldığı bilinir. (Bkz. s. 144-154.)

3.6.3. Tuğla

Tuğlanın kullanım alanı sınırlıdır. Yapıların bacalarında kısmen de duvarların iç harçlarında kullanılmıştır. Bacaların tamamında kullanılan tuğlalar dikdörtgen küçük kalıplar şeklinde karşımıza çıkar. Yusufpaşa Mahallesi'nde Endüstri Meslek Lisesi sınırları içinde kalan 59 numaralı konutta ve Ortakapı Mahallesi Sağlık Merkezi olarak kullanılan konutun, ön cephelerinin tamamında tuğla malzeme kullanılmıştır. Bunlar da özgün olarak günümüze gelen nadir örnekler olarak karşımıza çıkar. (Foto: 28-29) (Bkz. s. 59-60, s. 110-111.)

3.6.4. Demir

Demir malzemenin yapıların genelinde kullanım alanı vardır. Güçlü bir madde olduğu için sundurmaların taşıyıcı desteklerinde, balkon korkuluklarında, bazı alınlık bölümlerinde ön cephelerde kullanıldığı görülür.(Foto:21) (Çizim:21) Kolay işlenebilir bir malzeme olduğu için süslemelerin ağırlık kazandığı alanların başında gelirler. Genellikle stilize edilen ve simetrik uygulanan geometrik ve bitkisel motifler kullanılmıştır.(Foto:22) (Çizim:22)Bu malzeme paslansa da üstüne boya uygulaması rahatlıkla yapılabildiği için, demirden imal pek çok mimari öge günümüze özgün olarak gelmiştir.

3.6.5. Çinko

Bu malzemenin kullanımı; çatı üst örtüsü, sundurma üst örtüsü ve çörtenlerde görülmektedir. Dayanıklı bir malzeme olması sebebiyle Kars ve çevresinde sıklıkla geçmişten günümüze dek tercih edilen bir metal türü olmuştur.(Foto:23) (Çizim:23) İşlenebilir özelliği daha çok çörtenlerde görülür. Günümüzde kullanılan tarihi sivil yapılarda, üst örtü ve sundurmalarda tahribattan dolayı onarım ve yenileme çalışmalarının yapıldığı görülür. Yine aynı tür çinko malzeme kullanımının yanı sıra geliştirilen bir türü olan galvanizli trapez sac kullanımı da görülmektedir.(Foto:24) (Çizim:24)

Çörtenlerin ağız kısımlarında yer alan çiçek – yaprak motiflerinin uygulandığı birçok örnek günümüze ulaşmıştır.

4.KARŞILAŞTIRMA VE DEĞERLENDİRME

Doğu Anadolu'nun önemli serhat şehirlerinden biri olan Kars, eski çağlardan günümüze kadar uzanan birçok millete, kültüre ev sahipliği yapmıştır. Bugün şehirde mağara duvar resimlerinden, ateş tapınaklarına, kiliselere, Anadolu'nun ilk Türk camisi vb. geniş bir mimari zenginliğe sahiptir. Bu zenginliğin yayılım alanı Kars'ın merkezi ile sınırlı kalmamıştır. Bir zamanlar Kars'a bağlı olan Iğdır ve Ardahan illerinin sınırlarını da içine alan geniş bir coğrafyaya yayılmıştır. Osmanlı döneminde tam bir Türk şehri özgünlüğüne sahip iken Kars'ın tarihinde Ruslarla yapılan mücadeleler kentin tarihini etkilemiştir. 1878-1917 yılları arasında Rus idaresinin 40 yıllık hâkimiyeti yaşanmıştır. Bu süreçte Rusların Kars'ta kalıcı iskân politikası dikkati çeker. Bu amaçla yeni bir şehir anlayışına gidilmiştir. Çarlık Rusya'sına özgün oluşan kentleşme çalışmaları St. Petersburg örneğinde olduğu gibi ızgara plan dâhilinde geniş kaldırımli caddeler, köşelerle uyumlu konut yapımı, alt yapı düzenlemeleri, sokak aydınlatmaları ve Baltık mimari üslubun yansıdığı şehir çalışmaları kısa sürede büyük aşama kaydetmiştir.

Kars'ta kurulan askeri nizama uygun yeni düzen, işgal altında olan Iğdır ve Ardahan'ı da kapsar. Geniş caddelere önem verilen, tek katlı ya da iki katlı sıralanan konutlarda cephelerin sokakla ya da caddeyle uyumuna dikkat edilmiştir. Kars merkezinde var olan sivil mimari örneklerinin mimari ve malzeme kullanımı açısından benzer niteliklere sahiptir. Iğdır ve Ardahan, Kars'a göre daha düz alanlarda eğimin konutlara göre çok az etkilediği görülür. Dikdörtgen, kare ya da L plan tipleri genel olarak üç merkezde de örnekleri mevcuttur. Aynı tür malzeme kullanımı coğrafyanın ortak alanından kaynaklanan özellik sebebiyle, andezit-bazalt taş malzeme yanı sıra moloz taş, küçük yonu taşlarında kullanımı görülür. Kapılar, pencere kasaları, kısmen balkonlarda ise ahşap malzeme kullanılmıştır. Ahşap malzemenin bu üç ilden farklı olarak Sarıkamış yöresinde sarıçam ormanlarının yoğunluğu ile konut inşasında ve cephelerde kullanımına ağırlık verilmiştir. Üst örtüde kırma ya da beşik çatının yaygınlığı görülür. Bu örtü sistemlerinden önce düz toprak dam kullanımı yaygın iken özellikle Ruslarla gelen çinko kaplı, tek ya da çift meyilli çatılar görülmektedir. Bacalar genel olarak, peç sistemine dayalı olarak birden çok tuğla örülü yer yer de çinko kaplamalı olarak karşımıza çıkar. Konutlarda süsleme özelliklerine, o dönemin ev sahiplerinin statüsü damga vurur. Üst düzey görevlerde bulunan kişilerin evlerinde ya da dükkânlarında daha ince detaylı, el işçiliğine dayanan taş ya da ahşap üzerinde süslemeler cephelerde ve iç mekânda yer verilmiştir.

Süslemelerde stilize edilen bitkisel ve geometrik kabartma ya da oyma tekniğine dayanan simetrik görünümün öne alındığı görülür.

Bitkisel süslemede çiçek, yaprak, dalların kıvrımlı hatları, palmet süslemeler göze çarpar. Geometrik süslemelerde kare, dikdörtgen, üçgen ve dairesel formların iç içe ya da sade görünümlele ele alınmıştır. Bu süslemeler, orta sınıfa mensup ailelerde daha abartıdan uzak mütevazı görünüşlerle cephelere yansıtılmıştır. Köylerde yer alan yerli halka ait ya da sonradan Kars ve çevresine yerleştirilen Dukhobor, Malakan, Alman halkların konutları sade görünümlü ve işlevselliği öne çıkarılarak tasarlanmıştır.

Kars ve çevresinde görülen yapıların uyumu, benzerliği sınırlarımız dışında da aynı etki ile görülmektedir. 1578-1878 yılları arasında Çıldır Sancağına bağlı bir bölge olan Ahılkelek Bölgesi, bugün Gürcistan sınırları içinde yer alır. 1991 yılına kadar Sovyet Rusya hâkimiyetinde olan ve şimdi Gürcistan sınırları içinde kalan, 1944'a kadar da Ahıska Türkleri'nin yaşadığı bu yörenin şehir mimari dokusu çevre illerde görülen Baltık mimari üsluba uygun örneklerle günümüze gelmiştir. Cadde düzeni, konut inşası ve süsleme özellikleri benzer özellikleri yansır. Kare ya da dikdörtgen planlı ve düzgün kesme taş malzemeli sivil mimari örnekleri görülür. Taş malzemenin dokusu, düzeni ve kullanılan sade görünümlü süslemeler Ardahan'da tespit edilen konutlarla bir bütünlük sağlar.

Kars ve çevresinde yaşanan Rus işgali, Erzurum'da da yaşanmıştır. Rusların Erzurum'u da tehdit eden işgal ve yerleşme politikasında olduğu bilinir. 1828/1829 yılında ilk defa Ruslar Erzurum'u işgal ettiler. Kısa süren bu işgalden sonra şehrin gelişmesi de durdu.* Tam bir Osmanlı şehri olan Erzurum'da, Rus işgallerinin sebebiyle askeri bir yapılanmaya ağırlık verildi. 1870'lerde şehir toprak tabyalarla çevrilerek 'müstahkem mevki ' olmuştur. Şehir 1916 yılında tekrar Rusların işgaline uğrar ve 12 Mart 1918 tarihinde Türk ordusu tarafından kurtarılır.³² Erzurum şehrinin coğrafi karakteri doğudan batıya uzanan düz sokakları daha hakim kılmıştır. Kuzeyden güneye uzanan sokaklar arazinin eğimine uyarak kıvrılarak yükselirler. Sokakların kaldırımları suyu ortadan akıtacak biçimde düzenlenmiştir. Büyük sokakların kesiştiği yerlerde çeşmelerde vardır. Mahallelerde evler çoğunlukla birbirine bitişiktir. Lalapaşa, Yukarı Mumcu, Yeğenağa, Mirza Mehmet mahalleleri kısmen eski sokak dokusuna sahiptirler.³³

Doğu Anadolu'nun soğuk iklimi Erzurum evlerinin planlanmasını büyük ölçüde etkilemiştir. Bu etki çoğunlukla iki katlı olan evlerin zemin katları esas hayatın geçtiği alan haline getirmiştir.

³² Haşim Karpuz, **Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri**, Ankara 1984, s. 17.

³³ H. Karpuz, **A.g.e.**, Ankara 1984, s. 17.

Zemin katta çoğunlukla kadınların yaşadığı, yemek pişirdiği tandır evine kışlık odalar açılmaktadır. Avlu – taşlık kapalı bir mekân haline gelirken üst katta sofa küçülmüş ve önemini yitirmiştir.

Bu bakımdan Erzurum evleri sofasız, 'iç avlulu ve tandır evli yeni bir plan tipini oluştururlar. ³⁴ Bu bölgenin evleri Osmanlı geleneğini koruyan özelliğe sahip cephelere sahiptir. Tek katlı ve iki katlı olarak düzenlenen evlerde moloz taş ve yonu taşlarla cephe duvarları örülmüştür. Duvarlarda esnekliği sağlamada ahşap hatıllar kullanılmıştır. Bu kullanım şekli Sarıkamış ilçesinde yer alan konutlarda cepheden görülür. Erzurum evlerinde de tek yönlü ya da çift kanatlı kapılar dikdörtgen formda ele alınmış; farklı bir özellik olarak da kapı tokmaklarına ve sürgülerine dikkat edilmiştir. Tokmakların kadın ve erkek olarak anlaşılması açısından farklı ele alınışına karşılık Kars ve çevresinde konut mimarisinde özgün kapı tokmağı örneği görülmemektedir. Yine Erzurum merkezde düz toprak damlı ev geleneği üst örtüde benimsenirken Kars ve çevresinde yeni örtü sistemleri kullanılmış ve meyilli olmasına dikkat edilmiştir. Yalnızca Iğdır yöresinde yaşanan çevre illere göre sıcak bir bölge olması sebebiyle hem düz dam kullanımı hem de kerpiç malzemeye sivil mimaride yer verilmiştir. Kars ve çevresinde pencereler geniş, dikdörtgen formlu ve çift kanatlıdır. Soğuk sebebiyle de iç kısımdan çift ahşap kepenkleri vardır. Erzurum konutlarında ise pencereler küçük tutulmuştur. Bunda kış mevsiminin sert ve yoğun kar yağışlı geçmesi pencere boyutlarında kepenkler yerine çerçeve boyutlarında küçültme görülür. Kars bölgesinde olduğu gibi çift cam uygulaması görülür. Erzurum evlerinde çıkma katlarda da pencerelere yer verilmiştir. Bu çıkma katların uçlarında, altında, katları birbirinden ayıran silmelerde ve saçaklarda ahşap süslemelere yer verilmiştir. Pencerelerin önünde korkuluk kullandıkları da görülür. Baltık tarzda inşa edilen Kars ve çevresindeki illerde örnekleri yer alan konutlarda cephe tasarımında taş, madeni ve ahşap işçiliğine ağırlık verilmiş ve farklı bitkisel ve geometrik süslemelerle yüzeyler hareketlendirilmiştir. İki komşu şehrin imarında sivil mimarilerinin cephe tasarımlarındaki farkını gösteren de yaşadıkları kültürel etkilerdir. Kars tamamıyla Rus egemenliği içinde sıfırdan alınmış bir kent olarak yükselirken, Erzurum'da yaşanan kısa süreli Rus işgalinin etkisi yoktur. Osmanlı geleneğini koruyan bir sivil mimariye sahip bölgedir.

³⁴ Haşim Karpuz, **Erzurum Evleri**, Ankara 1988, s. 14.

SONUÇ

Kars şehri tarihi ve mimari açıdan zengin birikimi olan sınır şehirdir. Burada çok eski dönemlerden günümüze gelen kültürel değerler birbiriyle kaynaşmış ve kente yeni bir hava kazandırmıştır. Jeopolitik konumu sebebiyle de pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu bölgeye yerleşen her millettten değişik etkilerin birbiri ile uyum içinde görüntü sergilemesi diğer Anadolu şehirlerine göre farkındalık yaratmıştır.

Şehirde özellikle Osmanlı ve Rus hâkimiyeti dönemine ait olan pek çok konut, dini ve resmi yapı, köprü vb. eserler bulunmaktadır. Osmanlı sivil ve resmi yapılarının toplandığı yer Kars Kalesi eteklerinde kurulan Kaleiçi Mahallesi ve civarıdır. Rus dönemi yapıları ise merkezde Yusufpaşa Mahallesi, Ortakapı Mahallesi, Yeni Mahalle ve İstasyon Mahallesi'nde yoğunlaşmıştır. Merkezin yanı sıra Kars'ın Sarıkamış ilçesinde de sivil konut örnekleri görülür. Rusların işgalinde kalan Iğdır ve Ardahan'da da Baltık mimari etkisini ve stilini yansıtan örnekleri net bir şekilde görürüz. Bu etkinin üzerine Kafkaslardan gelen Türk boylarının yerleşmeleriyle getirdikleri kültürel unsurlar da eklenmiş olup, dönem şartlarına uygun olarak kozmopolit bir şehir seviyesine yaklaşmıştır.

Rus egemenliğinin bitmesi ve bölge topraklarının Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmasıyla, Kars'ta yaşayan başta Ruslar olmak üzere diğer azınlık milletler şehri boşaltmışlardır. Onlardan kalan taşınmazların bir kısmı resmi kurum olarak kullanılmış, bir kısmı savaşta yararlılık gösteren üst düzey asker ve memur ailelerine tayin edilmiştir. Kötü yapılaşmanın başladığı 1980 ve sonrasında pek çok eser yok edilmiş, yerine betonarme yapılar inşa edilmiştir. Tescile girmeyen yapıların yıkılıp, yerlerinde çok katlı apartmanlardan oluşan site inşaatına dönüşen yakın tarihli kötü örnekleri de mevcuttur. Bu yıkımın Ardahan ve Iğdır'da daha yoğun olduğu bilinmektedir. Günümüze kalan taşınmazların bakım ve onarım çalışmalarında tarihi özellikleri ikinci plana atılmakla birlikte, ev olarak kullanılan binalarda acil tadilat gerektiren ihtiyaçlar, yapılarla uyumsuz malzemelerle giderilmiştir.

Kapsamlı bir çalışma ile bu üç şehrin sivil yapıları ve cephe tezyinatları incelenmiştir. Tescilli veya tescile girememiş yapıların tespiti bu çalışmanın en uzun soluklu bölümünü oluşturmaktadır. Çalışmasının esasını oluşturan sivil yapılar, konutlar ve konaklar olarak değerlendirilmiştir. Ön cephenin cadde ve sokakla olan bağlantısı üzerinde özellikle durulmuştur. Bu bağlantıyı oluşturan kullanılan malzemeler, giriş kapılarının konumu, pencerelerin sıralanış şekilleri ve süslemelerin yapıldığı alanlar belirlenmiştir. Tüm bu çalışmaların dört ana başlık altında değerlendirilmesi yapılmıştır.

KAYNAKÇA

ASLAN, İbrahim, “İğdır’ın Sivil Mimari Yapıları”, *I. Uluslararası İğdır Sempozyumu Sosyal Bilimler Bildiri Kitabı*, İğdır 2013, s. 220-233.

AYDIN, Dündar, *Erzurum Beylerbeyliği ve Teşkilatı Kuruluş ve Genişleme Devri (1535-1566)*, Ankara 1998.

BOZKUŞ, Nevzat, “Dünden Bugüne Kars”, *Uluslararası Kaşgar’dan Endülüis’e Türk-İslam Şehirleri Sempozyumları Gazi Kars Şehrengizi Bildiriler Kitabı*, Ankara 2011, s. 39-50.

BUYRUK, Hasan, *Tarihi ve Kültürel Varlıklarıyla İğdır*, İğdır Belediyesi Yayınları, İğdır 2006.

CANTAY, Gönül, *Ardahan’ da Türk Mimarisi*, Ardahan Valiliği Kültür Yayınları, Ardahan 1999.

ÇINAR, Sahure, “ Kars’taki Osmanlı Evleri Üzerine Bir Deneme”, *I. Uluslararası İğdır Sempozyumu*, İğdır 2013, s. 186-219.

ÇİFTÇİ, Asuman, *Kars’ta Rus İşgal Dönemi (1878-1918) Konut Mimarisi*, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) , Ankara 2000.

DENİZ, Ahmet, TUYSUZ Ş. Cem, vd., *Orta Çağ’dan Cumhuriyet’e Siyasi ve İktisadi Gelişmelerle Kars’ta Sivil Mimari*, Eser Basım Yayın Dağıtım Matbaacılık, Kars 2015.

GÖKDEMİR, Ahmet Ender, *Cenûb-i Garbî Kafkas Hükümeti*, Sözcü Kitabevi, Ankara 1998.

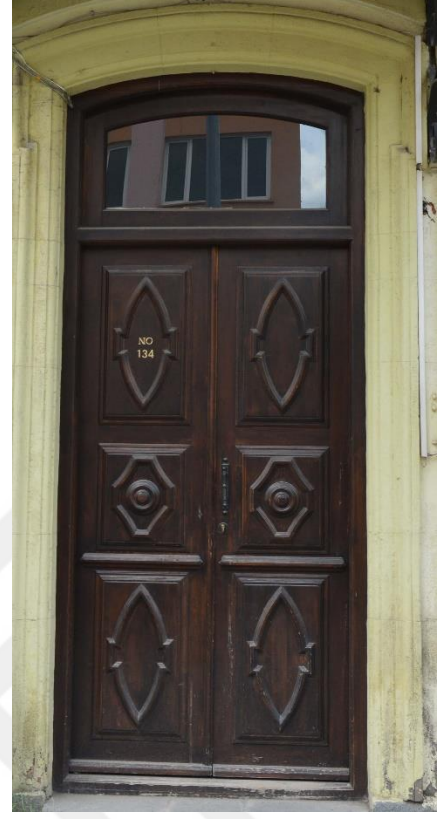
GÜLTEKİN, R. Eser, ÖZTÜRK, Şahabettin, “ Kars Sivil Mimarlık Örneklerinden Tuncay Akbaba Evi Koruma Sorunları ve Öneriler “, *I. Uluslararası Aras Havzası Sempozyumu 05 – 08 Temmuz 2010 Kağızman – Kars*, İstanbul 2013, s. 126-130.

GÜNDOĞDU, Hamza, “ XIX. Yüzyıl Kars Yapılarına Baltık Mimari Üslubunun Yansıması”, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, S. 18, Erzurum 2007, s. 80-99.

GÜNDOĞDU, Nadire Tuba, *Batılılaşma Dönemi Kars’ın Şehir Dokusu ve Resmi Binalar*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2005.

- GÜNDÜZ, Tufan, “Kars”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı C. XXIV, s.515-518.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, “Ardahan”, *TDVİA*, Diyanet Vakfı, C.III, İstanbul 1991, s. 350.
- KARPUZ, Haşim, *Erzurum Evleri*, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara 1988.
- KARPUZ, Haşim, *Türk İslam Mesken Mimarisinde Erzurum Evleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984.
- KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, *Kars Tarihi*, Işıl Matbaası, İstanbul 1953.
- KIRZIOĞLU, M. Fahrettin, *Osmanlıların Kafkas Elleri Fethi (1451-1590)*, Türk Tarih Kurumu Vakfı, Ankara 1998.
- KONUĞU, Enver, *Ardahan Tarihi*, Ardahan Valiliği Kültür Yayınları, Ankara 1999.
- ORTAYLI, İlber, “Çarlık Rusyası Yönetiminde Kars”, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, S. IX, s.343-362.
- ÖZDEŞ, Gündüz., “Kent Planlama”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, C.II, İstanbul 1997, s.985-986.
- SEMYENOV İ.Y, KARAGÖZ Erkan, *Sürgün Bahçesinin Solan Renkleri: Molokanlar*, Babil Yayınları, İstanbul 2009.
- URAL, Selçuk, AKYÜZ ORAT, Jülide, vd., *Kars Tarihi Geçmişten Cumhuriyete*, Kafkas Üniversitesi Yayınları, Kars 2011.
- YEROLYMPOS, Aleksandra, “ Tanzimat Dönemi’nde Kuzey Yunanistan’da Şehircilik ve Modernleşme”, *Modernleşme Sürecinde Osmanlı Kentleri*, İstanbul 1999.
- YILDIRIM, Sercan, *Kentsel ve Mekânsal Yapı Çözümlemesi*, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara 1996.
- www.karskulturturizm.gov.tr/TR,54885/sarikamis-katerina-av-kosku.html
(Erişim Tarihi: 04.11.2015, 15:30)

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1: Ortakapı Mahallesi 114 Numaralı Konutun Kapı Detayı

Fotoğraf 2: Ortakapı Mahallesi 134 Numaralı Konutun (*Kars-Ardahan Barosu*) Kapı Detayı

Fotoğraf 3: Yeni Mahalle 26 Numaralı Konutun Hayat Kapısı Detayı

Fotoğraf 4: Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konutun (*Resul Yıldız Evi*) Hayat Kapısı Detayı

Fotoğraf 5: Yusufpaşa Mahallesi 18 Numaralı Konutun Ahşap Kepenli Pencere Detayı

Fotoğraf 6: Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konutun (*Tuncer Güvensoy Evi*) Pencere Detayı

Fotoğraf 7: İstasyon Mahallesi 39 Numaralı Konutun Pencere Detayı

Fotoğraf 8: Yeni Mahalle 1 Numaralı Konutun (*Aynalı Köşk*) Pencere Detayı

Fotoğraf 9: Yeni Mahalle 261 Numaralı Konutun Sundurma Detayı

Fotoğraf 10: Yusufpaşa Mahallesi 26 Numaralı Konutun Sundurma Detayı

Fotoğraf 11: Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konutun (*Tuncer Güvensoy Evi*) Hayat Kapısı Üzerinde Yer Alan Alınlık Detayı

Fotoğraf 12: Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konutun (*Paşa Konağı*) Alınlık Detayı

Fotoğraf 13: Yusufpaşa Mahallesi 95 Numaralı Konutun Alınlık Detayı

Fotoğraf 14: Ortakapı Mahallesi 126 Numaralı Konutun (*Hikmet Çiftçi Evi*) Çatı Detayı

Fotoğraf 15: Çakmak Köyü Malakan Evi Çatı Detayı

Fotoğraf 16: Yusufpaşa Mahallesi 2 Numaralı Konutun Baca Detayı

Fotoğraf 17: Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konutun (*Resul Yıldız Evi*) Balkon Detayı

Fotoğraf 18: Yusufpaşa Mahallesi 65 Numaralı Konutun Ahşap Balkon Detayı

Fotoğraf 19: Ortakapı Mahallesi 191 Numaralı Konutun Çörten Detayı

Fotoğraf 20: İnönü Mahallesi 219 Numaralı Konutun Ahşap Balkon Detayı

Fotoğraf 21: Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konutun (*Paşa Konağı*) Dövme Demir Sundurması

Fotoğraf 22: Söğütlü Mahallesi 54 Numaralı Konutun Pencere Korlukları Detayı

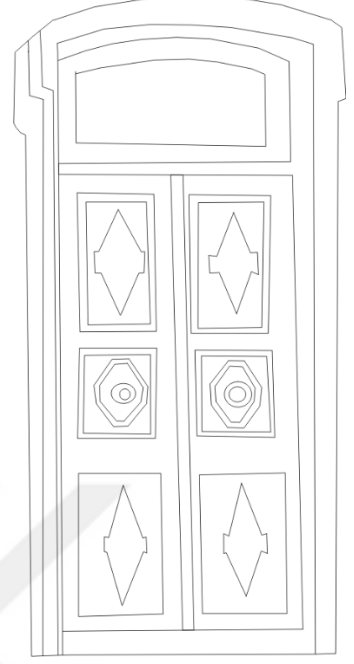
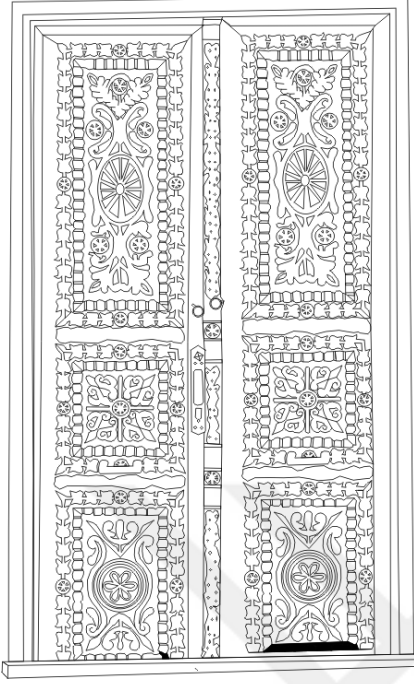

Fotoğraf 23: Ortakapı Mahallesi 304 Numaralı Konutun (*Şehit Yusuf Bey Caddesi*) Çatı Üst Örtüsü Detayı

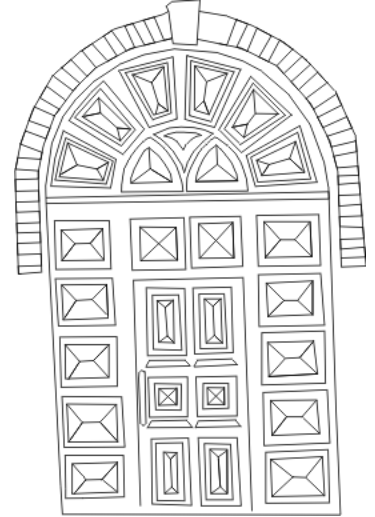
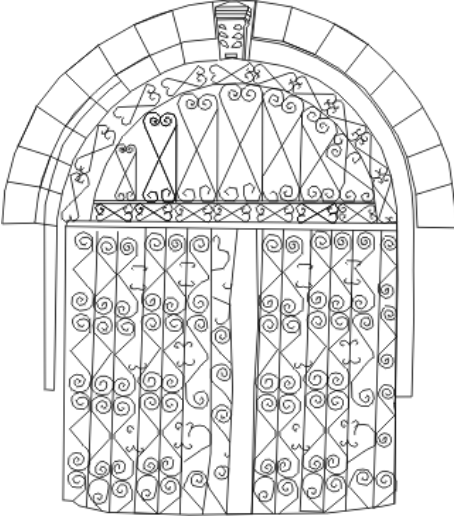
Fotoğraf 24: Ardahan Kaptanpaşa Mahallesi 6 Numaralı Konutun Galvanizli Trapez Sac Uygulaması

ÇİZİMLER

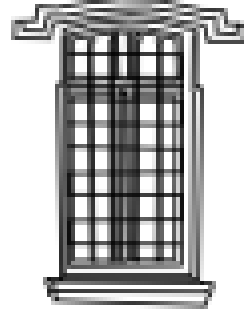
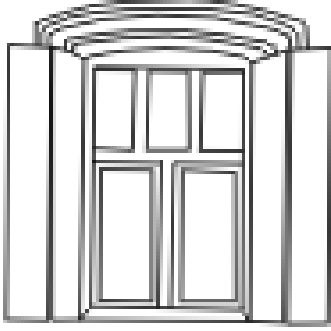
Çizim 1: Ortakapı Mahallesi 114 Numaralı Konutun Kapı Detayı

Çizim 2: Ortakapı Mahallesi 134 Numaralı Konutun (*Kars-Ardahan Barosu*) Kapı Detayı

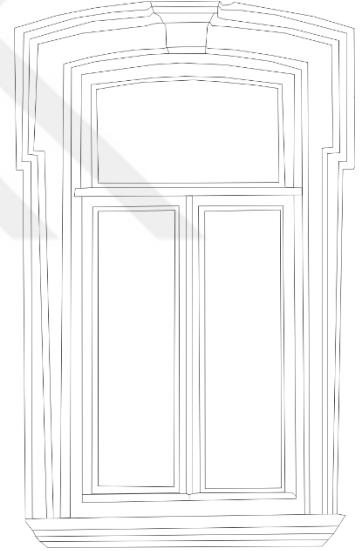
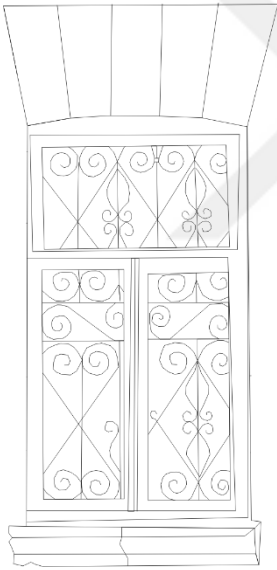
Çizim 3: Yeni Mahalle 26 Numaralı Konutun Hayat Kapısı Detayı

Çizim 4: Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konutun (*Resul Yıldız Evi*) Hayat Kapısı Detayı

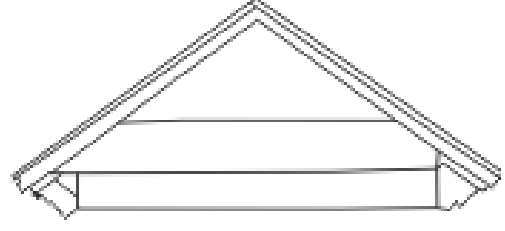
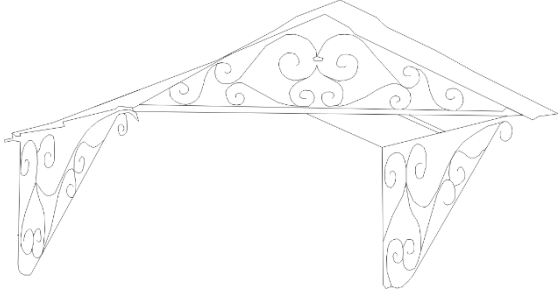
Çizim 5: Yusufpaşa Mahallesi 18 Numaralı Konutun Ahşap Kepenli Pencere Detayı

Çizim 6: Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konutun (*Tuncer Güvensoy Evi*) Pencere Detayı

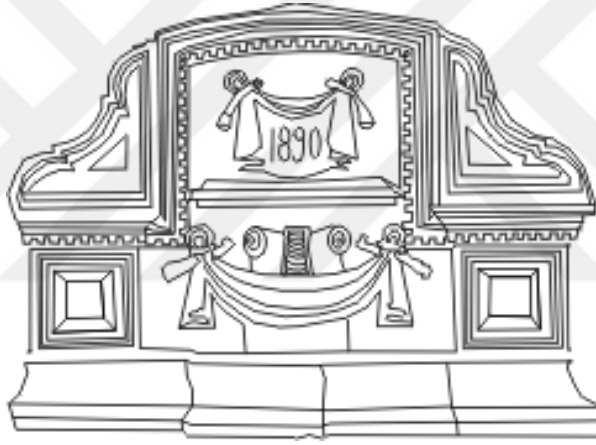
Çizim 7: İstasyon Mahallesi 39 Numaralı Konutun Pencere Detayı

Çizim 8: Yeni Mahalle 1 Numaralı Konutun (*Aynalı Köşk*) Pencere Detayı

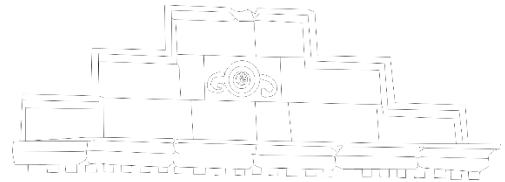

Çizim 9: Yeni Mahalle 261 Numaralı Konutun Sundurma Detayı

Çizim 10: Yusufpaşa Mahallesi 26 Numaralı Konutun Sundurma Detayı

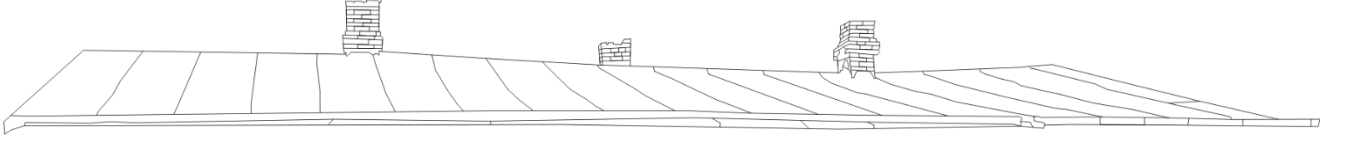

Çizim 11: Yusufpaşa Mahallesi 5 Numaralı Konutun (*Tuncer Güvensoy Evi*) Hayat Kapısı Üzerinde Yer Alan Alınlık Detayı

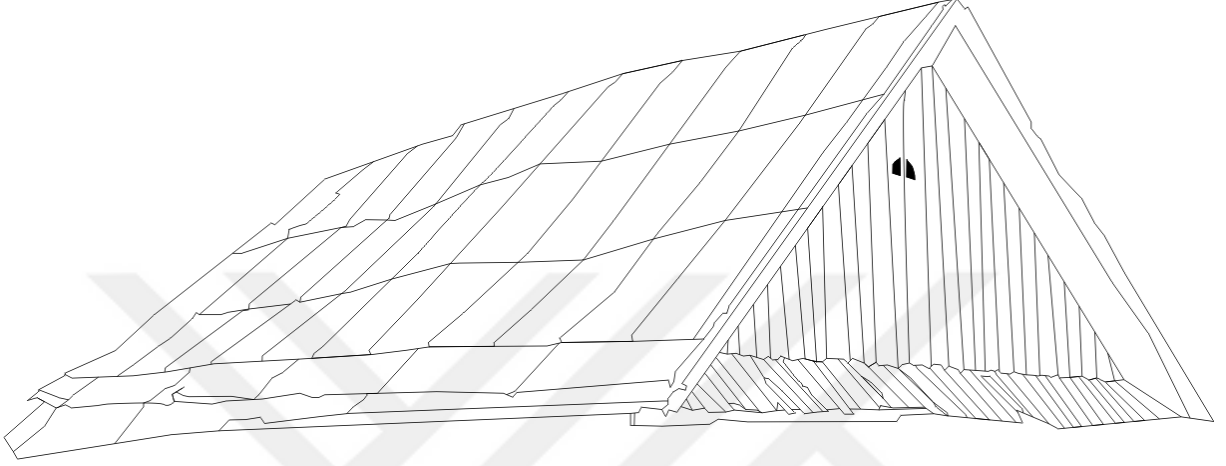

Çizim 12: Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konutun (*Paşa Konağı*) Alınlık Detayı

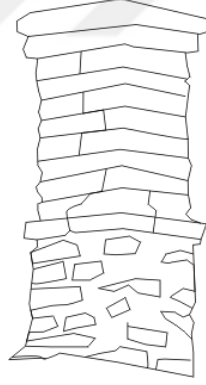
Çizim 13: Yusufpaşa Mahallesi 95 Numaralı Konutun Alınlık Detayı

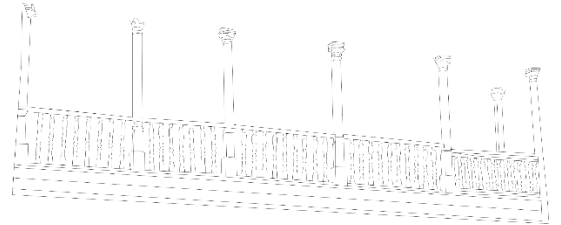
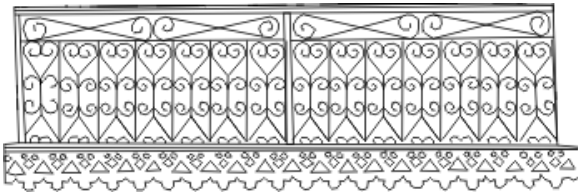
Çizim 14: Ortakapı Mahallesi 126 Numaralı Konutun (*Hikmet Çiftçi Evi*) Çatı Detayı

Çizim 15: Çakmak Köyü Malakan Evi Çatı Detayı

Çizim 16: Yusufpaşa Mahallesi 2 Numaralı Konutun Baca Detayı

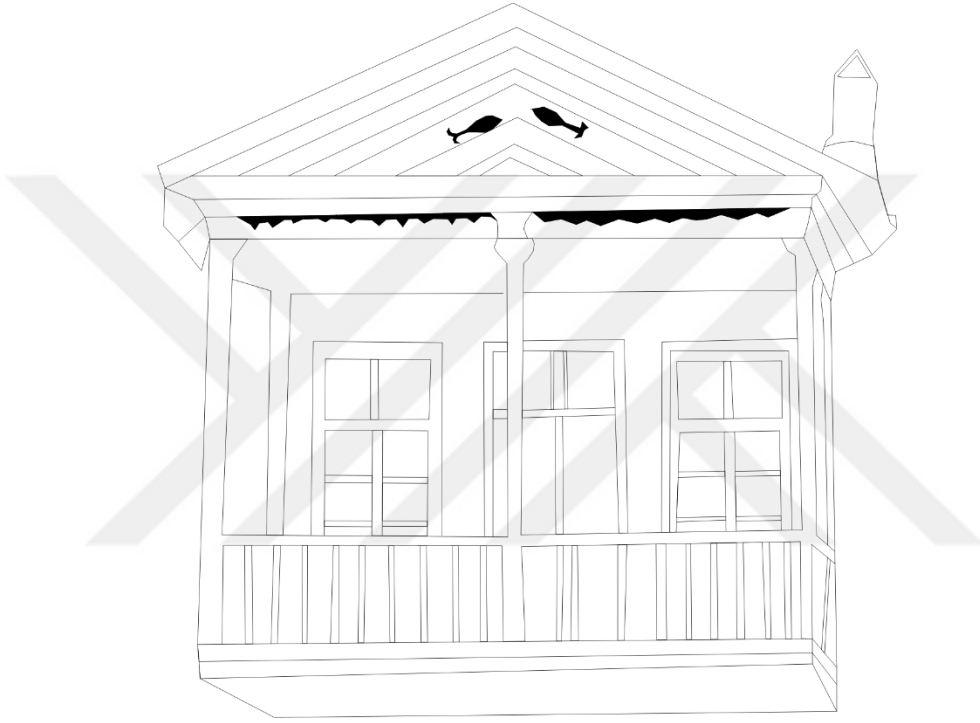

Çizim 17: Yusufpaşa Mahallesi 98 Numaralı Konutun (*Resul Yıldız Evi*) Balkon Detayı

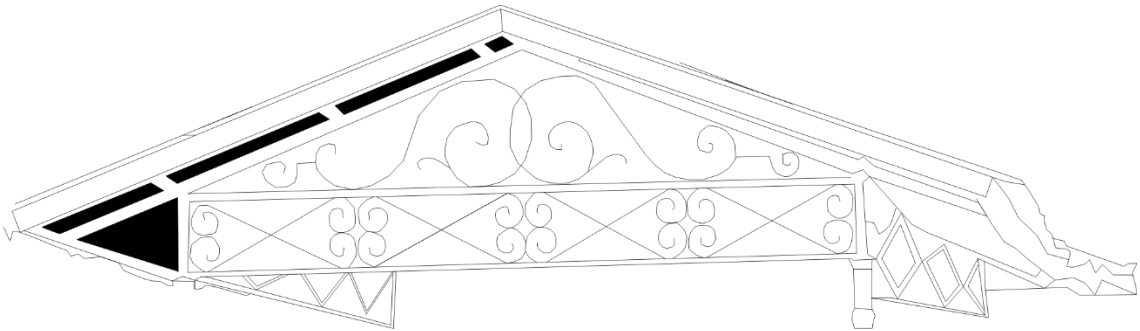
Çizim 18: Yusufpaşa Mahallesi 65 Numaralı Konutun Ahşap Balkon Detayı

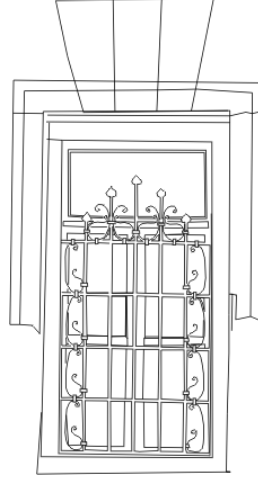
Çizim 19: Ortakapı Mahallesi 191 Numaralı Konutun Çörten Detayı

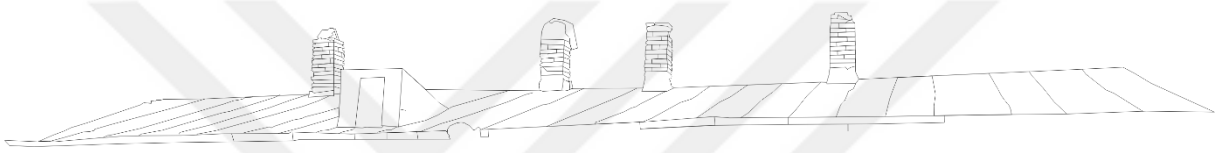
Çizim 20: Sarıkamış İnönü Mahallesi 219 Numaralı Konutun Ahşap Balkon Detayı

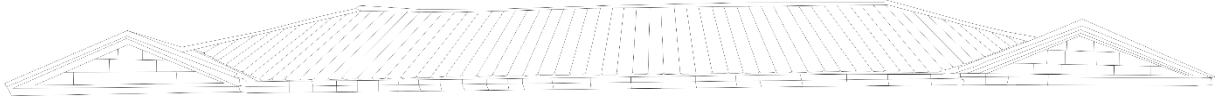
Çizim 21: Kaleiçi Mahallesi 70 Numaralı Konutun (*Paşa Konağı*) Dövme Demir Sundurması

Çizim 22: Iğdır Söğütlü Mahallesi 54 Numaralı Konutun Pencere Korlukları Detayı

Çizim 23: Ortakapı Mahallesi 304 Numaralı Konutun (*Şehit Yusuf Bey Caddesi*) Çatı Üst Örtüsü Detayı

Çizim 24: Ardahan Kaptanpaşa Mahallesi 6 Numaralı Konutun Galvanizli Trapez Sac Uygulaması